amovebit Spiritus ut convertant ad Deum et videant eum quem transfixerunt, atque adeo totus Israel salvetur.

Caput VI.

Tres sunt principales capitis hujus partes. Primam exhibet miraculum Christi patratum in cibatione quinque millium virorum quinque panibus et duobus piscibus à v. 1. ad 13. Secunda miraculosam Christi ambulationem super mare tranquillum et stratam viam à v. 15. ad 22. Tertia concionem Christi ad Capernaitas de vero cibo et pane ac potu à v. 22. ad finem usque.

In prima parte quinque miraculum cibationis proponit, occurrit

1. Occasio, quae est concursus populi ad Christum. Cujus describitur a. locus communis v. 1 et propius v. 3. b. populi multitudo v. 2. coll. v. 10. c. Causa et ratio concursus illius ad Christum ibidem. d. tempus v. 4.

2. Praparatio, quae consistit 1. in Christi interrogatione consulentis quomodos de modo et ratione cibandi tantam plebem, proposita ad eos tentandos v. 5. et 6. 2. in responsione discipulorum Philippi et Andreae diffidentium suam tum inscitiam tum ὀλιγοπιστίαν et simul alius de populo curam v. 7. 8. et 9. 3. in mandato Christi de populo turnatim distribuendo ad capiendum commodè cibum v. 10.

3. Miraculum ipsum. Cujus describitur 1. materia, panes et pisces 2. modus per Eucharistiam praedicandam. 3. Ministri, discipuli sc. populo discumbenti cibum porrigentes v. 11. 4. miraculum ipsum in tanti populi tali, ut cibus abundaret v. 12. et 13.

Cap: 6.

4. Fructus et Effectus miraculi illius in populo miraculosè cibato quibus in rebus certum 1. agnitio et confessio Xti et dignitatis eius N. 14. 2. studium eum creandi regem N. 15.

5. Xti illud studium illumque conatum eludentis secessus in solitudinem montanam N. 15.

In secunda parte quæ continet miraculosum Xti super mare incessum occurrit.

1. Occasio est, Navigatio se. discipulorum jussu Xti instituta. Cui describitur a. tempus, ejusque adjunctum N. 16. et 17. b. locus N. 17. c. periculum orta tempestate N. 18.

2. Ipsum miraculum ejusque a. locus N. 19. β. forma quæ est ratio ac modus, quo est incessus Xti super mare tanquam planam, stratam et tutam viam. γ. Effectus in discipulis eum videntibus, quo est illorum metus, ortus ut alii Evangelistæ memorant ex ea opinione, quod spectrum cernerent ibidem. δ. Xti ad eos sermo, quo metum abiecit N. 20. ε. discipulorum ad Xtum recipiendum in navem promptitudo. ζ. felix navigationis periculosæ eventus N. 21.

In tertia parte, quæ complectitur Xti de vero cibo et pane potuque, hoc est de vera vera salutis cura, eamque adipiscendi modo ac modis sermonem et postea cum populo colloquium, occurrit

1. Occasio, quæ est populi Xtum sectantis in solitudine quærentis et per mare insequentis, denique Capernaum ad mare invenientis atque alloquentis studium quæ narrat N. 22, 23, 24, et 25.

2. Sermo et concio ipsa, quæ est colloquium Xti cum Galilæis ipsum sectantibus, in quo hæc duo potissimum tractantur 1. quæ sit vera vera

vitæ ac salutis cæa. 2. qs modo, qqp ratio eam psequendi atqp assequendi.

Occurrit a. in isto sermone s. colloqo 1. reprehensio prversi studij ppli illiq, orti ex carnali cibi terrestris amore v. 26. 2. seria adhortatio ad qrendum cibum verum et pmanentem in vitam æam, atqp adeo ad opandum cum timore ac tremore salutem æam. 3. Indicatio cibi veri s. æa salutis cæa eqp descriptio v. 27. 4. ppli de mto ac medijs talem cibum q maneat in vitam æam acqrendi v. 28. 5. Institutio Xti de mto illum impetrandi s. per fidem in Xtum v. 29. 6. ignari et stupidi ppli ⊖ hoc Xti de se et fide in se suamqp adeo αὐτοπιστίαν obtio, petita inde, qs si talis sit, missq se à deo ad vitam dandam, regi videat, ut id miraculo pbet, qle visum erat olim in datione manna v. 30, 31. 7. Xti ad eam responsio, in q ē antithesis Mosis et dei, Manna et Xti, et indicat Manna vilitas, et Xti ut veri cibi ⊖ illo Psalm v. 32. 33. 8. petitio ppli q talem cibum à Xto sibi dari postulant v. 34. 9. Xti ad eam petitionem responsio, q docet a. se ē illum panem p. q eq efficacia p. quam illum impetrandi medium v. 35. d. q sit cæa eum illi à impetrent v. 36. e. quam impetrent v. 37. denqp 2. quam sit suum sedū voluntatem Patris officium, qqp in suos conservandum eq sit beneficium v. 38. 39. 10. responsiones hq effq in Auditoribq, eorum ope murmurat et obtio ⊖ ed qd Xtq dixerat de descensu suo ex coelis, petita à Quietate q sit inter duas has ppositiones, descendisse de coelo, et ē filium Josephi v. 41. 42. 11. Xti responsio, q 1. exprobrat ipsis ignorantiam. 2. reprehendit ipsorum murmurationem. 3. indicat hois impotentiam ad credendum et veram fidei

fidem

Cap: 6.

sem ppheis eam ℣. 44 et 45. 4. occupat perversam verborum suorum interpretationem ℣. 46. 5. ostendit fructum fidei in se ℣. 47. 6. fructus eg eam docet, qa sit panis vae ℣. 48. 7. illustrat hanc veritatem p comparationem Manna et sui, et g Manna et fidei in se ℣. 49. et 50. et 51. 8. docet, quo sit vera ea, fc. qt. sit hostia p peccto ibidem. 12. Judaorum obtrectatio, nata ex perverso verborum Xti illatu. 13. Xti responsio, q iterum a. inculcat cibi hg veritatem, efficaciam et necessitatem ℣. 53. usq ad 56. b. unde sit tanta cibi hg efficacia docet ℣. 57. c. denuo illustrat p comparationem cum manna ℣. 58. 14. plorum obmurmuratio de sermonis hg duritie et absurditate ℣. 60. 15. Xti refutatio, q duoib 1. ab eventu futuro ascensus sui in coelum unde manifestum futurum erat, q de coelo descendisset ℣. 61. 62. 2. a vero verborum Xti sensu q sit spiralis ℣. 63. 3. ab eorum ignoratione et incredulitate ℣. 64. 4. ab eorum impotentia sine dei auxilio ℣. 65. 16. pr sermonis hg in qbdam plorum effg, q desiuerint Xtum ℣. 66. 17. Xti ad reliquos oratio, q quit, an et ipsi sint eum deserturi ℣. 67. 18. Petri responsio continens professionem de Xti 1. dna, 2. de animi sui proposito et fide et 3. de Xti psona ℣. 68 et 69. 19. Xti admonitio de Juda proditore ut intercepta Ecclesia ℣. 70. et 71.

Prima pars hg ptis complectit miraculum, q Xtg patravit cibando et satiando quinque mille viros quinq panibg et duobg piscibg. Cg memorat occasio, concursg ingens ppli ad ipsum, et 1. locg deserti commorationis et peregrinationis Xti fc. q transiverit trans mare Galilaea Tiberiadis. Ex coll. cum ijs, q narrat Matt: 14: 13. et Marcg 6: 31. et Lucas 9: 10. patet, q fuerit locg deserti, ibi e. vi ἐρημος τοπος deserti loci urbis

℣: 1.

que

quæ vocata fuit Bethsaida. Hoc interpretatio difficultatem movet, quo voceth locus deserti Bethsaidæ, cum tn Marci c. 35. jusserit discipulos ex eo loco trajicere. Bethsaidam, ubi et apud Matthæum dr eos appulisse ad terram Genezareth v. 53. Existimat Cl. Coccejus xtm n planè ad ortum lacus trajecisse, ex eo loco in q fuerat, cum discipuli ad eum venissent in desertum Bethsaidæ et parte lacus trajecta effectum æ in locum desertum, ex castellis et pagis junctum et inde porro eos jussisse Bethsaidam efficiei eodem navigio itinere Capernaum versus tendente.

Ordo et hic peginaotis xti, hæc e hucusqs: Ingressus annum anum trigesimum exiit Nazaretha ubi educatus e, in desertum Jordanis, ubi p baptismum muneri suo p Joanem initiatus fuit. Inde ductus fuit in desertum Jericho, ubi jejunavit et tentatus fuit. Hinc redijt ad Joanem in deserto Jordanis, ubi vocavit Andream et Simonem Petrum atq alium quendam eg noen relicet. Cum hisce tendens in Galilæam, in itinere vocavit Philippum et Nathanaelem vid. cap: 1. In Galilæam Egficiens venit primo Nazaretham; deinde vero invitatus ad nupteias fuit in Cana, ubi primum edidit miraculum mutata aq in vinum, ex inde app paucate festo ppavit Hierosolymam: Abijt et Capernaum et inde Hierosolymam. Ibi ingressus tplm n uno miraculo incelaruit, et cum Nicodemo de regnoe de regno dei sermones miscuit vid: cap. 2. et 3. Hierosolyma relicta, abijt in territorium Judææ, ubi et docuit et p discipulos baptizavit, unde orta fuit inter ipsis et Joanis discipulos controversia, q Joanes decedit ut videre e

Cap: 6.

cap: 3. Ex territorio Judæa ob insidias Judæorum reditum me-
detur in Galilæam, atq; eo tendens, dum p Samariam iter facit,
in Sichar cum muliere primum Samaritana et multis dein a-
lijs Samaritanis colloquium habuit n̄ sine fructu. Inde q in
Galilæam abijt, ubi quidem n̄ ut mereretur à suis excipiebat,
abijt inde cum contestatione adversus Patriam. Inde q Cana ve-
nit, et hic transijt p multos vicos et oppida Galilææ, sanavitq;
filium regij vid: cap: 4. Appropinquante festo iterum iterum Hie-
rosolymam fecit: ubi dum hominem sanavit, pscemonis obnoxius fuit
cap: 5. Et ita Christi filium nos ducit ad eum locum q hic memo-
rat, ita tn ut ex collatione Evangelistarum pateat ea q memorant
cap: 5. Miraculum hoc n̄ antecessisse xpe, p hoc iter xtm fa-
ciepisse, postq cognoverat Joannem ab Herode esse truncatum ee,
et postq audiverat Herodem sui qq videndi desiderio teneri,
reversis Apls et legationis debite facta, tam q ea q docuerant q
q fecerant ratione reddita, ut ita videat xtus voluisse effugere
Herodis qq insidias et truculentiam, imminentiq; se periculo sub-
ducere conf: cum hoc loco q extant Matt: 14: 12 et 13. Marc.
6: 28. et sqq. et Luc: 9: 9: et sqq. Quo xtus ostendere voluit
eum venisse horam suam, et explo suo nos docere justum ee
ut vitemus pericula et afflictiones ac miseriam tandem, donec deus
et providentia eius ad patiendum pro nomine ipsius vocet, alias c. deus
aliud et hic meritò nobis objiceret, q alio in casu, qs hoc
flagitavit à vobis, atq; ut in cultu Dei Εθελοθρησκεία
ois culpabilis e, ita et meritò in vitupio ponendum, si qs pe-
cula v afflictiones suo sibi jumento attrahat deo n̄ jubente.

Qua

Qua in re videntur ed primis temporibus quam peccasse, q martyrij co-
ronam, quod reditus n cogebat, quaesiverunt ed ambiverunt. Xtus se
subduxit ed abijt navigio ad alij Ecclesia narrant trans mare
Tiberiados in Galilaeam ed specialiq in desertum Bethsaida, s. oppi
Bethsaida ed specialisse in montem, assumptis discipulis suis, ut
illic notante Marco, quiescerent ed se recrearent, q Xtus n min
ac dipli in vitis nobis excepto peccato similis indigebat.

N: 2. Sed ita nactus e occasionem miraculo se commendandi ed
dignitatem suam probandi, dum multis illum propius secutus fuit, ig
multitudo annotat N. 10. Qui concursus populi tum ad Joanem,
tum ad Xtum inde erat, q ex signis temporum sle cognoscebant adeo
tps manifestandi Messiae, ed omnium animi eum expectarent secun
prophetas, Quorum quod videbant miracula ed signa q Xtus faciebat,
uti hic diserte annotat; Miracula e. ed signa comitari debe-
bant adventum Messiae, neq e. ut conveniebat ut politia ed
lex Mosaica stabilita q miracula, aliter q q miracula qpp
abrogarent, neq fas erat, ut eum Moses q n ni servus erat in do-
mo dei miraculis enclarissent, n Xtus, q deo erat illustrioribus
qpp miraculis innotescerent. Et signa illa q faciebat isto tpore,
q expectabant Messiae n potuerunt n pplm multum invitare
ad Xtum videndum ed audiendum qq sola miracula n sufficerent
ad veram fidem in ips eorum grandem, s requirebat ut Xtus cap:
precedente plurij docuit, scrutinium accuratum Scra ed sermonis
dei in puro corde conservao, atq ita vera Messiae ex Scra idea
ed cognitio, qs e. sola miracula invitabant ad Xtum, illi sle eum
iterum, quod n sua respondent expectaoi, deserunt. Ita ut in

hoc

hoc ppli ad Xtum accursase sit qdem typo qdam eg studij, q regni,
tur in ijs q Xtum sequunt, ita tn ut ea oibg n sint imitandi
si eaes studij illig et ajum illorum spectemg. In hoc ing me,
ritò imitandi st, q cognita Xti potia et virtute dia illum
sequunt in desertum, et n obstante fame et sine spe v cibum
v commodum et hospitium, vigilante nocte, nam aliq ita
amandg e Xtg, ita sectandg, ut seq et illum velimg, etsi nulla
commoda mundana sperari inde point; et G oia mala metuenda,
nam q vere ipsum amat, illum oportet oia reliq q stercore et
damno habere Phil: 3. illum ab amore Xti neq fames, neq
mors, neq gladius, neq periculum, neq gladius, et omnino nulla cre,
atura separare debet Rom: 8: 35. et seq. Et disertè Xtg di,
cit, q nemo ejus digng sit, nisi q G ipso oia contemnat et
relinquat: ps debet studium illud orini ex veris eaes ex fidei be,
ne radicata et ita clara Xti et regni eg cognitione, q e. Xtum
sequunt a. qibeah pp panem, ut plerisq horum, illi qp fle eum
deserunt; ubi qp hoc innuit Xtg in parabola Matt: 13: 20, 21.
Et in q ita radicata e fidei Xti, is n pt n eum seq ut gressg
eg videat, ut illum audiat et imitet, atq ita semp cum ipso
sit, n qad corpg, ps qad ajum Xto indivulso nexu inhaerendem.

Concursg vero ppli tantu fecit ut Xtg recederet in monte Ut: 3.
ut solitg fuit sepiq ut geseeret illic cum dplis et reficeret
vires collapsas.

Tempg annotat, q fuerit n diu ante festum paschatis, hic Ut: 4.
secunda occurrit paschatis mentio, eg ea rao e, q hoc tpre pa,
li qp Xtg tandem debuit, ut q agni paschalis typum in se ipso
implere

Cap: 6.

implere debuit, quidem desertè monet Apls 1. Cor: 5. Ita verò ad illud celebrandum tendebat Hierosolymam hic ñ memorat, uti Hierosolymam ob Judæorum insidias deseruit, donec hora à Patre constituta ascendere debuit ut se ipsum offeret uno loco ad illic haberet ac moriretur, ita potuit ed abire isto tpre solenni, donec à Patre eò vocaretur. Attamen q circa hoc tpis q sedm legem comedendq erat agnq ed panes azymi, pane miraculoso voluit pplm q ipsum insequebatur cibare, hoc eo ptimisse videtur, ut indicaret qs sit verq panis atq ades verq cibq, q hoc ad vam eam ali potuit, qp q Manna, agnum ed azymos Cpscatq fuerat, quidem in sequentibq de eo plrè loqtur.

V: 5. Præparavit q oia ad hoc, q moliebatur miraculum, ed hoc fere sustulit oculos ed spiciens multum pplm ad se venientem interrogat Philippum, quo putet, horum egestati ed fami consulendum ea, eo ipe fere, ut desertè addit, ut illum tentaret, consq alias ppositi sui, quo dñs ñ obscure docet suam de suis sollicitudinem ed curam, ut q eos ñ deseruit q ipsum quærunt, neq frustra qui ñ vult ñ pt, ita ut ñ tm quærentibq regnum ipsiq ed vam eam largiatur, introibunt in regnum illud hic q gratiam ed postea beatam vam de ptectam gloriam, ps ed reliq ijs adjiciat, ut e Matt: 6. 33. adeo ut pietas ñ tm futura, ps ed Cpsentis vita promissorem habeat 1. Tim: 4: 8. unde Petrus jubet deo q fidem ed, hærere ed de cætero oem curam in ipsum conjicere, ut q potest facere supra ea q nos petimq a. cogitamq, vide inn alia Phil: 4: 6. Cumq eq sit terra ed ors plenitudo eq, psalm: qm utile ed necessarium erit, huic spiciet, Cpscibum cum fempq ut hic oculis cpris, ita oculis q videat sua ed ofecia suos videat, eorumq in

digitum

Cap: 6.

indigeam noris ut Sera logh, sit e. ora coram ipso nuda et apta,
unde in oratione docta à deo jubemur petere panem quotidianum
ut vulgò vertitur, et nostros et ita eum qui indigens ad veram
vitam, tum vitae corporis, tum vitae animi.

N: 6.

Quod vero Philippum interrogat, eum tentandi causa, hoc pecul„
iubio fit ad explorandam ipsius fidem, an satis memor sit miraculo„
rum Jesu hucusque patratorum, atque adeo Jesu potentiae et benignitatem
ut et posset et velit et benefacere, hominique egestati succurrere, sa„
tis inde cognoverit, tum et ut interrogando manifestaret defe„
ctum mediorum ordinariorum, ut deinde eo clarius patesceret hoc
miraculum ut quod ita fiebat post examen de caus et mediis ordina
riis, atque ita gloria Jesu elucesceret evidentius, ita e. solet deus, ut Sera„
logh, suos tentare et eorum pietatem et fidem explorare, quidem ita
et tum eorum spiritum exercere docuit, sit ipsa res nata, id quoque postu„
lat quamvis, vix e certis documentis charitas, spes, fides quarum,
in deus suppeditaret ejusmodi occasiones, quales sit pauperiates, afflictiones &c.
hinc quoque ea tq. 4 ignem dr fides exploratur et probatur 1. Pet: 1: 7. et
Paulus hunc usum afflictionum plixe commendat Rom: 5. 3. et seq. tum
e. manifesta fuit virtus fidei et charitatis, quando nihil horum potest à
deo et Jesu separare vid: Rom: 8: 35. ad finem usque, et quando fideles
contra spem q. sperant et securi sit Rom: 4: 18.

Et eum q. deus facit ad gloriam suam illa cognosci debeant, ut
in eis pateat ita eg potentia et dytas, hoc quoque attendere ad opa
dei, et attentio eo fine excitari debet, ne prensis caus atque
ita non deo tribuamus id quod dei e, hinc solet quoque deus in eum sta„
tum redigere Ecclesiam ut eam q. interroget unde sperent au„
xilium, ut ita ad deum attollant animum, destitutam se videns
ab omni alio auxilio, unde auxilium suum veniat.

Interim

Interim stat consilium Dei, ed dia fiunt secm consilium vltais ipsis, novit ipse qd velit facere, nota illi st ante sa, cula opa ipsis Act: 15. Ps consilia sua occultat hoibus sape, ed ē deus occultis, ed imprimis sibi servavit tpora ed opportunitates opum suorum Act: 1: 7.

M: 7, 8, 9. Philippus responsōe sua ostendit se hom ē, ed n satis illgen vias Xti, neq ad ajum revocare, q Xtus hucusq fecerat, saltem n ut oportebat, potuisset alias statim confugere ed debuisset ad Xti potiam demonstratam in simili casu Joh: 2. Ps ipse cogitat de medijs ordinarijs de pecunia ed panibus Qtio emendis ed ob defectum sufficientis Qtis tm n deperat, ppli illis egestas succurri pōt, ducentos ed denarios n sufficere ut singuli par vellum accipiant x n sufficere ad sufficientem copiam panis emendam 60. carolinos s duas minas atticas, ut volunt rei nu maria scriptores, eodem modo Andreas frater Simonis Petri n cogitat de insufficientia Xti egqp benignitatis, Ps de quinq panibus ed duobus piscibus, q venales erant apud puerum quendam, ita ut simul judicet in hisce parum futurum Qsidij, q judicare tm debuisset Deum, Almqp adeo tam q paucos panes ed pisces q pe multos sabiare posse.

M: 10. Xtus q explorata eorum fide v potius infidelitate ed inopia atqp impotentia demonstrare incipit suam benignitatem sapiam ac potiam, jubens ppls in gramine discumbere ut Marcus narrat cap: 6: 40. q qqgenos ed centenos in longitudinem, qqgenos in latitudinem, hac e. ratione ordine qnqp millia virorum discumbere potuerant, q respr ad consuetudinem illarum tpsum, quibus discumbere solebant cibum capturi.

Sed

Cap: 6.
V: 11.

Sed his in eum modum ꝓparatis aggredit ipsum opus, miraculosam illam tãta multitudinis cibationem. Materia miraculi erant panes et pisces ut ante dictum, et uti constat ex collatione aliorum Evangelistarum, etsi e. alias vox obsonium, q derivatur ab ὀψάω coco assa, laboremque habeat generem et omne genus condimenti x cibi, q ꝓter panem adhiberi solet, notat tũ et venit q piscibus assatis, q venales circumferri solebant, uti obsonium qqp pisces notat apud Terentium in Adelphis.

Verum hoc mãa ut patuit ex responsoriis Patrum ñ fuit ex se idonea ad eum finem ad quem adhibebat, hoc ē ad satiandam tantam ꝓplm, hinc sanctificari debuit q Gces et Eucharistiam, et hic e modus, quem servavit qdq in patrando hoc miraculo, adhibuit Eucharistiam ea ratione, ostendens hoc opus ex solis potiri fieri ad quem Eucharistia hoc dirigebat, qd. e. hoc erat, imo et qd. Mediator et qdq semq agnoscere debuit superioritatem Patris, et qd. ab eo missus erat ut supra cap: 5: sa, pius ꝓtestatus erat, is de eo testari debuit cap: 5: 36, 37. is eũ characteribus suis et notis insignitum ꝓponere et exhibere debuit sedem ꝓmissorum, nam in ego noe in tm loquebat et operabat, et hoc fieri voluit, qndo admirandum miraculum, Patrem invocat, certus ut alias locutus, q semq ipsum audiat. Qua in re explm qqp nobis ꝓponit, et docet id q legitur 1. Tim: 4: 4. creatas dei cum gratiarũ actione assumi debere et sanctificari ꝑ verbum dei et supplicationem q Gces, et à sola dei benedictione pendere, q certus vergat ad vires conservandas v instaurandas, atq adeo ut ē Deut: 8: ñ solo pane vivere hoiem, sz qlibet verbo exeunte ex ore dei.

Imploratio ita dei benedictione dedit panem et pisces ꝓplis

ꝓplo

pplo distribuendos: Variant hic codices, ut annotavit Beza aliqs, in qbdam e. q hic de dplis dr emissum ê, ſs res ed sens eodem recidit, ed subintelligi pt ac debet, q. in qbdam omittit, quidm Xtus dr supra baptizasse, quando baptizavit p dplos. Iti & fuerunt ministri miraculi hg, quidm deg solet adhibere eas secundas, ubi pt, etsi earum p se nulla sit efficacia.

V: 12, 13. Ipsa & miraculi, ut ita loquar, forma ed rna in eo consistebat, q tantillum panis ed piscium ñ tm saturaret tantum pplm, ſs ed multa superfuerunt reliqua, adeo ut implerent duodecim corbes fragmentis panis ed piscium. Non ê dubitandum, qn verè satiati fuerint vero cibo, atq adeo qn multiplicata fuerit verè substantia panis ed piscium, quidm verè in nuptijs in Cana Galilaea aqua mutata fuit in vinum. Et hoc ſle fuit illi, ad eg nutum oes creaturæ se sistere debent, q olim potuit de coelo depluere manna ed coturnices, is quae addúcere verè potuit ed veros panes ed pisces, ad id e. ñ ñ mtg requirit, p quem ſle illuc ea particula ex qbg panes ed pisces constant, devoloi potuerunt; Quo ipso fere miraculum ñ extenuamg ſs extollimg, dum hic agnoscimg aliqd, q factum sit planè Cpter ordinarium rnis cursum, extraordinario impio eg eg potia ed prædia primitg mundg creatg ed oes eg partes constitutæ sint, atq ed num certis legibg gubernantur. Et hac rnne ut dr cap. 2: 11. iterum manifestavit gloam suam, gloam npe tq. unigeniti à Patre ut ê cap. 1: 14. gloam Messiæ, hoc ê, pbavit se verè ê emissum Messiam, ut ñ male inde concludebant, q illum pnuntiabant Prophetam venturum ed regem creare volebant. ſs simul ap officij sui ed muneris aliquem typum exhibuit, q erat hoibg

à va

à vâ dei alienatis et alimentis veræ væ destitutis reddere veram vam ut supra vidimus et plizè in sequentibus docetur, abq; ita ipse, ubi oia desperata et conclamata erant, debuit sedm pactum cum Patre invenire medijs et exhibere lytron et pretiam pfecta væ caam. Dum verò plg suppediderit, q ad satietatem requireb; docuit se hoibus sæpe dare plg q mereant ps et plg q petant a: cogitent, imo velut in typo ostendit se n tm id exhibiturum quod sufficiat electis ad vam et pietatem, ps et qd abundet ad augmentum et fecia, sapia etc. in n electis, qndm reverà verbum graæ n electis tm sufficit ad ipsos sapientes faciendos ad salutem et pietatem, ps et reliquos hoes inter quos pdicab; sapientiores reddendos. Cap: 6.

Uti verò supra monuimus deum q talia opa testatum fuisse q Jesus sit Xtus; ita hoc inde qqs colligunt hi hoes videntes e. hoc signum, inde concludunt hunc verum et Prophetam promissum. De hoc Propha locuti qqs supra fuimus cap: 1: vi. et cap: 4: ig. Noverant e Judæi n tm talem Prophetam venturum et, ps oia signa tpum indicabant adee tps adventus eius, et hac erat caa, cur hoc tpre tantus fieret subito ad Joanem et ad Xtum postea concursus houm, qa animi oium erant hac spe et expectatione praparati quasi. Jo: 14.

Qualem verò expectaverint Prophetam patet ex sequenti psu et houm illorum, q illic narrat, institutio, Xtm rapiendi, ut facerent illum Regem, sc. cum promissus eet Propha, Mosi par, imo major, cum nemo potest illi et par, ni sit major, utpote eius authoritas manere debebat, donec p majorem ipsius Messiæ abrogaret, hinc noverant qs promissum Prophetam n minus ut Mosen, futurum ppli Regem ac ducem; atq; adeo illum Regem constituere Jo: 15.

deere

decreverunt, incepto fane temerario, cum si verè talis esset, pcuid. ipse suo tpre regnum p se sibi capessiturus, neq; opus haberet intempestivè ab hoc pplo ad eam dignitatem evehi. Quo ipso pplo ille fovebat pversam de Messia opinionem, utpotè q ingrabat Messiam primo passurum et ita in gloriam suam introituum sedem Moysis et Prophetarum testium ut ipse docet Luc: 24. Illi ut supra qq; pluries monuimus, regem terrenum expectabant, et ad eum, quem videbant miraculosè fabricasse tantum pplm, creandum regem, carnali impetu movebant, motu tpe carnali beneficio, ubi Xtus clarè satis illis exprobrat N. 27.

Hac de causa Xtus recessit, ostendens nec horam, q glorificandus sit, venisse, neq; se talem regem esse, qlem ipsi somniabant.

Atq; hoc ipso et typus nobis exhibet in hoc pplo conatu carnalium houm, q tum maxè honorare deum volunt, quido cpri illorum benefacit, et simul illorum impatiae, q volunt statim Xtum regem se ostendere, neq; expectare patienter illa tpora qbus Xtus suam regiam Majestatem constituit asserere.

Uti a supra monuimus, videri nobis veritati consentaneum, oia Xti miracula esse typhetica s. Xtum p ea, q miraculosè fecit in diebus carnis suae Qfeare et adumbrare ea voluisse, q factum tus erat postmodum in Ecclia et regno suo, ita n erit à ratione alienum, si hic qq; tale q cogitemus; certè n defuerunt ex Patribus, q hic mysterium qfiverunt, n tm Origines voluit esse hanc multi pplo p panem hordeaceum fractum saturatorem, eo ptimisse ut doceret litera p dplos Xti discussorem facere, ut sensus proveniat ad oes, ut inde turba qtm potit, sumat, et q ea n capit, id colligant dpli et alijs fervent. Ps et Cyrillus distinctis

Cap: 6.

sensibus mysticam sub miraculi eadem explicuit. Illi quoq panes hordeacei sunt 5. libri Moysis, qua legis liberalis et historicus sensus sit cibus durior et q. hordeaceus. Duo pisces quæ erant q. panis commendantur sunt illi Ecclesiæ et Apli, quum Christi fe. fuerint piscatores, q durioris legis cibo superaddiderunt alimenta delicatiora x duplicem legis spiritualem et N.T. mirabilem dram ad alendu fidelium animas ad vam aam. Augustino 5. panes sunt lex Moysis q data sit pplo sensibus quoq carnalibus dedito, unde et quque millia hic numerantur, ut qa Moses quoq libros scripserit. Hordeacei panes sunt lex qb. vitale animæ alimentum carnalibus farinamentis obtegat, quemdm hordei medulla tegatur tenacissa palea, q n nisi adhibito studio et labore tollitur, sic eg medulla indempta palea pascit ac satiat. Populum quoq talem fuisse, cui hæc lex data fuit, ut illi talis lex conveniret, idum e. fuisse exultum carnali desiderio, q ab palea cordi inhaserit, ne quidem q varias afflictones in deserto, quemdm vix tribusa hordeum palea exuit; convenisse et tali pplo talem legem. Duo pisces saporem suavem pani dantes sunt illi Reges et sacerdotes V.T. unti oleo sacro sancto, ut q eos pplo secdm legem regerent et sanctificarent; et hos q pisces seu qa a debuerint frangi violentias turbarum odictorum et fluctibus populeribus, imo qa debuerunt ejs et interdum cedere ubi opus. Puer ferens quoq panes et duos pisces, illi e pplo Israel ferens puerili portans legem Moysis etc. eqs manducans, q ille portabat ea clausa onerabant, ipsa pa fuebant. Venit qdm q q Medullam sumebat q paleam occultabat, utraqs in se pssonam gerens sacerdotis et regis, ille, q q V.T. omittebat, q se implevit, frangi jussit, frangendo multiplicavit

x li

x: libros Moses exponi jussit, unde multi libri nati, et qa pri-
mo ppto hoc legebat, q ignoriam eg in isto hordeo, ut cui ve-
lamen incumbebat 2. Cor: 3. Xtg ex eg sentia q suam ad dplos
interrogacoem illam ppli ignoriam demonstrare voluit. Per
fragmenta q ppli a comederet illgit superstiora illgia, q ppli
a capit, qps ab Aplis velut 12. cophinis collecta et servata
alijs tradita st. Factum q hoc se ee mirabiliter qa magnum
fuerit et utiliter qa spuale.

Quicqd de hisce sit certo existimamq Xtm, tum dplis tum
ppto illi et nobis et in imagine eprea voluisse adumbrare cura
suam de spualibus ppli sui aeternibus, sibi pplm suum, Ecclam suam
semq ob oculos versari, in manibus suis sculptam ee, se ambu-
lare inter 7. candelabra, ut semq videat qd Eccla, qd singulis
eg membris desit, se velle a ppto suo qui magno studio forsie in
deserto, ubi oboriat fames et desint alimenta a eprialia tm,
ts spualia et, ut hoes destituant ou consilio et velut desperent
de felici eventu, et se ita facturum ut quer aliqs, hoes contempti
adferant panem spualem et paucos pisces, qbus tm ipse sit ita
benedicturus, ut et suppeditet multum in bonum aliorum, qs et redun-
det ad eos q a plinent ad pplm eg, ut ea ratoe gloa ous ad ipsum
redeat. Sed et forte spualis adumbrare voluit futurum ut hoes
videntes q mirabiliter ipse q exigua media in summa despera-
toe Ecclam suam fabricet, putent advenisse tps regni gloosi, ts
falso adeo, ut se iterum ad tps feducat, donec tpus et hora
regni illius gloosi in terris capescendi advenerit.

X: 16. Hoc miraculum excipit aliud miraculosa se. Xti sup mare
ambulao. Oceano eg fuit navigao dplorum Xti jussu Xti instituta,

ut

Cap: 6.

ut alij docent Evangelista vid: Matt: 14: 22. ubi emphasin habere videtur voc ἀναγκάζειν et innuere Apostolos aegrè et velut coactos discessisse à Christo, forte qa et ipsi eidem erant cum turba hac sentiens, et expectabant tale ad, quale ipsi hic moliebat, apparet e. ubique Apostolos et de terreno regno cogitasse. Igitur Christus eos coegit abire ut turbam interim dimitteret et solus maneret, ubi legit Marc. 6: 46. Quies e. Christi fuerunt eg nacti ut in convenirent Apostolis, attempata sc. officio eg, in q in habebat socios.

V: 17.

Tempus hg navigationis fuit vespera, quando sc. dies declinabat et vergebat in noctem, ubi e. annotat Cl: Lightfoot vespera tum hanc partem velut diei ultimam tum partem noctis notat apud Hebraeos.

Locus a. q tendebant erat Capernaum. Marcus dicit Christum jussisse ut perirent Bethsaida. Matthaeus ut navigarent ad ulteriorem ripam: sed nulla in hisce contrarietas, Bethsaida e. contribus Capernaumum occurrit in via, ut q tendunt Capernaumam primum Bethsaidam ire debeant. Et Venerandus Beza to εἰς Capernaum, verte pro versus Capernaumum, dum a. navigio abiunt, videntur eo ubi ad faciendum via compendium, qa lacus iste habebat amplos sinus, ut ab uno littore sinus ad aliud navigio eibus pervenire poset q pedestri itinere. Dum vero ita jussu Christi eo tendunt, et tenebrae interim ingruunt, Christus tn ad eos adum venit, sinit eos in periculum incedere mare e. vento vehementi flante surrexit et fluctus maris excitati st, et venti fuit ipsis contrarius, ut addit Matthaeus loco citato v. 24. Annotat Marcus cap: 6: 48. q fuerint in angustia et vix egredi potuerunt, interim dum luctantur cum vento adverso et fluctibus maris sine periculo egressi alius usq videntur Christum ambulantem sup mare et appropinquare navigio, unde pavor et metus in illis exoritur.

V: 18.

V: 19 Hoc Q miraculum fuit q Xtus se illis manifestavit, q supra mare ambulavit tq. fuit stratam viam, quo hoc factum sit ñ pmg determinare, p diversos e. modos fieri potuit, q e. ed mare fecit ed aërem, is fle tam mari tum aëreo ed ubi potuit ad hoc opus patrandum, ed ut eg ordinatae hyemis aqua concrescunt ed horsby transitum Qbent secm leges naa ordinarias, ita simile qd hic fieri potuit jussu eydem Qter naa ordinem: q ipso miraculum ñ minuit, q unicè eo tendat, ut pateat qs ille sit, q v eg caa, miraculum facit a. fab.

Timor a. ille q inde oriebatur in animis discipulorum, orta fuit inde q spectaculum hoc ñ tm insolitum erat, ps ed q putarent Qandesma Euvai f. spectrum a. spm huua forma apparentem ed cpre indutum, qmadm ed alibi patet illis tpribus tales viguisse de spectris opiones, hic ñ mirum q metuerant, Qsertim cu post peccum hoo ñ port semp in oibus conscia bona testio ita vidi, ut securg de dei favore pfuasg sit oia sibi in bonum cooperari, ps ob conscium reatus facilig mala metuat q bona expectet, hinc videmg ed sanctiores ad ipsig dei opationem etc. consternatos fuisse quem nemo metueret si peccum ñ intrasset in mundum ed deum peccori terribilem fecisset.

V: 20. Hunc vero metum Xtus illis ademit V: 20. qndo dicit se eum ed quem videant, metumq deponere ~~[illegible]~~ jussit.

Formula illa <u>Ego sum</u> supponit eum q logr illi cui logr familiariter notum e v ex ipso sermone conf: Gl: 52: 6. poterant Q dpli fle illgere qs ille est q cum illis loquerch metumq deponere juberet, Magistrum ape suum, unde ed statim, q primu illis innotuerat pmpto ed lubenti ajo recipiunt ed ad se invitant

Cap: 6.

tent, idq; ut alij Ecclesiae nobant à Deo impetrant ed. Notat Beza verbum δέεσθαι emphasin habere interdum, neq; simpliciter velle, sed enixè aliqd velle ed desiderare: Hic & oppin metui, q faciebat, ut fugere potius optarent antea, qdiu eum ndum cognoverant.

Et statim percipiunt fructum Presentiae Dei felicem fc: appulsum ad terram, qa ut subeligi debet pculd: jussu Dei ventq n amplius obstitebat, neqs fluctq navigiolum jactabant.

Et hic iterum ad pculd: cogitandum e, q monuimq supra, Deum hisce factis miraculosis demonstrare voluisse velut in typo, qd sub factura imposterum tum circa singulos fideles, tum circa universam Ecclesiam suam, tum in specie circa ministros suos. Circa fideles singulos, quos saepe n tenebrae tm ignoriae ed inopiae consilij, sed ed adversitates ed calamitates velut ad desperaoem de felici eventu ed liberaoe optata adigunt, imprimis qndo Deq abee videt, suumq auxilium dessert, q fane e in fidelibq mra metq eaa, ut q qdiu Deum sibi Presentem habent, de eg amore certi st, certi qqs st se p ipsum plq q victores fore: sed q primum destituunt n destituti sibi vident idoneis argtis favoris eg in nulla re alia Presidium ed subsidium sufficiens invenire se poe merito judicant ed huic spem abjicere solent. Hoc a. ideo fit, ut haec q. absentia Dei excitet vehementq desiderium eum videndi ed studium eum retinendi, ut discant oia prestare à graa ed potio ed merito Dei, eqs potiam in infirmitate ipsum demonstrari debere 2. Cor: 12: 9. Utqs semel ostendat q si fideles in tentaoibq per fidem Deum recipiant, cum ipso ed oes fluctq maris vincere ed

Ex: 21.

tandem

tandem ad optatum portum navigare poe fe. si eum recipiant
postq eum rectè ex verbo ed p verbum ipsiq cognoverint.

Sed n dubitamq qqp affirmari nobis videri xtm hoc ed simi„
libq miraculis velut in typo ostendere voluisse Ecclia sua in hoc
mundo statum, ed qlem se erga eam sit gesturq, pculd: e. certo
consilio defecessit à suis, eosq ut alij loquunt Eglista coegit
altum petere, dum ipse ascenderet in montem solq oraturq, Qui„
dàbq qd illis eet eventurum, ed novit qd ipse eet facturq ut
dr ꝓ. b. neqp fieri potuit ut q voluit olim adumbrare p navem
in aquis jactatam hpe Noe Ecclie sua statum ed liberatem,
ed q olim pplm Israel traduxit p mare rubrum, ut simlr hic
statum ppli sui tum terrestrem tum spiritualem adumbraret, n hic
qqp facto ferè simili similem rem adumbrare voluerit, pertim
cum Sera ubiq agens de Ecclia ed eq statu, metaphoraq ad„
hibeat à mari, aquis, tempestatibq, navibq in mari ed aquis pro„
fundis etc. desumptas. Itaq quo videmq hic xtm descendentem à
Dplis ut oret, ut illi interim exponant periculo maris ed in pe„
riculo versantes in ipsis tenebris, xtmq desiderantes ab ipso ite„
rum visitari, ita tn ut n statim ipsum norint, ps cognitu
tn hilari lubentiq eo accipiant, expectanturq eq favorem, hacq
ratione periculis superatis terram desideratam attingant; qd obstat, q
meq cogitemq de xto, q ascendit in coelum, ut illic tq. Mediator
p suis intercederet, qqp interim Ecclam suam tq. navem cu Dplis
voluit committere mari ed aquis, hoc e. deseiperi p mundum ed pplos
multos ipsosq Gentiles, qqp in mris tenebris, q ubiq regnabant ed
obsidebant tum Judaos, tum Gentes, voluit excitari fluctq p vehe„
mentes ventos v. spiritus pplorum provenientes ab eorum pasta ed

pravis

Cap: 6.

pravis affectibus, ut ipse ita ad ipsos in mxo periculo adiuvet ad
eos liberandos, quando ita videbant desperata et ob adversos ventos
attingere portum nequerent, ita tn ut in initio n satis eg adventus
cognosci posset et hinc metus augeret, donec suo illos verbo erigeret,
et de Ipsia auxiliosq suo certos faceret, hacq ratione ab ipsis recipi
pelli, eosq ad tertam solidam ubi consistere sine periculo et tran-
quille possent, duceret, imo q illas ipsas aquas, quibus antea jactabant,
sedaret, et suos ad portum ducere juberet, quidem revera ita fa-
ctum E; si consideremus Ecclesiam eisq statum inde ab ascensu Xti
in coelum usq ad tpora Constantini, et inde iterum usq ad tpus
reformatis et pacis Ecclesiae reformata datae, et inde iterum ad
liberationem ultimorum tporum q omittunt Prophae. Et q haec ita
ita subordinantur sibi ut post preces Xto mare obediat in bonum
suorum, hoc sane monere nos debet vi intercessionis Xti Ecclesiae li-
berationem et ita bona contingere ubi Apstlus hoc docet Rom: 8. conf:
cum hoc miraculo et q legis Ps. 65. ubi dr Deum ambulare super
mare tq sup pavimentum, q n tn intelligi debet de mari pprie ita
dicto, sd et de mundo, Gentilismo etc, eg motus Dei ita compescere
pt, ut fiat solida terra in q tuto ambulare potest etc.

In spec qq in Apstlis Xti velut in typo, hic ministri Xti fata
sua intueri debent, quando Xtus ascendit in coelum voluit navem
suam committere Apstlis suis et q illos spargi q universum mundum
et multos pplos, ita tn ut ob tenebras et persecutiones pplorum debe-
rent obnoxii et mxis periculis, et cum illis si qbus post ipsorum ex-
cessum commissa E Ecclesiae cura, ita tn, ut prsa n debeant mane-
re in terra ad vitanda pericula, ubi Xtus jubet altum petere, ut
tn simul certi hoc miraculo fiant Xtum ipsos n deserturum, et futu-

rum

futurum tandem ut felicater terram attingant, impaimis si Xtm assumant sibi ducem et auxiliatorem.

V: 22, 23, 24. Sequitur nunc tertia ejusdem pars, complectens Xti de vero cibo et pane, atque ita de vera vera salutis causa et medio, sermonem. Occasio ejus sermonis fuit populi illius, qui fabricaverat antea Xtum in quendo Xto studium et ejus ad Xtum accessum, narrat e. Evangelista populum illum sequenti die stetisse ad mare s. stagnum a. fretum quendam ejus, et postq. comperat non nisi unicum illud, quod populi Xti vecti erant, navigium adesse, et Xtum non discessisse, ipsum insecutum fuisse, et cum invenerint ab altera parte stng illius, mirates fuisse quo, quve medio Xtus illuc pervenisset.

Quibusdam in hac hrea videtur quam transpositio facienda esse, cum in ea ὕστερον πρότερον esse videatur; prius e narrari populum cognovisse unicum tm adesse navigiolum, quod soli populi sine Xto trajecerint, et mirabatum fuisse Jesum trajecisse sine navi, quod dicatur, quum quiverit et reperit, atque adeo ordinem hunc legitimum videri, quod sc. postq. Xtus miraculum illud supra memoratum patrasset, jusserit solos populos spectante quod populo discedere, ipsesq. solus remanserit et in montem secesserit, atque à turba recesserit: Posterò manè populum illic loci, ubi deseruerant Xtum quivisse, tum cum non invenerent, stagnum trajecisse, illic dein Xtum, et non nisi unicam illam, quam populi trajecerant naviculam repisse, atque ita mirates fuisse, quo illuc pervenisset, idque Xtum interrogasse.

Sed ut hic hrea recitata nihil quoque in ea repiti quod transpositionem requirat, siquidem illæ partes ses connecti poïnt, quod e. dr V. 22. quod non deprehenderint aliud navigium, id aliqui de ea ripa ob, unde trajecerant, et quod Jesus id de ripa ad quam trajecerant populi, ut primo

mirati

Cap: 6.

miraki fuerint, quo Xtus discesserit, cum tm pridie n viderint ali-
ad navigium q unicum aliud, et q nunc aderant Tyberiade de-
num adducerent, et ut magis confirmati fuerint, quod Xtum re-
quirebes nullum qq aliud ibi navigiolum invenirent.

Populus q à Xto antea fabricatus cum iterum quunt et sequuntur,
ipse ipse studio ppsum deseruerat et solus fecesserat, et quunt eum
illic ubi fabricati fuerant interveniente Eucharistia. Quo ipso
pcul: docet in ipsis pseverasse eundem aum idemq ppositum, eq
mentio fit N. 25. ut q persuadebant sibi Xtum ea pmissum Messiam
Regem Israelis, adeo ut videant sperasse se in regno capescendo
Xto ad futuros, atq adeo gloa regnicolis q alijs participes futu-
ros. Qua ipsorum spes videbat prava opione; atq adeo hoc
illorum studium carnale et culpa et reprehensoi obnoxium erat,
uti postea videbit. Et ubi Xtum quunt, ita qq quod n statim
inveniunt, n desistunt tn à pposito, et ut cibis Xtum repiant,
navibus abunt, q antea pedibus illum q eodem chammata ppe
Tyberiada ut vult Cl: Lightfotus, insecuti fuerant. An, ut
idem alle conjecit ad naturandum iter, ut interea adhuc poerat
tempestive Synagoga, in q eo die convenire solebi fuerint, an
vero ex desiderio vehementi moras longas n patiente, determi-
nare n pmg, qq posterius illud probabilis videat, sle e neglexis-
sent Synagogam si eventus spei ipsorum respondisset.

Eo moo inveniunt Xtum, et ut patet, hoc imprimis miran-
tur, q Xtus sine navigio potuerit ptos suos seq, unde de moo et
tpre, q illuc venerit, qstoem instituunt, videat e radando col-
legisse, illum q miraculose antea ppm saturaverat, miraculoso

N. 25.

moo

mōo trajecisse, et ita novum miraculum cognoscere cœpiunt, ut eo cognito magis confirmēt in ea opinione, q. hic sit promissus Messias, atq. ita novo argto excitent ad eum Regem proclamandū; atq. ita hinc patet, q. cāa fuerit, cur Xtus voluerit Dplos suos solos sine ipso discedere, ipsis ut videt quamōo renitentibus, unde eos coegisse dr, sc. ut occāo daret novo miraculo in clarescendi et gloām suam demonstrandi, tum Dplis suis clarig, tum turbæ huic obscurig: Atq. hac raōe simul doceret se tum meditari bonum suorum, suamq. gloām, qndo eam occultare et suorum felicitatem eminentiore videt, ut ō hinc discere poing n ee in prudēa Dei Ppentia semp spectanda, ps eventum et finem ee expectandum, et tandem ōia emanantibus Deum cooperari ōia in bonum ipsorum et Dei ipsig gloām, quēm ita qq visum fuit tpis gloā et felicitatis suorum differre, et Xtus, etsi petierit, ut ubi ipse e, et ij sint quos Pater illi dederat, ipseq. redemerat, discessit tn ad tpis à suis ut qrat, et tandem gloriosior ad ipsos redeat.

Et q. voluit Dplos navigium adducere, ut ipse sine navigio ipsos postea sequeret ad manifestandam gloām suam, et nos docere pt Deum ea de cāa sæpe suis opterna media eripere, ut ipse ea raōe ostendat se facere pōe supra q. nos cogitare a. petere et poing, ut miremur eo magis eg sapeam et potiam.

Denique q. hisce qq q. mxam saltem partem ipsum n qrebant veris de cais conspiciendum se dat, hoc ipso ostendit, q. et ipse in multa lenitate ferat sæpe vasa iræ aptata ad interitum ut e Rom: 9.

N: 26. Imprimis a. meditanda nobis ea st verba, qbus Xtus pplm

hunc

Cap: 6.

hunc allocutus fuit, et cum eo plixè postea collocutus, quem 1. repre-
hendit ob praversum studium, ortum ex pravis causis et adhortatur
ad verum studium ex salutis, indicans simul causam eius.

Reprehendit in ipsis quod quærant ipsum, non quia signa viderint
sed comederint de pane et satiati fuerint. In quibus verbis hoc
1. notandum videtur quod non directè responderit ad ipsorum inter-
rogationem, atque ita causam simul indicaverit, cur non responderit
ad id, quod quærebant se. illi videbantur cognoscere velle quod miraculo
ipse fecerit stagnum, quasi novum illud signum sit quod se Messiam
demonstraverit, Christus verò docet eos non recte uti signis et alia-
ter quam oportebat inniti, atque adeo non conducere ut hoc illis si-
gnum manifestet, ut quod ipsum non quærant, quia signa viderint, sed
quia de pane comederint.

Videtur hoc obscurius paulo dici, nam fanè hoc erat signum
illud, quod satiasset illos paucis panibus, dum itaque adeo quærunt eum
quere videntur ideò, quia signa viderant. Notandum quod signa Mes-
sia non ea ipsa bona in regno Messiæ expectanda, sed eo tum pos-
tinere ut excitent eum ad agnoscendum Messiæ et regni eius ad-
ventum, et ita in persona et regni eius naam ingrendum, neque adeo
in signis subsistendum, quippe quod eo ipso quod signa sint, alia fiant,
et ad ea quærenda excitent: Quemadmodum Moses quando signa varia edi-
dit, id eo tum fiat factum fuit, ut dra eius recipiat, ipsique pro
Dei ad hoes legato atque innite haberet, eodem mo Elias, Elisa
alique divina virtute miracula patrarunt, ut à falsis pphis inno-
scerent, ipsorumque dra tq. dra divina recipiat. Sic Q, cum debe-
ret ea par Mosi ppha quod esset Mediator foederis novi se. non ming quod
Moses miraculis illis, quæ patravit, ostendere voluit se ea ppham

illum

illum ꝓmissum, eo fine ut attenderent ad ea q̃ ipse doceret, hoc
e. ꝓmissum erat, ipsum verba dei locuturum, et hoc Christum erat,
q̃ expectari debebat. Miracula q̃ eò faciebant, ut crederent ipsum
verba dei loq̃ et ut verba ipsius tq̃ verba dei cerba fide et humili
obsequio recipient. Et hoc ē illud q̃ ꝓbr illis exprbat, q̃ in ipso mi-
raculo hæserant, neq̃ de verbis dei q̃ de ꝓpha illo manifestari illis
debebant, attenderent. Non erat q̃ peccum, q̃ quærent ipsum, qua-
re e. debebant, et ut quærent ꝓpha, tpum, qbus apparere debebat
signa indicarunt, characteribus suis illum insigniverunt, unde fue-
runt προσδοκῶντες q̃ cum Simeone expectabant consolacōem Is-
raelis Luc: 2: 25. Noverant quippe Angelum illum et dnum quem
desiderabant Mal: 3: 1. sed in eo peccabant, q̃ illum quærent pp pa-
nem x q̃ ex desiderio carnali ipsum quærent, expectantes sub regno
Messiæ carnalia bona; neq̃ e. putandum ē, hos hoēs fuisse oēs
pauperes, q̃ solicitudi fuerint de pane quotidiano, sed illos fuisse imbu-
tos ea opinione, hunc illum esse, de q̃ vana opinione sibi ꝓmiserant,
ut legere ē apud Judæos, resuscitandos esse mortuos, Judæos intro-
ducendos in hortum Eden ad edendum et bibendum, illuc fluituros
fluvios optimi vini et olei, pluituruum manna, et q̃ si eg furfures
plura, q̃ referunt illud Es: 65: 25. Hoc velum oculos ipsorum ob-
texit et impediuit, q̃ minus regnum xti spirituale intelligerent, expecta-
rent a. desiderarent; Et ea ratione factum, ut oia ꝓpharum meta-
phorica dicta ad carnales suas concupiscentias detorquerent. Hoc q̃
illud ē, q̃ dns illis exprbat, q̃ n recte illum quærent, verisq̃ de
eius, absq̃ ita eum, ni regnent, apti sint ad regnum eg videndum
a. in illud intrandum, ut supra plurig videmus. Et poterant, si ad-
hendissent, sile ex ꝓphis didicisse, talem xtm n esse expectandum,

debebat

Cap: 6.

debebat e. ab ipsis ædificatoribus & sacerdotibus, Scribis, legis peritis
rejici Ps. 118. contemni, utpote in q nulla qd hom̃ species
expetibilis eet, qqp ea de caa à nullis recipeh, nĩ in qbus bra-
chium dñi revelareh Es: 53. debebat ea offendiculum ede. Es: 8:
14, ed ex. ed tm aberat ut Gens judaica sperare deberet feli-
citatem terrenam, ut Q denunciatum fuerat terra illorum, atq;
ita ipsi pplo cum adventu eg terribile judicium ed ἀνάθεμα
Mal: 3.

Et hoc ipso xtus ostendit qd cognitem ed obsequm xti tum
impediverit ed hodieq; impediat spe concupescea carnales, un-
de xtus in inertia stabat, quos invitavit ad communem sui in
regno suo, jussit abnegare seipsos ed crucem tollere Matt: 16.
adeo ut voluerit Patrem, matrem, uxorem, liberos, fratres, ed
sorores Q se contemni & ut Paulus inquiebat Phil: 3: ota Q xto
ed cognitione eg p damno ed stercore reputari, qq e. cum fides
ed obedia fidei n pugnet moderata cura rerum terrenarum,
s potius precibus eam qqp postulet 1. Thess: 3: 6. ita tm hoc fie-
ri debet, uti describit 1. Cor: 7: 29.

Et qndo hoc xtus illis exprobrat, ostendit simul novo signo se ee
verum Messiam, hoc ipso e. probavit se nosse secreta cordium, atq; ita
adorari temorem dñi q Character Messiæ ê Es: 11: 2, ed 3.

Ipse Q eo revocat ad vano illo studio ad veram veræ salutis
curam, ed ostendit eg caam, monet e. ne quant cibum perentem
s pmanentem in vam aam. N: 27.

Cibus vr de alimentum q va v cpis v mentis conservat, con-
firmat, augeh ed pficit. Cibus alle q cps sustentat ed alit, ê
cibus pecus, qa ipse vertur, eg caa cibus alle dat, pst 1. Cor: 6.
ê e. hoi constitutum semel mori, neqp postq semel audito fuit sen-
tia

tia illa, pulvis es et in pulverem reverteris; panis in sudore vultus comedendus, à morte liberare pt: Atq; ut cibus, ita omnia ea q̃ vam ajalem delectant cum va peunt, hoc ē q. Joan. docet 1 Epl: 2. v. 16. q. omnia q̃ st in mundo, ut concupiscentia carnis, oculorum et pompa va, sent ex mundo et cum mundo transeant x peant. Hinc Salomon omnia q̃ sub sole st vanitatem pruntiat. Et pcult: quando xtus vult se opent cibum peuntem, ellgit omnia ea q̃ in hoc mundo st alimentum carnis et concupiscentia carnalis atq; ita simul ea, q̃ ex Joane memoravimus. Et quando vult ut n opent talem cibum, docet illa omnia n esse bonum illud q. satiare hoem et desideria eius implere potest, quidem ita introducit alloquens Judaos Ezs 55: 1. et ait increpansq; q. pendant argentum p eo q. n sit panis, et laborem suum p eo q. n satiet. Non vult Q. eos terrestria hac tq. bonum suum amare et desiderare, neq; ppa quid facere a. n facere, st omnia facere pp bonum aliq; pmanens, atq; ita pp cibum manentē in vam aternam.

Cibus Q. quem qui vult ē cibus manens in vam atam, atq; adeis, cui fructus sit va ata, ita ut quidem supra xtus locutus fuit de aqua viva, ex q̃ q. bibat, n sit sitim habiturus unq; st ea in ipso futura fons aquæ salientis in vam atam cap: 4: 10, 13, et 14. sc. ellgit cibum mentis p quem vera mentis va alit, confirmat, augeat, et tandem pficiat, tum quando atem suam habitura sit pfectionem convenienter naturæ mentis.

Quæ sit mentis va aliquies monuimus, mentis sc. opatio, atq; ita opatio illius et vltatis, n qcunq; st recta et jucunda: Itaq; mens vivit cognoscendo verum, amando et possidendo bonum; Perfectissime vivet, quando illud pfectissime novit, eoq; fruit, atq; ita tum, quando primum verum et summum bonum, deum ing pfectissime cognoscit, amat

et

Cap: 6.

et possidet. Quicqd & hanc mentis vam alit, fovet v pficit, illud
e mentis cibq et potq, imprimis & alimentum mentis e veritas
illa, eq cognio sapientiam, amor sanctam, fruitio beatam facit,
ea veritas e deq et Xtq, s. ut cum Apto loquar, mysterium Patris
et filij in q oes thesauri sapiae st recondeti Col: 2: 23. Hac e
va ata cognoscere Patrem te unicum verum deum et quem misisti
Jesum Xtm Joh: 17: 3. Deq e. pceuld: e illud verum et bonum, eq
cognitoe, amore et fruitoe va mentis pficit, Xtq unicq Media„
tor Dei et houm, illud verum et bonum, eq cognitoe amore et fru„
itoe in peccatorem va illa instaurat postliminio et pficit pan„
labam. Hinc supra dixit Ecclesia de hoped, q in ipso va fuerit,
et q ea fuerit lux houm, et postea q plena sit grea et veritate
cap: 1: 4 et 14. Et ad hanc eam va ata Xtq eos statim ducit
qndo eos hortat ut oranti cibum manentem in vam atam, et sta„
tim addit eum filium hois ipsis daturum, et ut q tali habeat
provocat ad obsignaoem Patris. Felix hois e. ut supra vidimus
e horos ille caro facta, in q va veritas et grea e, atq ita
Messias, is e. facta e ex muliere, et eo fine ut fieret sub lege,
ut eos q sub lege erant redimeret ut accipiant adoptoem, atq
ita fierent dei haeredes et ipsiq coaeredes Gal: 4: 5. Rom: 8: 15,
et sqq. Hoc fieri n potuit ni ea oia ipse pateret et ageret p q
redimeret suos, qq cent sufficiens apud deum lytron, eq Sptio
debata eorum expungeret, ut ita pecca ipsis remitti et ipse
deq reconciliari poet, et porro oia accipe q st ad vam et pie„
tam recaria x oem cibum q indigerent ad vam atam, s. initi„
um eq spectat, s. consummao, utrumq e. in se qui vult, qndo
dicit se daturum cibum q maneat in vam atam x p quem va

hic

hic ꝓa incipiat et duret in ꝓum. Itaq; ꝓfectam se ee vae illig caam dicit, abq; ita caam renovaois ad vam illam à q̃ peccor alienatg e ꝑ regraoem se confirmaois in va illa, ꝑ continuatam sanctificaoem spei va coelestis et ꝓfecta ꝑ justificaoem, denique ipsig va beata ꝑ glorificaoem, q̃ oia dto in Scris ut eae tribuunt, et spg va q̃ e in dto ea in mente hois vi meriti dti opatur, ita ut tum cibum va illeg det, quo Eglium suppeditat, in q̃ oes ha veritates et ita dtg crucifixg ꝑ passoes consummatg et facta ea raoe ꝓfecta ꝓfecta salutis caa, annuntiat et offert, unde Petrg id bq. cibum mentis commendat 1. Pet: 1. et 2: Et spm dat ꝑ eg illuminaoem et sanctificaoem dtg agnoscit et fide recipit et retinet ut salutis caa, qqs ita facit ut verbum sit odor va ad vam. Et hoc pculd: illgit dtg, quo dicit filium hois daturum cibum manentem in vam ꝓam, eam vitam meriturum, eam ꝑ verbum oblaturum et ꝑ spm in ais suorum opaturum: de qbg in sequentibg adhuc porro agendum erit, ubi dtg hac distinctig explicat.

Ut vero hoc credant, phat hoc ab obsignaoe Patris, dum dicit Patrem x deum illum obsignasse. Hic Pater signate deg vr, ubi alias qqs, unde patet has voces in oeconomia et denoraoibg trium psonarum alternare, ut in hoc negotio Pt et deg habeant eandem feaoem, cum alias ubiqs singulae psonae et deg sint, et a ming filig et Sp: S. q Pt. Pater q. s. deg obsignasse dr filium hois, et ut contextg postulat obsignasse bq. eum, q det cibu illu manentem in vam ꝓam. Obsignare e signo, nota, characere alig impresso aliqd signare ut notei et ab alijs rebg dignosci

et

Cap: 6.

et distingui potest, Χαρακτὴρ i. e. instrumentum illud, quod tum nota, signum et character, quod rei alicui imprimitur, ad eam distinguendam, quemadmodum ita Χαρακτὴρ est annulus signatorius, quod et character ille, quo cera imprimitur, ut ab quo scripta sit, illatus, ut quod ferrum est, eo congerimur, quemadmodum ita diplomatibus talia sigilla seu notae signatoriae addi solent, ut authoritatem habeant, et ut quod illuc promittitur, ratum et fixum. Ita Scriptura sacra loquitur de Χαρακτῆρι et Χαρακτηρισμῷ, loquitur i. e. de sigillo dei et obsignatione spiritus vid: Apoc: 7: 2. et sqq. Ephes: 1: 13. 4: 30. ut et 2. Cor: 1: 22. ita 2. Tim: 2: 19. dicitur signum dei fundum habere duplicem quasi Χαρακτῆρα etc. nil aliud tum notabat quam Χαρακτῆρα et Χαρακτηρισμὸν quod ea nota, characteres, i. ut clarius loquamur ea propriaeque, quibus virtutes opaques fidelium, quae ostendunt similitudinem dei et Sp. S. tq. sigilli, quemadmodum sigillum per characterem obsignat sibi similem unde ea dicitur Χαρακτὴρ in fidelibus, quae quanti sit ut deus sanctus est. Quando itaque hic dicitur de filio hominis, quod Pater eum obsignaverit, illud Patrem illis eum insignivisse notis, characteribus, ijs virtutibus, ijs dictis factisque, ijs argutis demonstrasse et probasse ad quos quos attendat, sic potest illucere ea et sigillum Patris, atque ita duo haec scire hic videntur 1. quod sit fulgor gloriae et character τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς Heb: 1: 3. qui. sc. ipse eadem opera faciebat quae Pater, eadem verba loquebatur ut ex dictis et factis ejus gloria divinitatis emicaret, ita ut ipse diceret Joh: 14. quod me videt Patrem videt, et ita fuerit imago quaedam visibilis dei invisibilis 1. a. scilicet, quod ipse non tum destinatus sit ut esset Messias, sed et talis cognosci potuerit ab ipsis notis et argutis, et ita Pater ipsum ἐξαπέστειλε. 2. quodque dixerit quod Mosen et prophetas non tum quod esset venturus, sed et quos quisque fu-

turus

turg, q̃ ipsig naa, q̃ dignitas, q̃ ꝓprietaes, qnam officium, qs
nativitatis locg, q̃ geng, qnam adventg Xpi, q̃ Xpi signa, q̃
ipsig dicta, q̃ facta, q̃ passoes, q̃ gloa, q̃ ed q̃le regnum, q̃ Judai,
ti, q̃ hostes, q̃ ꝓpli fata, q̃ certamina, q̃ victoria, atqꝫ ita ubig
dum hæc oa ꝓdicta st, ꝓdicaoes hæ, hæcqꝫ dei testia fuere
totidem signa ed nota ac characteres, ex qbg ipse cognosci poet,
ut qsqs intueatur in Xti naam, nativitatem, dicta, facta, pas,
soes mortem, resurrectoem, ascensoem, effusoem Sp: S. Ecclam ed
Ecclia statum, is eo ipso convincatur hunc ee ꝓmissum Messiam,
q̃ oa sigillatim demonstrare n e nri institutti v hg loci, fal,
tem qndo Xtg Luc: 24: ex Mose ed ꝓphis ꝓbavit, q̃ debuerit
pati ed ita intrare in gloam, ubiqꝫ testia ꝓpharum, qbg semꝫ
velut sigilli loco appendebat dictum Jehova ee totidem Christæ,
pidaes qbg ipse fuerit obsignatg, ed hoc erat, q̃ Xtg docebat
Joh: 5: 37, 38, 39.

3. Deus ipsum ἐπιμάρτυρα ꝓ miracula q̃ ipse patravit, qt.
ea ut supra videmg ꝓbabant illum q̃ tali tpre, q̃ Messias venire
debebat ea loquebatur q̃ log ꝓmissg Propha debebat verba fc. dei
Deut: 18. ed faciebat ed patiebatur q̃ facere ed pati Messias debe,
bat ed miraculis drum dra Mosis convenientem ꝓbabat, eum si
ꝓ Messia se gereret vere ꝓ Messia habendum ee, eo ꝓvocat Xtg
Joh: 5: 36. ita cap: 2: miraculo dr manifestasse gloam suam,
ed ꝓ signa ed ꝓdigia, q̃ cum adventu Messiæ debebant ee conjun,
cta ubiqꝫ deg suꝫattestatg fuit eg dax sermoni ed dra Heb: 2:
4. ed talia miracula plura conjuncta fuerunt cum eg nativitate
vita, morte, resurrectoe, ascensoe edc.

4. Pater ipsum ἐπιμάρτυρα voce coelitg audita, q̃ testatg

e

Cap: 6.

& hunc ex filium suum dilectum, in q sibi bene placidum ipsiq et q audiendq sit Matt: 3: 17. et 17: 5.

2. ipsum obsignavit p varios typos, qbs v psona v officium v beneficia adumbravit, uti varia st conspicua sub pmissoe et lege psona, res, loca et tpra, qbs xtus regnum eg egp adjuncta pfigu„ rata fuerunt, in spec illi q xti fuerunt & uncti clarum eg typum gesserunt.

Denique obsignat Pater xtum, qndo spm dedit, q oe mysterium xti n tm miraculose revelavit, sz et in cordibs electorum, ve„ ritatem, q e in xto obsignat, dum p eum illuminant ut xtum cognoscant, et sanctificant ut eum recipiant fide et humili obsequio glorificent.

His et similibs & Pater ipsum ἐβλέψαρεν tq eum, q potuit dare cibum manentem in vam aam, unde illgere poterant Judaei et hi auditores, q qndo ppha sub regno Messiae pmittat opulentiam cibi et potus etc. hoc ex xti institutione illgenda st, n ut ab ipsis illgebant de pane pcunte, sz de cibo manente in vitam aeternam.

Interrogant itaq de mos hunc cibum consequendi v. 28. quant e. qd faciendum sit, ut operent opa dei: Ita innuunt tantum beneficium n dari n operantibs, et peculi: n oibs pmiscue contingere talem cibum, sz faciendum ee aliqd ad eum impe„ trandum, et videnti hic ppere indicia fermenti Judaici, q operando volebant justitiam et vam consequi, q inr alia respicit qpl, ut videt, parabola Matt: 20. de operijs, Certe Paulus docet Rom: 9: 31. Judaos pfecutos ee legem justitiae, attamen ad eam n pvenisse,

v. 28.

qa

qa ñ ex fide, ſz velut ex opibꝫ legis. Itaq; hi qq; tali opiõe imbuti videnꝫ dari meritum aliqꝫ q mereri cibum illum poſint, ut hq. operij digni habeanꝫ mercede, qq in eo rectè judicave„ rint operanda ee opa dei, ſi qs velit frui cibo manente in vam dam, ut ñ in thesi ſz in hypothesi aberraverint, ee. conſcia dictamen deum ee dnum, illiq legibꝫ parendum ee, ed qeqd fit in aõe ipſiq faciendum ee ut opa hois ſint opa dei, ſz ſi qs putet eum operi opa dei q externe faciat q deq Qeipſit ed ijs opibꝫ mereri vam ñ aſſeqꝫ legem juſtiæ ut eum Aplo loqmur.

N: 29. Hinc dꝫ eos docet N. 29. qnam ſit illud dei opq, q operan„ tes ſint accepturi cibum illum manentem in vam dam, fides e. in eum quem miſerat ipſe. Fidem q hic vocat opq dei: Quid fides ſit in ſuperioribꝫ docuimq cap: 1: 12. atq ita ſimul fi„ qd ſit fides in xtum, ſc. nil aliud q 1. aſſenſq in testium dei, de xto, atq adeo q veritas eq ſit æſtimanda ex convenia aſſenſq hq cum testio illo, q cum duo Qeipue testeꝫ 1. q ed qõd xtq ſit factq effecta ſalutis cau, ed 2. q ſit rao qqs conditoris communões eq, utriq parti testiq hq conformis ee aſſenſq ille debet. 2. q fides qqs notat vam illi aſſenſui convenientẽ. ſz hic ſingulare e, q obtm fidei, hoc e ſeipsum deſcriptum, se vocet eum, quem Pater miſerit. Hoc e. ipso exprimit Oecono„ meam ed officium suum, mitti e poterat ed debebat, qa vi pa„ cti cum Patre erat ſerq Patris ed debebat facere voluntatem Patris Ψ. 40. unde videmq ed Patrem ſingulari rate vri deum N. 27. q ſignaverit ed obſignaverit xtum, hinc toties ed de miſſoe ea cap: 5. locutq fuit, myſterium ſc. Patris ed xti, in q oes theſauri ſciæ st recondeti Col: 2. vult rectè cognoſci ut

ita

Cap: 6.

ita fides ipsorum in Xtum sit qqp fides in deum Patrem, et fides in deum Patrem fit fides qqp in ipsum Joh: 14: 1. Ipse Q qt. missg à Patre, atqp ita ratione officij sui E obtum fidei, et q in ipsum ut talem credit, is opatur opus dei.

Fides Q illa dr opus dei, q operari debebant, ut accipient ei„ bum manentem in vam aam, de eo e. qsiverant, opus dei, qa deus illud Qecepit, patet e. ex versu antecedente, opa dei non notare pprie opa q deus opatur, sz q hoc opatur ad mandatum dei. Itaqp q credit illi quem Pater misit, quemqp signavit et obsignavit, cuiqp credi jussit, is opatur opus dei, hoc e. E mandatum eg ut credamus nri filij eg J. Xti 1. Joh: 3: 22, 23. et 5: 9 — 12. qq id ipsum opus, q hoc opatur ad mandatum dei et est opus dei, ubi docemur Eph: 2: 8 — 10. Itaqp Dei ut causa prima et primaria, hominis ut secundaria, ut pateat n repugna„ re si eais sibi subordinatis unum idemqp opus tribuatur. Imo ipse Xtus, in quem hoc debet credere, ipse fidei inceptor et con„ summator E, ut ait Apls.

Et quando Xtus dicit hoc ee opus dei, cum illi querent de operibus, eo ipso innuit, nulla opa posthac facienda ee Qter ea, q sint n ipsa fides, n fidei effus et fructus, atqp ita opa legis tacitè rejicit, et simul docet qcqd q ope dei debeat haberi, id ex fi„ de in Xtum qficisci debere, ita ut nitatur eg merito, eg pen„ fiat fidem eg Qcepta ad eg gloam, et simul innuit fidem non ee rem inanem, neqp relinquere hominem inertem et otiosum, sz hominem ad operandum incitare, q ex ratione fidei supra descripta facilè patet, cum utrique regnat tam homologia in conditiones foederis gratiæ, q in beneficia eg et bona.

Hoc

℣: 30. Hoc q̃ cum audirent, petunt signum, ut illud videntes credant: Manifestant hic huãc cordis pverſitatem; Antea cum ſaturati erant, hoc signo moti, volebant ipsum regem facere, qppe quem putabant impletuum q̃ ſieraverant et carnis cupiditatib̃ ſuppeditatuum; Quando xtus eos revocat à talib̃ ad conſideraõem ꝓ ꝓ, qrunt nova ſigna ut ſe credant, cum miſsum ee, cum jam antea ꝓfeſſi erant hunc ee ꝓphetam ꝓmiſsum. Patet inde hoc ꝓfectũ ee, partim ex ignoria q̃ neſcirent qlis ille eſt eib̃, partim et ex nauſea q̃dam, q̃ cum illi, ut xtus diſerte innuit, qrerent cibũ terreſtrem, q̃ in Geſens ipsos delectaret, eos xtus ad alium plane cibum, ipsis qa ignotum et contemptũ vocaret. Et aba id in ſe ꝓbant, q̃ de Judaeis dicit Apls 1. Cor: 1. q̃ ſigna qrant conf: Matt: 12: 38.

℣: 31. Interim idum deferunt vanos suas opiões de terreſtri regno et terrenis voluptatib̃, quo xtus id q̃ Moſi ſingulare fuerat ꝓponunt, eo ipso in obſcure postulant, ut ſimile qd faciat ſc. ad confirmandam Moſis authoritatem pluerat Manna de coelo ſ. ut hic dr panis de coelo, q̃ ceſſerat Patribus in deſerto in cibũ, ꝛc q̃ legi pt Exod: 16. Num: 10. Ψ. 78. Hoc ipso q̃ miraculum illud manna in obſcure ꝓferunt miraculis xti, qq̃ q̃ xtus fecit, ſi in unum collegant et conferant cum miraculis Moſaicis, ſ. ijs, per q̃ Moſis authoritas fuit ſtabilita, ſint multo majora illis, de q̃ nunc agere nri in eſt inſtituti. Id nunc imprimis conſiderãdum

℣: 32. q̃ xtus ipsis inculcat, Moſen in dedeſse panem ex coelo, ſ. Patrem suũ dedeſse panem verum ex coelo ℣. 32. se ee illum panem, ut qui deſcenderit ex coelo et det vam mundo. ℣. 33.

Quando xtus dicit et aſseverat Moſen in dedeſse panem ex

coelo

Cap: 6.

coelo, ñ vult negare miraculum mannæ, ſ̃ tm̃ vult à figura
eos revocare ad veritatem, à typo ad antitypum, q̃ innuit voce
ἀληθινὸς, ſcans in manna ñ fuiſſe veritatem, ſ̃ umbram tm̃:
Præterea comparatio inſtituta inter cibum q̃ ſit transiens et pieri,
et inter eum q̃ maneat in vitam æternam, inter eum q̃ ego alat ad tps,
et inter eum q̃ mentem alat et vivificet æternum, illum ñ verem
non cibi v̄ panes, qa ut ita, q̃ in carne transigemq̃, et vita
ejus ñ ē vera hois vita, ſ̃ ea q̃ mentis ē et consistit in rectis
et jucundis mentis operibus, et in familiaritate cum deo vivo per
sanctitatem et beatitatem, ita ut neget hoc sensu absolutè, q̃
comparatè intelligi debet, ut typi res ñ sint verè et q̃ dicunt, et
ea quæ illis tribuunt, ad tm̃ illis convenit pp̃ ſchesin ad antity-
pum, ut in eo sit res veritas quæsita, ubi Apl̃s hoc innuit Col: 2.
quod umbras vocat q̃ ñ sint ipsum ips̃, q̃ in Xto ē, eodem docente
Col: 2. Et hoc in oib̃ typis Apl̃s vult impaimis notari ria ad
alium typum fieri debuiſſe Heb: 9: Exod: 24. unde vocat alterum
rerum ὑποδείγματα in qb̃ ñ fuerit ipsa εἰκὼν τῶν πραγ-
μάτων ſ̃ σκιὰ tm̃ Heb: 10: 10. Ita ex gr. sacrificium dicebat
expiare, neq̃ tm̃ verum erat sacrificium expiare pecca Heb: 9.
atq̃ ita de relig̃. Et eo sensu dicit Xts, Mosen ñ dediſſe panem
ex coelo v. panem verè coelestem, et q̃lis alere vitam coelestē poet:
Ioro Manna ñ fuit revera ex coelo, ſ̃ fuit cibus terrestris, qq ex
coelo poet dici pluiſſe, qt. ex aere decidebat, et à deo egp̃
potia provenebat. Cæterum semel innuit manna illud Prefigura-
se, eg veritas in se quæsita sit, ita e illa connecti debent,
Moses ñ dedit verum panem, ſ̃ quem ille dedit, ille verum Pre-
figuravit, qmdm̃ hic diserte docet in sequentibus, se ē manna

ñ se

x se ꝗ manna ee adumbratum, atq; adeo manna verum, quem
spectaverit πνευματικὴν πνευματικὸν ὃ erat in manna, unde di-
cunt βρῶμα πνευματικὸν x. q habebat πνευματικὴν
πνευματικὸν, comedisse 1. Cor: 10: 3.

Et ut id clare patear instituenda ē comparatio inter manna
et Xtm, ut pateat manna a fuisse verum cibum ex coelo, sic
Xtm, eo fine debet spectari in manna, manna proprietas.
2. usq. 3. author. 4. finis. 5. modq dandi s. datoris. 6. persona
qbq datum fuit. 7. modq accipiendi. 8. tps et 9. locus.

1. Res fuit Manna, hoc ē illi nomen datum. Hoc voc jux-
ta alios ē particula interrogantis et idem Chaldaeis v Aegyptiis
q מן Hebraeis, atq; adeo vocatum hunc cibum ob ignoratam Isra-
elitarum hoc nomen vide x. 15. juxta alios מנה numeravit,
definivit, paravit vide Dan: 1: 5. ut מנה sit portio cibi
et poty definita Exod: 29: 26. 2. Chron: 31: 3 et 4. Ps. 22: 6.
16: 15. 63: 22. Neh: 12: 44. Notatet itaq; definitum cibi
demensum et portionem a deo paratam et constitutam, q conve-
nit ipsi rei: Itaq; et eo ipso Xtm commodisse Sfiguravit, q
populo electo in consilio gratiae a deo fuit destinatq et definitq
ut eibq sufficeret, et cui nil addi a demi debeat, qpp ē suorum
portio, solum illud nomen in q salvari put Act: 4. Solq via, veri-
tas et vita Joh: 14. ut q ipsum habet, vam habeat, q in ipso
ē Joh: 1: et 1. Joh: 5: ut gratia Dei q in ipso ē, fidelibq suf-
ficiat Joh: 1. et 2. Cor: 12.

2. fuit Manna suo modo cibq coelestis, nam ex coelo q.
pluebat. Xtq ē Dnq ex coelo Joh: 3. et 1. Cor: 12. avadoqs

Cap: 6.

et ὁ ἅγιος Luc: 1. nam fuerat in sinu Patris, antq; mitteretur et veniret in mundum et ad suos Joh: 1. imo fuerat in forma Dei Phil: 2. antq; assumeret similitudinem hominis et formam servi et manifestaretur in carne 1. Tim: 3.

3. forma fuit exigua et rotunda. Xtus se ipsum exinanivit Phil. 2. minor Angelis factus Ps. 8. et Heb: 2. imo servi forma assumpsit, atq; adeo nulla species in illo fuit Es: 53. unde et ijs, qui fidei oculis non poterant splendorem qui velum humanus gloriam divinitatis cernere, ipsum contemnerent et in ipso offenderent. Rotunda interim fuit quae capacissima cum ipsa illa exiguitas gloriaretur ad orbium tum ipsius gloriam, tum suorum edificationem.

4. Color albus fuit. Est ille symbolum puritatis et victoriae qua; ita Xtus purus fuit, ὁσιος ἄκακος, ἀμίαντος, ἄμωμος, sine peccato Heb: 7: 26. 9: 14. 1. Pet: 1. 1. Joh: 3: unde לבן vt Ps. 26. Imprimis albus color plerumq; talis, non habet mixturam colorum, oes eius partes sunt homogeneae, ubi in Xto nulla fuit pugna rationis et affectuum, nocte qua reines ipsum erudierant Ps. 26. in oibus operibus suis conspicuus fuit amor dei et proximi purus. Et ut albus color splendorem quo habet, ita quo in Xto conspicua fuit gloria ut unigeniti a Patre Joh: 1. et ea emicuit in verbis et factis.

5. Sapor fuit suavissimus instar mellis et olei Upstandensis Exod: 16. coll: Num: 11. in Xto mera et suavitas, gustus dei bonitatis et benignitatis 1. Pet: 2. 2. unde Apostolus loquitur de gustatione donii coelestis Heb: 6. et sponsa huius sponsi dulcem Udicat Cant: 2. 5. Petrus de gaudio inenarrabili et glorioso atq; inefabili

bili, q accipiat p fidem in Xtum loqt 1. Pet: 1. Jane q palato cibq ē, ad menti ē grea Dei nri J Xti p q tranquillat conscia & accipit pacem, q ē pretum convivium, & q excipit tandem fati, ctas gaudij & delicia ea. Ps. 16. unde Ps. 25. legimq de ... נעם ימים suavitatibq domq dei & Ps. 55: de bono ēg, unde ipsū verbum q Xtus annuntiat ē mellis suavis Ps. 19. & Spq S. opao, qui oleo comparat, ē qqp suavis fidelibq quodqdem p illum in regno dei accipimq justitiam atqq ita pacem & dehinc gaudium Rom: 14.

II. Usq ad quem Manna fuit datum, erat ut succurreret in opia & egestai Israelitarum, atqq ut va illorum hoc cibo conservareth, ipsiqq à mortis Gsentis periculo liberareth. Xtus datq fuit ut daret mundo destitutio cibo vero x jure va & viribq illud impetrandi vam, eam mereret & p Spm va opareth, & denique efficeret in coelis, ubi cib satietas, quem videmq cap: 3. & sapiq illud repetet in hoc Eglio in ipso ē vam & extra ipsum nullam ē vam.

III. Is q hanc destinatam portoem Israelites dedit in egestae, deq fuit, q ipsorum miseriq subvenire voluit aliorum egestai; Ita supra videmq cap: 3: 16. Deum ita dilexisse mundum, ut dederet filium suum unigenitum, ut q crederet in ipsū n peret, sed haberet vam eam, & deq ē q misit filium suum & fecit sub legem, ut q sub lege erant, eos redimeret, ipsiqq ad optoem impetraret Gal: 4: 4. 5. ubi hoc ipso epte aliquies & Xtus vocat se à Patre missum ē, & missum ē, ut quos ipsi Pater dederat, is vam daret, hinc dicit se quod q suis passq ē, impleviss mandatum Patris, eqp ultrem vi patris sc. cum Patre Ps. 40. colo: Heb: 10. Joh: 17. etc. Et sane in deq miseriq est

peccatis

Cap: 6.

peccatis, et in gratia eg fuisset solatium quisset peccat, unde gratia dei nos salvabit Eph: 2.

IV. Panis exprimebat Exod: 16. se. revelandam esse hoc modo gloriam dei et Deut: 8. dr Deus ipsis dedisse Manna, ut cognoscerent qd non solo pane vivere homines, sed omni verbo q exeat ex ore dni. Ita verbis panis datoris qui sunt gloria dei, ipse caro factus est ut Patrem nobis enarraret Joh: ut eum glorificaret et sanctificaret Joh: 17. ut in ipso est εὐδοκία δικαιοσύνης dei Rom: 3. exinanivit se, obediens factus ad mortem, superexaltatus iterum, ut omis lingua confiteretur ipsum esse dnum ad gloriam Patris Phil: 2. Et qa ipse Deus fuit, suam qq gloriam quaerebat et hinc pacto opus petiit glorificari ea gloria q habuerat ante jacta mundi fundamenta, atqs id qq inprimis Deut: 8. quando dr Deum manna dedisse, ut cognoscerent qd solo pane vivere homines etc. se. Deum voluisse moc extraordinario ipsos monere Deum cibo vim dare, ut eg memores fiant, neqs obliviscantur deo gratias debere, deumqs ipsa glorificandum esse, impprimis verò ut cogitent cibum q manibus hominum parari et ex terra nasci, non sufficere ad veram vitam, sed verbum dei, tum personale, tum ad q de illo testatur, qs utrumqs à deo proveniat, dare vitam hominibus, ita ut hoc vitam quaerere debeant non in suis operibus sed in dei gratia, in verbo gratiae et in eo quem illud proponit bq. vita eternam, tq panem coelitus veniendem ut det vitam mundo.

V. Motus datoris si spectetur; dabat populo egeno ex gratia: ita ut ipsi dati sunt ex mera gratia et propterea gratiae populo egeno et ex se indigno, unde supra videmus hoc moc amorem dei erga mundum depedicari cap: 3: 16. impprimis hoc laudat Rom: 5. 2. dabat magna copia, homer se. mensura, q fabis capax fuit ut docet qd de mensuris Hebraeorum feribunt; sane in eto Deus demonstrat

divitias

divitias misericordiæ Rom: 9. πλοῦτον χάριτος Eph: 1. videmus supra ipsum esse plenum gratiæ et veritatis, ita ut sufficiat ut edacis eumq; et nil deesse potest illi q Christum habet, ita ut dia sit Col: 3. et ne mo tn accipere potest, qn plura sunt, et moo fideles os aperiant, impleri ad potat Ps. 81: 11. Hanc accipere ad satietatem pnt in hac vita Ps. 36. et ubiq; in Cantico Canticorum, et post hanc vitam habebunt satietatem gaudij. 3. dabat ita ut nulli deq deesset, et voluit deq esse communicationem cibi hg eo fine, ne cuiq deeset: ita voluit deq Christum cibum coelestem quibusdam qdem dare majori copia gratiæ, et gnois, fidei, spei, charitatis, ita tn ut illi hac alijs communicent sermone et explo docendo, monendo, corrigendo, ducendo ad Christum, ut allegat deum hæc dare qbusdam membris majori copia, ut sit vinculum charitatis et communicatio donorum spig, imo et donorum spiralium ut docet 2. Cor: 8: 15. 4. dabat deq Manna secundum promissiones per Mosen factam, ita videmus supra cap: 5. Mosen de Xto testatum fuisse et nil in Xto esse, q a en Mose et ppetis habeat testium. 5. Addunt qdam deum adhibuisse ministerium Angelorum qa Ps. 78. vi panis אבירים fortium, q qq a inde potest apodicticè pbari, n e tn absurdum in seo, potuit e. deq ut alias ita hic qps uti ministerio Angelorum, certe Christum ita dedit et manifestavit, ut inververit et Ministerium Angelorum, q conspicuum fuit in ejus nativitate, passoib, morte, resurrectione et ascensione. Et in Ecclia deq adhibet circa hæredes salutis Heb: 1. et Xtus Archangelus dr, qa eos habet ministros, etsi eem modum ministerij Angelorum ignoremus.

VI. Personæ qbus datus fuit hic cibus, fuerunt Israelitæ, ppls electus ex reliqs ppliis, semen Abrahami, Isaaci et Jacobi: Xtus datur qps suis electis Joh: 10. q in ipso electi ante ~~fide~~ fundationem mundi

Eph:

Cap: 6.

Eph: 1. quos ipse novit, qa elegit Joh: 15. qqs ideo vocant po-
pulq peculij eg Tit: 2. pplq eg Abraham Pater ē, qppe cui
promissq ē talis pplq, ab eet ipsiq pplq, partim nāa ex promissione,
partim promissione tm, abqs ita Isaaci familiis q erat filiq Jedm
promissionem et Jamai Jedm carnem, Jacobi qb. vincit q fidem mun-
dum etc. nam promissum qqs fuerat Abrahamo in semine eg bene-
dictum futuram Gentibq et familijs terrae, unde Gentes qqs fu-
turos ex Gentibq filij Abrahami vocant Jedm promissionem et fom
promissionis in Epla ad Rom: et ad Gal. 2. Hi carebant cibo, et
ni deg subvenisset, pijssent. pplq cui xtq offerit, destituit qqs oi
caa et alimento vae spualis, nihil habet q in judeo dei consiste-
re queat, n habet jus petendi vam, neq vires illud impetrā-
di, destituit gloā, imo ē ὑπόδικος contra Rom: 3. ut se ipsū
abnegare debeat, unde invitatq Es: 55. ut emat sine argento
et pretio, adeo ut ex mera grāa accipiat q accipit. 3. Ignora-
bat Israel cibum illum quod primo offerebat, et quebant qd
est: xtm nemo novit nāa, caro et sanguis eum n revelat
Matt: 16: revelāo xti ē revelāo mysterij, unde vi mysterium
Patris et xti dra de xto Col: 2. Et Judaei cum venisset in
mundum, ignorabant illum, hinc contemnebant ut videmq cap: 1: 11.
Gentibq, ne q promissum qdem antea innotuerat, utpote q in tene-
bris sedebant; Et in universum loes ipsum ignorant, n spq illu-
minet et ad xtm ducat, q videt utiqs qqs animi Matt: 22. ubi
claude et coeci ad convivium invitant. 4. dabat pplo esuri-
enti: Ita xtq dat ys, q esuriunt et sitiunt justitiam, invitant
sitientes ad ipsum Matt: 5. et Es: 55. 5. Imo dabat manna
pplo murmurante, quem xtq dat fuit ys, q erant ipsiq et

dei

Dei inimici Rom: 5. et ἐχθροὶ erant inimicitia Θεοῦ Deum.
Et hic differentia quam notatu digna est, si cum murmurarent de cibi defectu et egestate sua, deus ipsis dedit manna, sed postea cum ex nausea manna murmurarunt, iram Dei in se provocarunt; Ita quidem deus ijs qui non ipsis inimici sunt, dat quidem ex gratia, sed qui Christum ipsum, quod ijs dari et offerri, contemnunt, illis nullus cibus reliquus est, sed ira mera et interitus vid: Heb: 6: et 10: 26.

VII. Occurrit modus accipiendi et fruendi cibo hoc: dabatur quidem a Deo, neque parari debebat hominum manibus, sed colligi tantum debebat et accipi: Christus non est acquisitus et paratus hominum manibus, non datur ex hominum merito, sed ex sola Dei gratia et Χριστοφορία, est donum Dei ut videmus supra cap: 4: 10. sed tale donum quod recipi et accipi debet ut videmus cap: 3: 11. adeo ut requiratur ut qui hoc cibo fruatur, eoque ad vitam alatur et fabricetur tandem, requirit eo cognito fames, et hinc ut qui ad Deum accedat ut loquitur Christus in sequentibus ut os aperiat et credat, quidem Christus postea explicat et hac ratione debet ipse operari cibo et fruenti sed manenti in vitam aeternam, et operari opus Dei ut supra v. 27 et 29. hoc Phil: 2: 12. vt salutem operari cum timore et tremore et verbis metaphoricis Es: 55. Proverb: 9. edite, venite, edite, pauld: e. quod Deus dat creaturae rationali id datur ut cognoscatur, ut digne aestimetur et ametur, ut quaratur, ut conservetur et celebretur, ut iniuria dantem et accipientem, iniuria donum et ei cui donatur talis necario scheses sit quod postulet ut quod Deus hoc dat ex mera gratia, illi hoc conformet oes suas actiones, imprimis, si cum eo donet via x. sit donum illud sit donum vitae aeternae, sive vita aeterna, requirit ang rationalis

lis

Cap: 6.

lis conjunctio cum eo dono, et doni illius acceptão, conveniens
gratitudo. 2. ps colligere debebant summo mane qndo sc. dabat,
q notat statim q primum deus gratiam offert, et invenari vult,
utendum ee tpre inveniendi Ps. 32. illo hodie q vox dei au-
dit, audiendum et obediendum ee Heb: 3. ex Ps. 95. vid: et Ps. 63: 2.
et Is: 55: 6. hoc mdo tps redimimus Eph: 5. et Col: 4: peculi-
ratio in negotio salutis et unica gratiam dei e qdam con-
temptus salutis et gratiae dei et longanimitatis ac patientiae eius,
q tum fit mutatis in iram Rom: 2. unde deus juravit im-
morigeros n introituros in requiem suam Heb: 3: ex Num: 14.
Et hoc singulari ratione qqs in manna conspicuum fuit, evane-
scebat e. ni mane colligerent, sole urente et liquefiebat, ut
fierent, q si Judaei tps visitationis suae agnoscerent, asbum ira
dei ipsis panem vae eos erepturum et deum faciem suam ab
illis aversurum, futurumq ut si rejiciant et contemnant tu-
tem salutis, ut accendat ignis q urat usq ad infernum et
consumat terram et proventum eius Deut: 32. 3. eo fine de-
bebant egredi extra castra: Ita sane ad quaerendum xtum dese-
renda loca ubi xtus n e, deserenda nata, deserenda prior
conversão et corruptio ac impietas, abnegandae concupiscen-
tiae mundanae, imo deserendi ppli, domus patris et matris, conjux
liberi et oia, ut xtum et in xto oia inveniamus, hanc xtus spon-
sam suam ad exeundum invitat Ps. 45. et sponsa saepius exit in
Cantico Canticorum vid: et Heb: 13: 13. ut et 2. Cor: 6: 14. Neq
e. pt qs simul ee amicus dei et mundi, xti et Belial, filius tene-
brarum et lucis, hac relinquenda st oia, q communi xti obstat
ut xtum lucremur, et ut stplus logit Phil: 3. q damno et stercore

habenda

habenda. 4. Qui copiosiq; inveniebat ut videlicet ∨ viribus plus q alijs valebat, plus colligere et alijs communicare debebat, ut illis nil qqp deest, ita sine grata quem et dona gratiae uni in majori mensura conferunt q alteri, ung alteri ipsiat cognitio, fides, spes, charitas, zelo, attamen haec omnia qqp debent cedere in aliorum bonum et debet esse communicatio donorum spiritualium aqp ac corporalium vid: Rom: 12. 1 Cor: 12. et 13. alijsqp pluribus locis. Et hoc qqp aequum est, et postulabat amor proximi imo et dei, ut q qs accepit p alijs donia ea impendat in proximi salutem et dei gloriam. 5. debebant collectum tundere et molere et coquere qqp, ita ut ea ratione fieret ad esum aptum: ita Christus ut fieret effecta salutis causa, debuit per passiones consummari Heb: 2. obediens fieri usq ad mortem Phil: 2. mori pro peccatis Rom: 4. fieri hostia p peccato 2. Cor: 5: 21. execratio Gal: 3. atqp ita per mortem abolere mortis potestatem Heb: 2. q Christus in sequentibus vocat carnem suam dare p mundi vita X. 51. 1. crucifigendam dare; Imo Christus per passiones consummatus, qqp per meditationem crucis Christi et ruminationem eq opperandq est in cibum, ut sc. discamus agnoscere vim mortis eq, et judicemus non esse in alio gloriandum q in Christo crucifixo. 6. Ita debebant comedere q comedere possunt, ut Christus in sequentibus ipse docet, credere in Christum, credendo ipsum accipere, cum ipso conjungi, ipsum in succum et sanguinem ut ajunt, convertere, ut formam in nobis accipiat, et in nobis vivat et per ipsum vitam in nobis operetur, nosqp ita vivamus per fidem in ipsum vi meritis et spiritus eq efficacia Gal: 2. et 4. 7. Nihil servari in crastinum debebat, q factum fuit ut videlicet non esset retinendas umbras ipsenda Christo, ut singuli novi dies videantur q. tpis ipsius

Christi

Cap: 6.

xti scare et priores dies respu posteriorum tps umbrarum et ex-
spectaois, itaqs ad mare usqs n debebant servari ⁊ n debebant
retineri umbra psente epre, uti hac de caa toties disputant
Apli cum Judaeis, n ee opa legis ceremonialia sc. contemnanda tpre
Eglij, adeo ut jis q tale qd tentabant, xtm inutilem ee prun-
tiet Gal: 5. ita ut illi q servabant manna, adumbrarint in-
credulos Judaeorum, q rejecto xto adhaerebant legi; et poena si-
mul conspicua fuit q tales manet, vermib et putredine cor-
rumpbat, q asservabat, etsi priori die fuisset salubris: Ita
ceremonia durante V.T. erant utiles q raoe oeconomiae graae,
sz in N.T. aegria, unde nil nu corruptio in dra et vita, et
ipsig hois interitq expectari pt.

VIII. Temps qqs notabile e, dabat manna cum egressi
ent ex Aegypto, liberati q servitute dei manu transivissent p
mare rubrum, agnum mactassent et comedissent, eqs sanguine
aspsi erant, ut liberi erant ab Angelo pdtore: Aegyptq et
aegyptiaca servitq commode ptatem Satanae, peccati, mortis ad-
umbrat, liberao ex illa liberaoem ex hisce, transitq p mare ru-
brum commuoem cum morte et resurrectoe xti, mactao agni eq
esq et sanguinis aspsio morbem xti eq annuntiaoem et fidem
qqs. Ita q factum fuit, xtm jis ee verum manna, verum pa-
rem coelestem, q vi mortis xti ex deleta ptae Dbli, peccati et
morbis, actu excant, carnem eq edant in fide sanguine eq
aspersi et mundati sent, veterem hoem depositerant et novum in-
duerint, atqs ita habeant commuoem cum morte et resurrec-
toe eq, qqs translati sint ex regno tenebrarum in regnum lucis
jis ang hunc cibum in deserto hq mundi futurum q petbum ali-
mentu

mentum, donec traducti fuerint in Canaanem. 2. dabat Jum, mo manè: Xtus constitutus tpre, in statio tpris, atq; ita dari grat, et quod tenebra noctis priores, p Qdicatorem Joais ede. desperati incipiebant, atq; ita tali tpre qle deferebat 2. Sam: 23. 3. dabat qtidie: Xtus ita semp gratam suam et vim meriti atq; efficaciam spis sui demonstrat in pplo suo, semp grata eis et qtidie nova e, ita ut qtidie ad eam accedentes, inveniamus in eis ora q sit ad vam et pietatem necaria, qtidie suos alit, et q in ijs vam inchoavit pficit ut fidei n tm inceptor sit et consummator Heb: 12: 2. nullo tpre n alit eos, q p fidem ad ipsum accedunt, ng eos repellit et ejicit ut postea logt. 4. Sex diebus dabat manna, septimo non dabat et illud compensabat sexto die, quod dabat tripla portione, iterum prima die dabat: Xtus septimo die gevit in sepulchro, post q sexto die ora consummasset, et ita impetrasset, ut et septimo die sui quiescere poent, qbus ipse sexto die consummatus p passones factus est pfecta cta salutis Heb: 2. et 5. imo sexta die dupla portione datus fuit, quod ipse fidelibus N.T. ~~adhuc sub lege et carne tpre evangelicae praecessit~~ duplam q. gratam meritus e, q tpre N.T. velut sabbathi eadem tpre triangle fuerunt. Praterea sex diebus N.T. manna spirale qtidie dabat, sexto die dupla mensura dabat, quod grata N.T. pleniori mensura conferet ut oes sphae q mittunt quem diem sequet sabbathum in q qete fruent ijs q ipsis parata sit et asservant in coelis. Primo die q. iterum dabat, scavit resurrectionem ex mortuis, ut adduceret Xtus vam et immortalitatem.

IX. Considerandus e locus, es fuit desertum. Desertum typus e mundi v pplorum, q ut desertum n accipiunt semen n st culti, n ferunt fructum spiralem, n habitant à fidelibus, saltem à paucis, ubi

Cap: 6.

ubi periculis erroribus viatores et obnoxij etc. talis fuit mundus, cum Xtus in carne apparuerit, Judaei erant ager sterilis, vinea quae fuerat uvas gratas Es: 5. corrupti erant Principes, sacerdotes et populus in dra et moribus. Gentes alienatae erant à deo, verbum dei non erat satum inter illas, hinc erant sine deo etc. Ps: 103: 14. Heb: 4. Eph: 2. voluit ex deo demonstrare impotentiam carnis, vim peccati, defectum legis, caecitatem salvatoris, et si statum Ecclesiae in hisce terris compareris cum statu gloriae, terra haec est desertum quam ubi pauci fideles, ubi periculum, errores, devianes, adeo ut et plerique veluti exules se considerare debeant fideles et aspirare ad patriam veram, terram haereditatis Canaanem superiorem, ut per verum Josuam eos in possessionem mittant, ipsique fruantur uberibus et plenitudine. Nam non dabant in Canaane, fruebantur eo, donec fruerentur fructibus Canaanis, ita quod ex deserto hujus mundi per Jesum verum introducemur in coelum ubi fruatur haereditate ad la immarcessibilis 1. Pet: 1. non amplius esurieremus et sitieremus, neque opus habebimus ut per Ordinarium verbi Xtus nobis offerat, ubique novis quotidie alimentis spiritualibus alamur, ipsi habitabimus imagine dei, et deus erit omnia in omnibus, non colligemus et amplius, neque exibimus ad colligendum manna, non frustrabimur Deum ut cognoscamus Xtum, ipsi in perfecta gente cognoscemus quorum cognitio sumus, et fruemur perfectae gaudij. Potest et Canaan fuisse typus N.T. et regnum coelorum vel, et terra haereditatis promissa Abrahamo Rom: 4. Et ita fuerit cessaturum typum et umbras, ubi cesset ministerium Mosis et Josua s. Jesus introduxerit in terram promissionis.

Denique post illud typus et egressum populi ex deserto, ut man-

na

na cessabat pluere, ita tn ñ cessabat tn existere, ꝓ debe„
bat in urna conservari ministerio sacerdotis et summi qdem
in sancto sanctorum recondi, ut scaret xtm, quds in terris
designebat confici coelum introiturum, cum ipse est summus
sacerdos q transiuit coelos debebat ut vis eg est ꝓpetua, et
ut esurientes et sitientes illic eum querent hq. manna recon„
ditum Apoc: 2.

Ex qbus cibis patet revera manna fuisse typum xti, et recte
dicere xstm Judaos eundem cibum spualem nobiscum comedisse
1. Cor: 10. ꝓ simil patet recte xtm dixisse Mosen ipsis ñ de„
disse panem ex coelo, ꝓ Patrem, neq ilum panem fuisse panē
dei, ꝓ eum q descendit ex coelo et det vam mundo, nam si compa
rao instituat inr manna et xtm, vem eg et hg, ñ fuit is
cibus cibus veus, qa perit fuit neq mansit in vam eam, neq
vere ex coelo fuit, neq degus vere qq dei cibo haberet, ñ hq
dei cibus ab hoibus accipet, des e. ñ conveniebat ppln suum ci„
bo tm ventre alere, neq ea immortalis tali cibo fabere pt,
q eum cibum comederunt in illorum multis deg ñ habuit benepla„
citum 1. Cor: 10. morbui st, fuit ei vermibus et putredani obno„
xius, atq vere dr ñ ee verum cibum, alimentum vera va et
q hos esurire et sitire debeat, ꝓ verum panem, panem dei, panē
ex coelo, ee eum, q descendat de coelo ut det vam mundo ut ê
N. 33. Atq ita illis verbis xtus describit antitypum manna,
N: 33. egq ꝓ manna ꝓsciam.

Quis a. ille sit panis veus q de coelo descendit videmus in
superioribus, sc. ut ê cap: 3. filius hois q erat in coelo et descendit
de coelo, et erat tn in coelo et ascensurus erat in coelum ibidē

Cap: 6.

v. 13. hoc ē λόγος q̃ fuerat apud deum et deus erat et ad suos
venit, eaq; fo. facta et habitans inter homines ut q̃ liquet ostendimus cap: 1.
nam fere is q̃ dr descendere de coelo is fuit in coelo, et q̃ ita dr
descendere de coelo ut adhuc sit in coelo is ē dnus de coelo, atq;
is ē deus in carne manifestatus 1. Tim: 3. ut v̄ hinc pateat xtm
ante ipsiusmet ante apparuit in terra et ante natus fuit ex
Maria.

Et dum dicit se dare vam mundo, eo ipso ostat se ē panē
vivum ex coelo quem Pater det, utpote q̃ veram vam det n̄ Judaeis
tm, sz mundo, va e. ut patet hic ē vera va in emphasi va dicta,
va va, ut ē v. 27. et vere panis ē panis manens in vam eam
ut ē ibidem. Quae illa va vera sit, ostendimus aliquies cap: 1:
3, 4, et 5. ubi et ostendimus q̃ ratione xtus vam eam det tum merito
tum vi meriti q̃ spm va, hic in gratia et tandem effecte in gloria,
ad q̃ vam gloriae va gratiae et via va, via viva; Et q̃ sit empha
sis vocis mundi dicimus cap: 3: 16. fc. in Oeconomiae ad Ju-
daeos hoc dici, qb. in xto va dta mundo, utq; familiis terrae,
sine distinctae Judaeorum et Gentium, sublata inimicitia et interve-
nino pariete, ut ei habeant in xto accessum q̃ eandem spm ad
eandem Patrem Eph: 2. Ubi tacite xtus refellit opinionem Judaeorum
ac si illi ut olim soli accipiebant manna, ita soli qq sint
participes futuri beneficiorum Messiae. sz similiter docet mundo a
tam Gentibus q̃ Judaeis sine discrimine vam dari post descensum
eius ex coelo, usq; e. ad illud tps alienati erant Gentiles à deo,
sine spe in mundo, xtus inimicitiam in carne sua sustulit Eph: 2.
ut utriq; in uno spu haberent accessum ad Patrem. denique do-
cet hac ratione, eum q̃ dat vam in mundo, de coelo necesse de-

scendere

descendere, neq; e. in deq ex coelo pt hoi vam dare v ajalem v spualem, grae v gloe, hoc eg e, q opari in mentem pt, eam illuminare, sanctificare et gaudio implere.

V: 34. Postq itaq Xtm ita audiverant deferentem de pane vero et coelesti, in eg comparaoe manna in mercatu dei cibq, v ei„ bq coelestis, petunt illum sibi cibum semp dari, eodem moo ut supra Samaritana cap: 4: 15.

Quo sensu eam sibi panem dari optent fle ex sequentibq eluc„ cet, carnali sc. adhuc aqq erat en patines, ut ajunt, expectabant à Messia delicias carnales, ut hic obtineat philosophorum illud Mera, glibet recipi ad modum recipientis, itaq illi qqp q carnalitae sua ut ita loquar, carnale allegebant verba Xti, et ex carnali sensu carnale oriebat desiderium, ut pateat hoem ψυχικὸν ἀ ἀνθ, ne ea, q st spq τ. θεοῦ τὰ carnalia sapiant et ἡ φρόνημα σαρκὸς ἐχθρὰ εἰς θεὸν Rom: 8: 7. de va quo audiunt, de ajali cogitant, qa aliam ignorant, quo de pane, cibo, pota, convivio, hae de terrestribq allegant, itaq ita hi, si e. oculos ha„ buissent ad videndum et aures ad audiendum et cor ad allegandum, fle potuissent allegere, quo Xtq loquebat de pane vero oppositè ad manna, in ea hoc allegadum de pane terrestri, eo sensu e. man„ na qqp panis verq fuit, fle qqp potuissent opponere, quo sermo erat de pane, q det vam mundo, in ea de terrestri sermonem. Petitio q illorum eo sensu mala e, ut tn ira ea debeat et fide„ lium eum sensu spuali. Et dum alij petunt ut frumentum et ma„ sam ipsorum multiplicet, fideles petere debent ut luceat illis faciem suam Ps. 4. Et id unum petere debent ut in tplo dei vi„ deant eg נעם יהוה suavitates et gustant qqp quidie, ubi fa„ nes facierum erant qqp inn suavitates illas peculi: qqp numeran„

de

Cap: 6.

V: 35.

di; Et hinc qq plurimi Veterum ac recentiorum ô immerito tra-
hunt id q ê in oratione dnica τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον
Matt: 6.

Et de hoc pane vero et vere appetendo Xtus nunc stupendos
hos hoes erudit clarius V. 35. usq ad 40. docens qs sit, quo
edendo; à qbus et q ê eis vivifica vis.

Disertè h. dicit se ê panem vitæ V. 35. Vox panis ut fu-
pra qq in fallor moniung, notat in gne alimentum de, atq
hoc sensu manna qq panis erat, qa fe. panis ê ordinarium
vitæ alimentum; Græci dicebant igr de alimentū panis vocat.
Quando h. dicit Xtus se ê panem vitæ, docet se ê vitæ alimentū
et eam. Quid vita sit et qtuplex, q vita corporis, q mentis, quæ
naturalis, q supranatural, q gratiæ, q gloriæ, et quo Xtus ois vitæ
cāa sit, diximus cap: 2. 4. 3. 15. et ffg 4. 20 et 14. 5. 21.
et ffq fe via in actuositate ex interno principio, atq ita ut
differant in opere et mente vitæ principia; diversa eorū nāa,
ita ipsa vita qq. Unigtus vitæ efficit; et opaos effectrices; ois
vitæ cāa Xtus et q deus et q redemptor; q deus condidit omnia, por-
tat omnia verbo potentiæ suæ, omnia in ipso subsistunt, atq adeo
in ipso qq vivimus, movemur et sumus Act: 17. Col: 1. etc. qa
omnia ex ipso et per ipsum. Hic imprimis q redemptor ppar ut vita
cāa, qa ut q redemptor potest vivificare, ergo ut q deus potest
vivificare; q a. de fe ut redemptore hic loqtur; supra in uno lo-
co et hoc cap: V. 33. docuit, q tales e descendit de coelo, ut
daret vitam mundo conf: V. 37. 39, et 40. etc. q tales a. ê cāa vitæ
q. Merito qt. exhibens λύτρον ad satisfaciendum justitiæ dei nos
liberavit et redemit ex triplici morbis tum in peccatis, tum q ê

in

in exitio ão, qt. fa. meritis ê ut regeremur, sanctificemur, justificemur et glorificemur, atq; adeo ut vã vera in nobis inchoch et consummeth. Et hoc in sequentibus innuit quãdo dicit v. 51. panem vã ẽ carnem suam q ut hostiam sc. det q mundi vã sc. ut eg merito vivant et vãm vivant ut docet in sequentibus. 2. qt. vãm potenter opath in fais et eos vivificat ut loquebat cap. 5. tum in grãa, tum in glõa; q. facit, quãdo ipse vivit in nobis, ipse potẽtia dẽa ad novam vãm nos renovat vid: Gal. 2. et quãdo tandem nobis communicabit eam vãm q in ipso apud deum abscondita ê Col. 3: 3. Et utroq mõo ê fons vivifcus s. vivificans i. Jo: 15. fons vã qq ê in ipso et ê ipsig fons, ipse eam vi meritti sui ex grãe dat et p eam vivificat, atq ita ê vã eãa. Et ubi hoc hic fcath, quãdo vocat panes vã, ita alibi quãdo vi arbor vã Apoc. 2. et 22. et Ezech: 47. fons vã 4. 38. 10. vita Joh: 14: 6. v. et vites Joh: 15: 1. Et emphatice quõ ex ipso in oia membra ipsig vã defluat docet Eph: 4: 16. coll. 1. Cor: 12: 12. 3. Ipse ê vã et restauratis vera mãa qq et obtm ac finis, nam ut fuerat ante diluvium vã ê in rectis et jucundis circa deum, vã peccatis circa xtum et opacibus.

Verum quãdo se ipsum vocat panem vã n tm cogitacões nã ipsum ut eãam vã contemplari debent et ut antitypũ manna, sp ê in ipso ea adverbere gram in pane, q ê ordinarium vã alimentum, obvium ê, et à quovis advertti pt, qt. id in xto ê perfectiso mõo, n ming e. in pane quotidiano q in manna repertah et q ê in xto, unde et p panes facierum id adumbratum fuit, et in S. Coena panis qq adhibet ad sciendũ et obsignandũ vã q ê in xto, eãam, ut n abs re sit, verbo et hoc indicare.

Panis

Cap: 6.

Panis ē fructus terræ; Xtus ut est cæla væ descendere de coelo x
caro fieri, atqs ita fructus terræ, debuit; ſs panis vegetat à coelo:
Humana Xti nāa unita fuit dīæ, ut est caa væ, λόγος, q̃ quem
ūa facta st, factus fuit caro, et hinc in ipso plenitudo grāæ et
veritatis. Panis suo tpōe crescit plena æstāe: Xtus venit in ple
nitudine tpōis: Panis maturescere debet solis calore: Xtus igne
ira dīæ q̃ passōes consummari. Panis habet vim vivificam, vam
sustentandi &c. et vires augendi: Xtus ē vā x. caa vā peccori in
grāa et in gloa ut antè dictum ē. Panis habet vim medicinalē,
vim sanandi: Xtus qq̃ mentem ægrotam et viribus destitutam sana
re pt, sab alis ēg sanitas ē. Panis habet vim delectandi: In Xto
ē sabietas gaudiq̃ et qdem interminabilis. Panis ita ē væ baculus
Lev: 26: 26. Xtus qq̃ robur nrum et fortitudo nra, q̃ riti et eius
innitibi debemus, ēg vis in infirmitate nra manifesta fieri debet.
Panis habet vim, ut ita loquar, transelementandi et transsubstan
tiandi, qd. q̃ ex eo nascit sanguis et spus, sanguini et spubus hōes mixti
novam q. vam faciunt, talem q̃les et spus illi et sanguis quem panis
generat: Xtus ita det spm væ, q̃ spui nro mixtus, ut ita loquar,
ut sanguis ēg sanguini nro, facit ut habeamus novam vam, et
ambulemus in novitate væ. Panis ē cibus mxe necarius ad vam
sustentandam: sine Xto nulla salutaris va, neq; e. aliud nomen in q̃
oportet salvari. ſs et panis ut sit caa væ, cibus debet ē commu
nis: Xtus ut det vam mundo, cibus annuntiari debuit: denique panis
nullum fastidium; q̃ semel gustavit q̃ suavis Xtus sit, is necario
et in fide petit, q̃ hic carnales hi hōes in infidelitate, semp da
nobis panem hunc. Hæc et similia æquum ē cogitare, qndo Xtus
se panem væ vocat et tum qndo pane qtidie utimur, ut tum et

afsu

assumentes cibum q perit, cogitemq de eo q manet in vam
am, eumq opemur ex Cperipto vitæ.

Ut vero panis sit va alimentum requisit commuo cum eo et conjunctio atq ita ejs, q idem totidem verbis Xtus circa se requirit X. 50 et 51. hic id alijs verbis exprimit, p venire ad ipsum, credere in ipsum; docet & hic, quo ipse ut panis va comedendus sit, s qs sit modus conjunctionis et communionis cum ipso, ut in ipso vam habeamus fe. hoc q hic apponit, eq fructum simul ostendit, sa tietatem interminabilem x am. Supra de eadem re loquens id vocabat bibere ubi postea hoc capite edere.

Venire is dr q ex uno loco recedit et ad alium accedit quq et de caa; atq ita necessario relinqt unus locus et accedit ad alium, eq, ut loquunt in scholis in tw venire terminus à quo, et ad quem et motus alius ejus. Quamdiu Xtus in terris erat, poterant et ad ipsum venire ipsaliter, poterant ipsum fe, quem supra videmus apostolos ab ipso vocatos et turbam qp q facta ipsius viderat ad ipsum venisse, ipsumq secutam ee: s tale venire hic a alus, s spuale alius, ubi ex verbo, q stabam hac vox explicat, patet, Xtus e. p credere illud explicat eodem halitu; Credere a. e opus cordis Rom: 10. Atq ita quidem ego et cogitationibus nris illic sumus ubi e objectum cogitationum nrarum, q sensu Paulus dicebat 1. Cor: 5: 3, et q. se absentem ipse Corinthijs adee, et cum ipsis congregatum ee spu. Et Xtus Matt: 6. vi. ubi thesaurus ibi cor, et vulgo amantum ee n ubi n amat, dr, s ubi amat, ita qp p desideria pmus venire et ire eo ubi n sumus; hinc Sera acus illos vocatis, qbus nos exhibemus desiderando, optando, sperando, credendo, amando vocat venire accedere, appropinque, adhærere, confugere, currere etc. ita προ-σέρχεσθαι τῷ Θεῷ Heb: 11: 6. explicat p placere velle p fidem

Deo

Cap: 6.

Deo et illum quere ac desiderare ut πρεσβυτέρων: ita Es: 45: 22.
ad vi se convertere ad Xtum, atqs ita apud ipsum accedere et in
ipso velle servari et salvari; ita Ps. 2: 12. confugere ad Xtum et
Xtum habere p salutes et beatitudines eas et in illum credere, ab
ipso erudiri, ipsi obedire, ipsi servire, jugum eg recipe, ipsum q
lege habere etc. uti p totum Psalmum docet, q idem Proverb: 18:
p currere ad ipsum tq turrim, in q ab hostibus porro ee tuti, meta
phorice explicat, q Es: 27: 5 e arcem apprehendere, et id qqp per
asyla olim adumbratum fuit, unde Xtus ed Matt: 11: ad se in
vitat fatigatos et oneratos, ut requiem inveniant. Et ne plixiores
simus, qd sit venire ad Xtum explicat hic ab ipso Xto p πεσεύειν.
Quo a. sit credere in Xtum plixius ostendimus aliquibus imprimis
cap: 1: 12. et 3: 16. unde patet in fide ee spirituale venire, et
ee terminum à q recedamus et ad quem accedamus, ee exitum ex
nobis ipsis et aditum ad Xtum, ee agnitionem miseriae, impotentiae
egestatis, peccati, damnabilitatis et omnium rerum ad veram felicitatem
necessarium defectus, imo ee ita recessum à fiducia propria justitiae
et omnium creaturarum et accessum ad solum Xtum ut unicam salutis p
fectae viam, ee accessum continuum qa fidei insit amor ipsius
et boni, et qa imprimis bonitatem suam ostendit tum n tm qn
do ~~[illegible]~~ suppeditat continuo q sit ad praesentem necessaria, q sine
ad ipsum p preces accedimus, quod in ipsius nos accedamus ad thronum
gratiae, qbus auxilio et misericordia indigemus Heb: 4. p viam
sanguinis ipsius inauditam Heb: 10. Ps et quod q spem accedimus
ad coelum et cupimus cum Xto ee Phil: 1: ut illic fruamur gau
dio, et ita plenum fructum satisfactionis eg percipiamus, imo eo aege
scamus, vel amplius desiderantes, atqs ita nullo modo esurientes et
sitientes q illud e q Xtus hic promittit, accedentes ad te n esurietis

ros et sitituros; hoc ipso e. permittit fore ut qsqs agnoscat Xtm
ee panem vae, hoc e perfectam perfectae salutis eam, atq; eam ob
eadem Xtm fide amplectatur ut in illo sit et in illo vam habeat,
cum si recte Xtm cognoscat et recte in eum credat n poe Pter Xtm
qeq ad verum animi gaudium ad veram consolationem, ad vivam spem
ad inconcussam in orbi fiduciam ad vam denique beatam et eam,
s. ut Petrus loquitur, ad vem et pietatem Pter Xtm et eg communem desi-
derare a. petere, s in Xto inventurum qeqd desiderari ad veram
felicitatem potest, adeo ut eligat et expiat Xtm oia ee x in ipso oia
reperiri q sint necessaria ad vam perfecte beatam Col: 3: 11. nam ipse
factus e sapia nobis a deo, justitia, sanctificatio et perfectio redemptio
1. Cor: 1: 30. Et cui ipse dat, illi cum ipso oia dantur Rom: 8: 32.
Is t in Xto gloriari pt et reliq contemnere Phil: 3: 9. conf: Ps. 73.
hoc e. unum necessarium e Luc: 10. Igr Xtm q possidet, dum in ipso
se oia possidere eligit, in ipso qescere pt, ut nil Pterea desideret
n sitiat a. esuriat. Et qq n statim credenti oia dent, s ois
eg faly in hac va tm sit ferè saly in spe Rom: 8: 24. tm quia
illa spes nititur solido fundo, et e velut prima anchora intrans
in ipsum coelum Heb: 6: et p fidem meliorem q expectamus sub-
stantiam jam in hac va possidemus, et in nobis q. habemus, qa fides
e ὑπόστασις rerum sperandarum Heb: 10: 34. et 11: 1. hinc jam
q. salvati st, q crediderunt Xto: Et sps va, q veram vam in
illis operatur, quemqs accipiunt p fidem in Xtm, imo q ipsam fide
operatur is in ys opatur ea q cum salute connexa st Heb: 6. vita
itaqs fidei sancta definit tandem in beatam, hoc e. e finis fi-
dei 1. Pet: 1. et hinc nemo credere pt qn beat ut supra qqs vi-
dimus. Denique q eps attinet, illud qqs resuscitandum tandem

erit

Cap: 6.

erit vi fidei in Xtum, ut fiat glorio eg epri conforme Phil: 3.
Atq; ita tolg hos cum fabiabit gaudio ed deliciis ab imagine
rei Ps. 16. ed 17. tumq; vere cessabit ois sitis ac fames x de
desiderium ed fides ac spes mutabit in aspectum ed fruitoem,
ut fidelis tum fruendo amato, cum illi p amorem sit adha-
surg 1. Cor: 13.

Sed prum sit venire ad Xtum ed in Xtum credere id porro
docet Xtg, ne qs sibi hic tribuat qcq, hinc auditores suos tales
rdum ee docet ed eos simul instruit de vera fidei eaa eggs fru-
ctu, suo sc. erga illos favore X. 36 ed sqq.

De fruitoribus illis suis fidem regat ed in Xtm qgs eos isto X: 36.
fructu q e in ipsis commuoe ed e n sitire ed n esurire n obscu-
re privat, etsi ipsum viderint, hocq se dixisse antea innuit.
Dixerat hoc X. 26. q ipsum querent n qa signa viderant, sz qa pa-
nem comederant ed satiati erant, q ipso innuit ut Xtum cogno-
scamg ed ad Xtum veniamg, in eumq credamg, atq ita vam in
ipso ed satietatem inveniamg, necesse ee ut ex veris signis,
qbg Pater illam ἐπιγνώσιν cognoscamg illum, ed ita cum
πληροφορίᾳ ed fide bene radicata credamg, n requirit a. ut
ut talia signa, qlia illi videbant, videat qs x ut miraculo-
rum spectator sit ut credat in Xtm, sufficiat ex Scris ed signis
tprum atq opum q fiunt sedm Scras, suis qgs tpribus cognoscamg,
ut cognoscamg proprietates ed characteres Xti, ed tales qdem qve-
ram veri Xti ideam point in ajo producere ed conferam attesta-
tem habere, cognoscamg ed eo fine ut cap: 5. monuit Xtg, ut
Scras scrutemur q de ipso testant, ut credamg in eum, q sedm
Scras natg, passg ed mortug e ed resurrexit, ed ascendit ed Spm
effudit ed regnu in mundo habet vid: 1. Cor: 15. Hi viderant mi-

racula

miracula et signa et tn̄ n̄ crediderant, qa ad signa illa ut monstrabat Xtus, n̄ satis attendebant, neqp adeo pp signa illa ut Xtm quebant, qa aures ipsorum carnalis atqp adeo incrassatq erat ut ex Is: 6. loqt Evangelista nr cap: 12: 37. et sqq. adeo ut n̄ sufficiat videre et audire ad fidem, nī adsint aures ad audiendum, oculi ad videndum et cor ad intelligendum, horum verò corda obtenebrata erant varijs Idolis, unde factum fuit ut supra vidimus cap: 1: 11. qd suos veniens à suis receptus n̄ sit, idqp futurum Prophetæ ubiq predixerant ut illic ostendimus, hinc alius Is: 53. qs crediderit predicationi et sup quem brachium Dni revelatum è, et hoc idem è qd Xtus

N: 37. nunc indicat sc. necessarium esse ut brachium Dni manifestetur in nobis ut credamus, nam illum demum ad se venire quem Pater sibi det x. quem Pater secum consilium gratiæ et propositum voluntatis suæ trahat et doceat, ita ut intelligat et veniat v. 44 et 45. utramqp e. commodè conjunga pt, cum deus ota opetur secum consilium voluntatis suæ uti è Eph: 1: 11. et ipsi ante secula nota sint opa sua, hinc Eph: 2. postq Apls dixerat deum ota operari secum consilium voluntatis suæ, docet in sequentibus deum Ecclesiam ut det qps sum sapiæ et revelationis et potentiæ vi sua operetur fidem v. 17. et sqq. ijs sc. quos elegerat antè jacta mundi fundamenta ut essent sancti etc. idem v. 4. et sqq: Sunt tn̄ q putent, q cum duplex sit datio, una q dati st Xto ante tps, q ad ipsum veniunt in tpre, q datio nihil aliud è q eorum electio et Predestinatio ac Ordinatio ad vitam et fidem in Xtm, atqp adeo ad finem et media, q nil aliud è q ipsum dei consilium et electio in Xto, ipsum testamentum q dati st Xto et destinati in hæreditatem, quem ille ita hæres testamento è constituitq et pactum inivit inter ipsum et Patrem

in

Cap: 6.

in q ipse datq ē electis sponsor et caput et dng, ipsi vicissim ele„
cti ut peculium, ut haereditas, ut pplq, quem docemur Gal: 3: 15,
16, 17. Heb: 1: 2. et Luc: 22: 29. Cp. 2: 6, et 8. Altera q in tpre
illi q electi st et p ipsum redempti actu et cum effu danth, quo
fc. Pater eos trahit ut veniant v. 44. et quo facit ut dum
videat filium credant in ipsum x illuminat ut Xtm cognoscant
ipsumq ita recipiant et in noē eē credant: Quidam hic de
priori agi existimant, alij de posteriori, ps n uno iterum sen„
su; Qui de priore datoe ellgant, eo nitunth, q venire ad Xtm
potest credere in Xtm, qqp Sera dicat totidem credere qt st
Cpordinati Act: 13: 48. Et q q vocant ad fidem dicanth Cpdesti„
nati Rom: 8: 30. et q Joh: 17: v. 6 et 9. videat aptē satis in„
cui datio illa ante tps eorum qbs Xts dicit se manifestasse
noē dei, et q qbs nat, saltem grāa dr data ante tpra seca„
laria p positum dei et fedm illud Deum vocare sancta vocatoe
in tpre et salvare. Et cap: 10: 6. bs Eglij Xts loqth de ovibus
qs habeat et q tn adducenda adhuc sint, data q erant, qa se
eas habere dicit, ps n p vocatoem efficacem data, qa adhuc ad„
ducenda erant, itaqp data p electoem in pacto illo inn Patre
et filium: Cum itaqp hic qqp dicath in futuro tpre veniet, q
dat mihi Pater, datoem hic cum ellgi, q facta fuit ante tpra.
ps nihil et obstare videth q ming de datoe in tpre ellgath hoc,
ut sensq sit, qeqd Pater mihi dat, qeqd Pater trahit, ad et ve„
nit et porro veniet ut sech efficacia sua opatur in qs qui
fedm p positum vocant. Modo q n subsit sentea huic falsa
hypothesis, hac n ming orthodoxa ē q prior, nam utiqp
Sera stylo datio qqp vocath hac houm ad Xtm adductio p opa„

toem

tionem Dei efficacem, ita quod sedem ꝓm decretum constans ju-
bet Xtus petere à deo, et Deus illi ꝓmittit dabo Gentes hereditatem tuam, sed ita efficax illa datio in tpre, eorum, qt spm illuminant ut cognoscant Xtm, eum osculent, ad ipsum confugiant, ut in ipso beati sint, ut ē in sequentibus. Verum n̄ oes illgnt dationem talem, q sit efficax dei opatio, q det oculos, aures et cor ad cognoscendum et amplectendum Xtm, ꝑs talem q sit externa tm mediorum suppeditatio et ꝑ ea ꝓparatio. Et hoc sensu ꝓculd: n̄ pt hic locus explicari, aptè e. quod docet in sequentibus neminem venire, nī Pater illum trahat, neminem credere, nī Pater illum doceat, sed hominem ex se ipso et suis viribus n̄ credere, neq; venire ad Xtm, ꝑs ut ē Act: 13: 48. eos credere q ordinati sint, et q ut ordinati, ita efficaciter vocati Rom: 8: 30. si vero utrumq; conjungamus, sensus ꝓculd: mxe emphaticus et analogiae Scrae convenientissus ē, si ung hunc versum his verbis sensum demus, eos venire et venturos quos Pater dat sedem ꝓpositum; Ubiq; hoc porro confirmet Xtus, et divinam dationis vim adstruat, ita docet venire ad se quem Pater det, ut oe q det, id veniat nemine excepto, oe e. hic st oes uti et Joh: 17: 2. q notat n̄ tm ee immediatum et necarium fructum dationis illius, adventum ad se et fidem in se, ꝑs videlicet et innuere n̄ ee distinctionem posthac futuram inter Judaos et Gentes, et videlicet eos revocare ad id q ꝓdictum erat Gen: 49: 10. ꝑ ipsos Messiae et Gentes obedientes futuras et Gentes qq; hereditatem ipsis futuras Ps. 2: 8. et ipsum futurum lucem Gentium, ut salus ipsius sit ad fines terra Es: 49: nam v. 33. jam dixerat se destinatum esse ut daret vam mundo n̄ Judaeis tm. Quicqd sit, ea docet ee virtutis dae efficacia, ut nemo n̄ veniat, quem velit

Pater

Cap: 6.

Pater venire, ita et et immutabile sit eg consilium et efficax sedm ppositum vocão et opa.

Interim ut Xtus doceat suam voluntatem eandem esse cum voluntate Patris, utq hoc noverit q ratione certus esset de va, q in sui commune Xtus promittebat, docet porro se eum q ad se veniat & in se credat et ad se ut salutis eam confugiat p veram fidem, n ejecturum foras; hac ratione e. innuit se eosdem quos Pater velit salvari, velle salvare, se eos quos Pater det recipere et accipere, atq adeo suam et Patris voluntatem eandem esse ei, ea eosdem. Et simul sibi tribuit eandem qq salvandi potestatem et potestatem, hoc e, ut videmus cap: 5. plizig, docet se q Pater facit, ea simili facere, et quem Pater vivificet, ita qq vivificare, atq adeo im Patrem et se esse certum de salvandi consilium, et qa addicit gratiam suam ijs q veniunt, fiat venire ad Xtum neminem posse p veram fe. fidem, nisi eam qq in ipso invenient, quem supra aliquies ostendimus, fieri n pos, ut credens in Xtum n salvetur. Atq adeo hoc officium suum facere debet, et quido ipsi panis vitae ppnr, eo accurrere et illum accipere debet, adeo ut prostere instituat, q velit primo de electione et consilio esse certus antequ veniat, cum unicus modus q poimus de eo esse certi, sit, si veniamus, tum e. fiemus Patrem nos trahere sedm consilium voluntatis suae et electionem factam ante jacta mundi fundamenta.

Haec vero distinctius iterum proponit et explicat v. 38. et seq, ubi Xtus ostendit quam sit suum sedm pactum cum Patre officium. Tum 2. qs officij illius finis. Denique 3. q sit ratio communionis cum ipso.

Quod

N: 38. Quod primum attinet, docet se descendisse de coelo non ut faciat suam voluntatem, sed voluntatem eius qui miserat ipsum; Per descensum de coelo quod intelligendum sit, alibi dictum fuit, scilicet Deitatis in carne, et in tabernaculo manifestatam, atque adeo λόγος incarnatam, igitur descensus illius ἀπολύτρωσις s. terminus ut loquunt Scholae, et ipsa persona Θεάνθρωπος, de qua hac quæ sibi tribuit, intelligenda sit, nam tota persona secundum pactum illud et oeconomiam Trinitatis, facit voluntatem Patris, itaque verum quidem est, quod eadem sit voluntas Patris et filii respectu deitatis, eosque sensu quodo suam facit voluntatem facit quoque voluntatem Patris, neque potest opponere suam voluntatem voluntati Patris, vel aliud quod velle quam Pater, quia ut habent eandem deitatem ita eandem quoque voluntatem. Hic tamen speciatim debet officium mediatorium, ut respectu servus est et vir Θεάνθρωπος, eosque sensu non facit suam voluntatem, sed ut qui misit ipsum, qua legati et loqui et agere in nomine et ex praescripto mittentis, unde in sequentibus Christus loquitur de mandato quod accepit et ope quod secundum mandatum illud efficere debebat. Itaque oeconomice persona vera quoque dici potest facere voluntatem Patris et non suam, et itaque humanitas assumpta a deitate et quam sanctificata, non potest non quoque suam voluntatem subiicere voluntati Patris vid: Matt: 26: 39. conf: cum his quæ supra annotavimus cap: 4: 34. et 5: 19, 23 et sqq.

N: 39. Itaque qua officii ratione facit voluntatem Patris, et voluntas Patris est dare vitam mundo, sicut quoque debuit vi officii dare vitam mundo, et hoc docet N. 39, voluntatem scilicet Patris esse ut quod dederat ipsi, et non perdat sed exercebat ultimo die. Igitur hic explicat pactum inter se et Patrem et datorem redimendorum in pacto illo, atque adeo testamentum et consilium tum de electis salvandis, tum de haereditate

filis

Cap: 6.

filio dandae, quando e. dicit id q. datum erat ñ ee pdendum,
sed quosdam datos ee, et ita datos ut servandi sint ne pe-
rirent; q. ipso pculd: contineth voluntas Patris de ijs redimendis
p lytron et p satisfactionem in morte et passoibus, atq. ita
p idasyzion, q. e in sanguine ipsius, qua in eo e demonstrata
justitia dei Rom: 3: 25. nam hoc praeceptum illud erat, q. acce-
pit ut vam suam p oviibus suis ponat, ut explicat in sequen-
tibus ipse, si e. ñ debebat pdere, debebat facere ne perirent,
et id dicere poe q. e Jobi 33. cap: redime eos etc. inveni et
exhibui lytron, et ita Deari quidem Death cap: 27. Is Ptereà
si pdere ñ debebat datos sibi, debebat aliis dare spm fidei,
sine ea e. ñ servanti, cum voluntas Patris sit, ut q. videt filium
et credat ijs habeat vam xx. sequenti conf: cap: 3: 16. Porro
servare et debuit p potiam suam in fide ut persverent in ea
et in fide morianth, atq. adeo ut et in fide morientes beati
sint in ipso, et eo fine mens à corpe separata assumath in
gloam: Imo ut deniq. ipsum eis resuscitet ultimo die, ut
ita totis hoc beatè vivat et ipsis experimentis ita probet, dts
se ee panem vae x. perfectam perfecta va caam, et hanc ee et
Patris et suam voluntem, ne qs peat ex ijs quos Pater ipse de-
derat, ne unq. quidem, Itaq. p se manifestum e, necesse ee,
ut sit certa et immutabilis quandam Predestinao, ig effa-
racarig et immutabilis sit va aa, et quidem totis hois bea-
ta, alias e. frustra diceret dts v sibi quosdam datos ee, v
p dati st, eos ñ pire, Praesertim cum in sequentibus doceat dts,
Patrem eos trahere ad se et docere, ut actu veniant quos
velit servari et resuscitare ultimo die, et simul ita probat id,

q

q Xtus dixerat, q det vam mundo, et sit panis vae hoc e
caa vae, q e. electos redimat et redemptis spm dat eosq con-
servat et servat ad finem usq se praeant; deniq et mentem
post excessum ex corpe beat, et eos ultimo die resuscitat, is
e verus panis q det vam mundo, ita ut q eam edat n esu-
riat a. sitiat x nulla re ad perfectam felicitatem necessaria
careat. Hic itaq oca eodem modo inter se concatenantur quem
fit ab Apolo Rom: 8: 28 et segg.

N: 40. Verum ne qs speret tm id, q in Xto e beneficium et Xti
sedm ultaem Patris officium, n tm docet, q sit salutis caa
qdo ipse van det, sd et q sit rao unionis secum, et q nam sedm
eandem egdem Patris ultaem, sit ipsorum houm officium x.
40. sc. ut videntes filium credant in ipsum et ita habeant
van eam et resuscitent ultimo die. Itaq consilium dei et
testamentum plura determinavit et inter se conjunxit, sc.
n tm, qbus conditionibus Xtus debeat haberi pplm, qqp pplus ipse
accipere haereditatem, sd et qbus conditionibus adire eam haereditatem
debeat, ne qs putet finem et media separari poe, fides requirit
sd ea e vis fidei, et vi testamenti dij n potest n q credat van
habere et resuscitari; nam q deus immutabili consilio decre-
vit ut fiat, id qqs si fit, appbat necessario, et quidem n potest
n acceptare hytrion filij et illi dare qcqd jure postulat vi
pacti, adeo ut quidem loqtur Xtus ipse illum semq exaudiat, ita
n pt n acceptare fidem in Xtum et exaudire suspiria et preces
ipsorum fidelium q fiant in noe Xti. Quando E Xtus docet e
ultaem Patris, ut q videat filium et credat habeat van eam

utiq

Cap: 6.

ubiq docet simul regai fidem, et officium hois ee ut credat et ut credere poeit in Dm, ut videat Dm, primum e. in fide a pt a a intuitu Xti q e obtm fidei; nemo e. id q ignorat fide recipe pt, nemo plq credere de Xto, q videt in Xto, nemo amplecti Xtm ut efficacem salutis eam, ni elligat vam ee in ipso, et ipsum dedisse carnem suam p mundi va, et sanguine suo redemisse ex morte datos a Patre, e e. fides asser„ fq vltarig racalis q conformari debet judeo, abi illud preceptoi et hoci illetq; ergo Xtq hoc ordine illa collocat q videt filiu et credit, quem caa cur alij rejecerint ipsum, habetur ab Apto, q Deum gloa a cognoverint sive viderint 2. Cor: 2.

Et Joaes hanc ob eaem docet, Deum n amari si n cognoscat, ut concludendum sit, eum q n amat Deum, n cognoscere deu, ita qp q n videt filium n credit in eum, et q videt credit, a q quanq noo videt, viderant e. illum hi studiosi et n credebant ut paulo ante 7. 36. logit Xtq, fs q videt et cognoscit ut oportet videre x q videt signa illa et sigilla, qbq Pater illum εβλεσφραγισε, q videt q sit panis va; qqp extra ipsum n sit aliud noem in q oporteat salvari, is credit et ita credens in Xto e et pp communem cum Xto fedm vltaem Patris habet vam eam et assumebabit ultimo die.

Ex qbq oibq fle refutabat error eorum q n agnoscunt aliam Deum, q q sit sub condice fidei et pseverea, atq adeo non aliud Dei decretum q de condice nullum vero de ipsis psonis, hic e. dicunt dati, oes dati dicunt venire, eorum caa dr Xtq descendisse de coelo, et descendisse ne alq eorum peat, fs ut ipse alis det vam, eosq resuscitet, q ea q fiant fieri n potuisse ut n dati Xto veniant ad ipsum et salventur, Qterum si conjungat

id

id q postea docet Servator, deum eos docere et trahere ut veniant, hoc in statuit, nulla e veri nois redemptio, neq; xtus verus salvator, neq; lytron eg e efficax et poet frustra solutu ee, neq; actu liberaret a peccto, q fit mge p regeraoem, sanctificaoem et glorificaoem, et utiq; q credat in xtum, q veniet ad xtum ut panem va, is credere debet in ipso ee vam, atq; adeo vim vivificandi atq; ex morte peccorum ac ex morte eprus, ut certum maneat eos q dati st xto in pacto ante tpora secularia illi qq dari in tpore q efficacem dei opaoem et tractoem et revera salvari

N: 41. 42. Quis fuerit tg sermonis xti effg in studiosis hisce, docet N. 41. et 42. Murmuraos sc. eg eaa simul indicat, q erat, q n poiat conciliare, quo hic matrem habeat et Patrem im hoes, et in de coelo se descendisse dicat, atq; ita eaa erat partim notitia qdam partim ignorea: Noverant parentes eg, n noverant descensum ex coelo, atq; hinc videbant concludere xtum vana de se jactare: Socineani si adfuissent, illis fle hanc difficultatem tollere potuissent, si dixissent xtum hoem in coelum fuisse raptum et inde iterum descendisse, qq ita n respondeat xtus murmurantibus hisce, et eo ipso quantibus cordis sui tenebras et ignoriam circa spualia, et circa ea q ex Mose et ppetis potuissent scire, sc. ipsum deum in carne manifestandum ee ut oculis videat Angelum illum q toties apparuerat in forma huaa assumpturum humanam naam et ita venturum ad tplm suum, nasciturum ex virgine, q sit deus fortis, Pater aeternitatis etc. hac et similia plura, q Scra suppeditabat, ignorabant, atq; adeo ignorabant, qis sit futurus Messias, qis esse q missus Propha, de quo loquebatur

supra

Cap: 6.

supra ℣. 14. et Cæterea n̄ attendebant ad ea signa, qbꝫ Xtꝰ ꝓ,
baverat suam ἀληθεύειν, atq; ita demonstrant duritiem
cordis sui; dum Xto testanti, q descenderit de coelo et sit pa,
nis viv̄ n̄ credunt adeo, qd hoc n̄ videbant posse conciliare
cum eo, q partim noverant, partim falso opinabant; Et hic
habet quo hoc Φοβεῖσθαι n̄ capiat ea q̄ sit fpg, adeo ut stul,
tia illi sint 1. Cor: 2: 14. et q̄ sit vis Cjudicorum et Cconcepta
rum opinum, et quo, quodo miscent falsa opiniones certis rationes de,
clamineby inde oriant perversi discursiones, et quo inde fiat,
q; quam mysteria videant rationi diabamini repugnare, hacq;
ratione fiat, ut q ē ad vitam fiat ad mortem, et Eglicum eg aliàs
veritas demonstrari ad conferam pt, sed multis lectum, sc. qn,
do hoes v̄ Cjudicijs suis v̄ cupiditatibus carnalibus averbunt à co,
gnitione veritatis, et plerumq; obtinet id q; in hisce sc. ut ratio
nio q̄ oppon veritati Eglicæ, aliqd veri habeat ꝓ falso mixtum
et q; veritas q̄ conciliari potest p inconsiderata et judicij Cpipi,
tiam sibi opponant. Hæc murmurabo q; Judæi veri videbat aliqd
habere, hoc erat q; matrem haberet in terris, miscebant illi fal,
sum hoc, q; Joseph qp eg Pater sit, verum erat ipsum hoem ee
et cadere ex terra, cum veritatem alteri de descensu ex coelis
opponunt, q̄ subordinanda erat, et ita fit in pleriq; perversis
ratiocinatiby Cdei Cpta v̄ dogmata ac mysteria verbi eg, et
hoc modo fit talibus, q; debebat ē odor viv̄ ad vitam, odor mortis
ad mortem; si rectè attendissent, debuissent cogitare, cum, q
istis miraculis probabat se à deo missum, vera loq et n̄ murmurare
ꝓ humeris ad pedes eg considere ut ab ipso de mysterio hoc edo,
cerent plenig, deumq; orare, ut det oculos illuminatos ad videndū,

aures

aures ad audiendum, et cor ad intelligendum, memores Prædictum esse, fore in diebus Messiæ, ut multorum cor sit incrassatum, qui sint habituri oculos et non visuri, aures et non audituri, cor et non intelligituri, et in prophetis et Prædescriptas ea cogitationes eorum perversas, quas offensura sit externa et vilis Messiæ species Is: 53: 2. et sqq.

N: 43. 44. Et huc revocat eos Dominus non respondens directe, neque expresse solvens difficultatem hanc, sed ostendens errores tum et peccati fontes, indicans quomodo regnum ut intelligat veritatem Evangelii, et tum docens veritatem ea quæ de se affirmaverat N. 43. et sqq. huc revocabat Nicodemum, regni regnandi ut regnum Dei videat et in illud intret; Tribus itaque Dominus jubet deponere murmurationem illam, utpote quæ efficiatur ex ignorantia et coecitate cordis ac Preconceptis opinionibus, quæ sine sua fronte sint evanituræ, si Deus eos doceat hanc veritatem quam ipse affirmabat, hoc regni ut Pater doceat et trahant ut cognoscant quo ipse sit panis vitæ et de coelo descenderit, et hoc cognoscentes ad ipsum veniant et resuscitentur ultimo die: Quos ipse utique Dominus 1. docet ignoriam hominis naturalis circa spiritualia et veritatem Dei illuminatos ut spiritualia spiritualiter dijudicare et recipere possint, manifestum est hic de hoc sine auxilio et opitulatione Dei efficacem et negari, quod opitulari illi tribuitur, quod aliud est quam si dicat quod homo propriis viribus non possit, ad Deus ab illo potenter opitulatur et efficit. Id a. quod dicit hominem non posse per se, quod est effectus tractionis Patris, et venire ad Filium et in Filium credere ut patet ex collatione hujus versus cum N. 35, 36, 37. et 47, 64, et 65. ubi venire ad Filium et in ipsum credere sit ἐποδυναμεύτα. Quid vero credere in Filium, quod sit venire ad Filium et quo credere in Filium sit

venire

Cap: 6.

venire ad Xtm in superioribus explicuimus. In emphasi notandi oes
illi actus, quibus se ipsos cum ex intimo indigentiae suae et miseriae
sensu cum Xto ut omnis salutaris boni fonte et efficiente salutis
ac caa conjungant, et illi se ut Dno suo subjiciant p humilem
fidei obedeam. Hec itaq; imprimis supe, ut fidei originem in
quaprig et a Xto deseamus, eam Xtus ponit in tractae Patris
camq; adeo statuit fidei eam, ad e. caa pertinere fidei e, fere
q nemo credat, et p q credit quisq; credit, utrumq; affirmat Xtus
x. hoc et sequenti, ut itaq; recte hoc intelligamus, videndum e, qd
hic sicet trahere, ut manifestum fiat, fere eo nemineni venire
ad Xtm, pertinet: vox hac metaphorica e, et relationem habet ad rem
venire, neq e. agit de motu corporis sed de operatione et affectu mentis:
Quo a. mens trahi potest, et nu ex naa mentis innotescere pt,
in mente quod fit et circa mentem, id in et circa illetem et
vltatem fieri oportet; illetus e res pcipere, vltas p spes s. ideas
recipere; vltatis e, ijs conformiter judicare et secum judicium age-
re, amare, odisse, sperare, metuere aliq, et q st eg gris plura.
Motus qlis e in tractae vltatis mpe convenit, et eg ipsas ubiq
e venire, q vltatis e. Itaq; trahere imprimis e vltatem mo-
vere; sed cum vltas hoc a poet agere bruto mo, oes actus vo-
luntatis qsupponunt et qrequunt lucem aliq illetus, oes actus
vltatis recti conformatione actuum vltatiarum cum luce illetus,
igr ut deus trahat vltatem s. moveat eam, ut ad Xtm veniat,
requirit pertinet: ut Xtm manifestet hoc ut qs qlisq Xtus sit, q
amabilis q desiderabilis etc. cognoscat, ita ut ppta ipsum desi-
deret et amet, quemdm Eccla in Cantico ppta se supra oia ama-

re

re delectum suum, Xtm inq, testatur qa est pulcherrimus etc.
Hoc verò fit qeuld: 1. p verbum, in q Xts ppnr, et qlis sit, an
nuntiat, et tum psonæ dignitas, tum meritorum magnitudo ex
plicat et deferat et bona parata amantibus ipsum ponunt;
hoc habet alia in mentem hois vim, qt hoos et illgere sermonē
pt, et ita qqs multa saltem coram, q̃ illum annuntiantur
et ea è ratione vltrais huiae, ut bonum cognitū q̃ tale amet et
desideret, atq adeo ut boni imprimis sanni manifestatio n potest
n alia mos movere vltraem. Ps cum regrat ad id, ut qs recte
illgat id, q ppnr in verbo, ut attendat ad ea q̃ dicunt, ut
ea satis diu contemplet singula, ut inr se conferat, ut con
ferat cum ijs q docet conscia, et ut hæc rectè inr se confer
re potest, ut deponat oia Ptiudica. Hinc 2. regrit ut exci
tet in hoc attentio et tollant Ptiudica q in examine impedire
pnt veritatis cognitionem, q fit quo contrarios veritates in men
te q. excitant ut eas videat, hoeq mos ad lucem tenebræ eva
nescant. Attentio illa q ea habet in hoc aliquem amorē obti
et reverentiam eg, eg sermonem audit; is l. pt attentiorem excita
re, q pt in vltae opari amorem et timorem Dei, hoc ille pt et
folg pt, q habet cor hois in manu sua, idq formavit in medio
hois x Deg, is Ptiudica et errorum tenebras tollere et discutere pt,
q in mente lucem veritatis accendere, q iterum ille folg pt, eg
lucerna è, ut Salomo logit, mens hois, hinc tribuit deo et Spiri eg
aperire cor ut attendat Act: 16. et illuminare ut illgat Eph: 1.
itaq qeuld: hoc qqs fieri, neminem cognoscere, ni Deg illum il
luminet et det illuminatos oculos mentis ut potat videre,
et excitet studium ut velit in amore et timore Dei atq ita
in bona conscia debitè attendere, reverenter considerare, hami
liter examinare oia, ut ad conscium eis veritas manifesta fiat;

Quo

Cap: 6.

Deo ipso hoc quoq; inquit, Xtus hoem, nū ita illuminet, obfessum
ēe multis tenebris, hoc ē rerum divarum ignoria, conceptis, et
à parentibus, Preceptoribus, aliisq; hoibus acceptis, quibusq; ac errori-
bus, q impediant, q minus videre et illgere poūt sermonem de Xto,
ꝓ hoc oē tolli p opaōem dei, si ille ipse doceat, ut loqtur Xt: Jeqn,
6, docere e. illud ē sermone externo n tm, ꝓ ed p illuminaōem
talem interiorem veritaēm manifestare, atq; ita eam corde in-
scribere Jer: 31. ut sit Epla Jpsi 2. Cor: 3: 3. et unctio Jpsi
illum doceat 1. Cor: 2: 20. et 1. Joh: 2: 20, et 27. Unde tum 3.
accedere debet voluntas ipsius sedm eam illtus lucem conformis eē
motus versus Xtum, ut eum cognitum amet, desideret, illum em-
plectatur ut salutis caam, in illo inveniri velit, illiq; conva-
noe digne ambulare, illum glorificare, illi obedire, et hoc ē
effus prioris, unde apud Ezech: cap: 36: 26, et 27. illa conjungūtur
eodem mōo ut Apstus docet, q si qs recte deum cognoscat, eum n
poēt n amare 1. Joh: 4. adeo ut q n amat Xtum, n cognoscat
ut oportet 1. Cor: 8: 3. Et ex hisce jam sperabe patet, q qsqs
ita trahitur, q n poēt n venire, cum fieri nequeat, ut dei
potentissimi tractus careat effu, et quem ille trahit n accur-
rat Cant: 1. ꝓ hoc quoq; ex hactenus circumstantiis concludendum ē,
n tm eum venire q trahitur, ꝓ ed neminem venire nū tra-
hatur, adeo ut de hoc negentur vires veniendi sine tractoe Pa-
tris, q vires de hoc negantur n absolutē, q e. illetum habet ab-
solutē loquendo, pt illgere, q voluntaem amare et desiderare,
ꝓ negatur hoc qp hois statum illum in q alienatus ē à via dei
q ignoriam et duritaem cordis sui Eph: 4. in q corruptus ē
q varias concupiscentias et Φρόνημα σαρκὸς, q st animi
citia ⊖ deum ut ē ibidem et Rom: 8: 7. inde ē q hoo spi-
ritualia

ritualia n̄ potest recte dijudicare, neq; adeo recipere, qa spūa-
liter dijudicari debent :: qa requirit spūalis dispositio in mente ut
attendere velit, et sine Spiritu recte eligere potest, cum hoc concep-
tus dedit, et ita ψυχικὸς ὁῦα torqueat secūm Spiritū et carna-
les concupiscentias; Itaq; Scrā ubiq; docet hanc ob causam regri cor
novum, novos oculos, novas aures, regradem ut supra vidimus cap:
3. et quam cor novum creare, q sit ad hoc idoneum, et eg q
mentem potuit creare, hinc merito dicit Xtus, ut qs in se cre-
dat regri, ut Pater ipsum n̄ tm externe doceat, sz trahat qq;
atq; ita hic inculcat illud q cap: 1: 12, et 13 et Eph: 1: 19, et 20.
et 2: 10. sc. q fides sit donum dei et opus potiae dei et effg regrio.
Denique quado Xtus dicit neminem venire ad se n̄ Pater illum tra-
hat, se ee obm fidei, in se inveniri salutis caam, neminem ve-
nire ad Patrem n̄ veniat ad ipsum Joh: 14: 6. atq; adeo quem
Pater trahit, illum trahere ad Xtm et ocm dei dram ad hanc sum-
mam redire, q Jesus sit Xtus, ouum officiorum compendium, ee fi-
dem in Xtm, atq; adeo in nullo alio salutem ee q in Xto, hunc
ee unicum Mediatorem dei et hoūm, nullam aliam ad salutem
viam, q venire ad Xtm, cum is solus sit ille in q va ē cap: 1:
v. 4. in q ē vitas et graa ibidem, in q habitat ors plenitu-
do deitatis ut in tplo cap: 2. quem dedit Pater, ut qcunq; credit
in ipsum n̄ peat sz habeat vam aam cap: 3: 16. q dat aquam
salientem in vam aam cap: 4: 14. cui data ē ptas vivificandi
et resuscitandi, oeq; judicium cap: 5. atq; adeo q revera descen-
dit de coelo ut det vam mundo, ut hoc cap: docuit qlixq;,
itaq; eum Pater vult glorificari ut unicum salvatorem hoūm,
illi ut unico regi vult hoes subjici, p illum ut unicum sacerdoti
vult reconciliari hoūbus, p ipsum et spm eg vult eos doceri, atq;

ita

ita quem trahit, trahit ut veniat ad Filium, et q tractus venit ad Filium ut vitam eam, is in Filio invenire vam debet, neq; illum pt Pater trahere ut veniat, et ut veniens frustra veniat. Cap: 6.

Hinc fructum adventus ad se S. fidei, et suum simul officium v si mavis beneficium q expectandum sit venientibus, addit, ipse q eos resuscitaturus sit ultimo die, ut totus hos vivat, et vum vivat, atq ades nulla sui parte geat, nullos mos sitiat et esuriat x majorem felicitatem desiderare potest, ut supra plenius ostendimus.

Et q hic affirmat de tractos Patris, ut veniant ad ipsum et ad ipsum venientes vivant, id ex Prophetis affirmat N. 45. sc. scriptum est N.T. fideles fore doctos dei, unde concludit eos, q docendi erant, discere ea q docentur et ad se venire debere, sep ades et illum de q doceri et erudiri debeant. Locus q hic citatur, extat Es: 45. illic agi de tpribus N.T. patet qa agit de tpre vocationis Gentium, qum vocatio stylo Prophetarum inci dit in tpra N.T. q Messia obedientes futuros erant, et in tpra N.T. quadrat illa ppli dei multiplicatio, et qdem ea, ubi mater sterilis parere debebat x ubi q antea a pertinebant ad foedus, debebant fieri pply, ut alia q Gentes fiant, nunc mittamus, et si connexum cum cap: Quidem observemus, dictum illic erat justum esse in cognitione illius servi, in quem peccata nra erant conjecta et expiata, q se dederat ☐ & & etc. ut cognoscerent illum dei servum accedere debebat institutis, hinc cap: 54. Quietis, quo instituendi sunt, sc. ut sint δεδαιωτοὶ τοῦ θεοῦ. Hac & institutio dei considerari pt, v ut ei tpre necessaria fuit in jis, q crediderunt, v ut N.T. propria e. Omni tpre

N: 45.

debue,

debuerunt fideles ea docti à Deo, partim qd. verbum fidei debuit ea verbum Dei, et recipi in nõe Dei, unde viri Dei dictes suis semp addiderunt illud, dictum Jehovae: Ut fides ita terminaret in Deum, eq niteretq authoritate et veracitate, partim qd. ut externa dna Dei illgi et recipi poet, deq interiori opace p illuminacem ad cognoscendam veritacem et sanctificacem in veritate docere debuit. Attamen in moo docendi, q obtinuit in V. et N.T. differia qdam e, unde singulari raõe fideles N.T. pat dici deda xtoi ꝟ ꝟ, qa illic oia fiebant 1. p ministerium Mosen; postea p eos q sedebant in Cathedra Moses, qrum labia custodiebant scian etc. In N.T. ipse dei filij locutq e, manifestatq in carne, ore ad os Heb: 1. ipse dnq locutq e Heb: 2: 3. et ita locutq e, ut oia aenigmata aperiet et explicaret, et p hm singulari raõe missum de coelo oem veritatem et oia mysteria prioribq tpribq tacita revelaverit, ita ut claves scia n sit apud paucos quosdam, sz ut in publico oium ea extaret oibqs manifestaret, atqs adeo nemo ab altero aliud qd discere debeat, q n ipse à Deo didicerit, qps ipsum doceat unctio spq 1. Joh: 2. sz huic qps dna interna dna q supra descripsimus accedere debet, ut efficax sit ad fidem, unde conquaguat illa apud Jer: 31: 34. q ab Apto citantq Heb: 8: 10. Institutio illa consistit in eo, q in N.T. mysteria salutis clare oibq sine determine exponuntq, et xtq clare ob oculos pnr, ut oes sint docti Dei. 2. In eo q Pater facit, ut ad eam dtam de xto attendant, et eos illuminat ut xtm cognoscant. et 3. facit, ut manifestata veritate xti ad conscia ipsorum, xtm desiderent, atqs ita ad ipsum ut eam salutes confugiant et salventq Ps. 2: 12. et hunc effectum institutis illis ea docet xtq, qndo ut antea dixit eos, quos Pater trahit venire, ita

ut

Cap: 6.

ut hic dicit, eos q à Patre audiant et discant ad se venire, neq; e. dum hoc modo eos docet deq; prout in audire, in discere, qa ut diximus aperit deq; cor et aures ut attendant et illuminat ut intelligant, dat, ut Sera loqit, aures ad audiendum, oculos ad videndum et cor ad intelligendum, inscribit legem cordibus, et facit ut in Mandatis ipsius ambulent, atq; audientes discant et veniant ad Filium, hoc e discere in emphasi ea q docent, audire, audita considerare, meditari ad conscia lucem, et ea q antea à deo revelata st, examinare, perspicere dna sensum et veritatem, illi ex corde assentiri, et q obsequium fidei illis se subjicere, illis subscribere, atq; ita obsignare q deus verax sit, et veritatem illam dictis et factis exprimere, hocq; modo amplectendo Filium, eum desiderando et amando venire ad Filium. Hocq; et Pater dum sibi tribuit, q audiunt et discunt q veniant, simul innuit eos q docent à deo in tm audire, ps et discere, atq; ita venire ad Filium, ita e. hæc cum prioribus conjungi debent, ut ratio patcat, cur quam ad Filium in veniant, alij verò veniant, ea cum petitur à tractatu et institutione dei, patet ubiq; id venire ad Filium, atq; adeo id discere ee necessarium essum tractatus et institutionis dei; Et hoc faciebat eo, ut agnosceret in ee murmurandum, ps humili abnegatis propriis viribus et agnita impotentia ad dei auxilium confugere, eumq; orare, ut docere et trahere velit ut discant et veniant, q in faciunt, q hinc concludendum putant, hoi paratam ee apologiam, et deum ee in caa, q hoes in credant, q se. eos in doceat, neq; trahat, q ubiq; hoc in opponunt, ut se humilient, ps ut obloquant, et ut vires suas ponent hoc argto, q ipso ubiq; inexcusabiles st, si viribus illis in utunt, uti excusabiles eent, si agnitia sua impo,

impotia et dei potia à deo petierant velle et efficere, et cum timore ac tremore salutem operanti Phil: 2: 12 — 14.

Hoc qq; inde patet, veram fidem q̃ credimus in Xtm et ad Xtm venimus esse eam, q̃ nitiur testio dei, atq; adeo necesse esse, ut quis potest securus esse in fide et spe sua, ut noriet q̃ deficit ab hominibus, ea se deficere à deo, ut potest dicta hominum recipere tq. dicta dei, qt. pluresq; sint deum ea revelasse, cuius alia fides è fides humana ñ dea, fides vera et dea, ultimò in dei testium et veracitatem resolvi debet, atq; eo sensu omnis fidelis debet à deo doctus esse.

N: 46. Ut verò Xtus explicet plenius et distinctius, qd sibi velint ea verba Prophetæ, q̃ ad compescendam hominum horum murmurationem adducit, ostendit ea ñ habere hunc sensum, ut filii Judæi potuissent eo gaudere, omnes fideles N.T. deum ita audituros, quem olim Moses, sz hoc in se impleri, q̃ sint, ut supra ipsi fassi fuerant, Prophetæ promissus, q̃ locuturus erat verba dei, et q̃ ipse doceat, id deum docere, et q̃ ab ipso discant à deo doctos esse et deum in se et q̃ se docere, dicit e. N. 46. ñ ita hæc intelligenda esse, ac si qs Patrem viderit, eum neminem vidisse, nisi q̃ fuerit et sit apud Patrem, hunc solum sc. vidisse Patrem: Eo ipso notat ñ tm neminem nunc ñ tm vidisse deum, sz ãq; etsi e Moses dr vidisse deum et deum cum ipso ore ad os locutum fuisse, addr tn expresse Mosen ñ vidisse faciem dei sz posteriora dei Exod: 33. sz quo dicit de eo q̃ fuerit et sit apud Patrem, q̃ ille viderit Patrem in Θeistinctione ad omnes alios, gentil: e. inquit q̃ cap: 1: 18. de q̃ ibi plurimis. Itaq; inde patet, q̃ eum q̃ sit apud Patrem illgi τὸν λόγον, q̃ in principio fuit apud Patrem deum et deus fuit, qps è Angelus ille faciei dei Es: 63: 9. q̃ simul Jehova è ut è Exod: 3. et hunc fecit deum in N.T. docere, si Angelus ille doceat, q̃ deus ut ipsi nosse poterant, vocet: Itaq; q̃ Prophetæ

Cap: 6.

dixerant de manifestatione Dei et gloria Dei et q. Deus sit suos al-
loquturus et constituturus in medio deorum Ps. 82. ut possent
dicere Ecce Deus vester Es: 40. hoc in se impleri, dixerat e.
antea se descendisse de coelo, atq; adeo fuisse, se esse illum ὄντα
παρὰ τῷ Θεῷ conf: cap: 3: 11, 12 et 13. hinc Matt: 23: 8.
se vocat solum doctorem et Magistrum N.T. quod e. uno loco
patet, non nisi unum doctorem et Magistrum esse in N.T. Christum ipse,
et alio loco, omnes fideles N.T. fore διδακτοὺς Θεοῦ, et tertio
Christum esse Deum, quod aliud colligi inde potest, quam Christum esse
Deum; Ea ratione simul et docet Christus se cum Patre unum esse,
et q. ipse doceat, id Patrem quoq; docere, et ut Pater trahitur ut
veniant, ita se quoq; eos quos Pater ipsi dederat trahere posse
ut veniant, atq; adeo non posse, in eo e. voluntatem Patris et sua
convenire ut docuit supra v. 37, 38, 39 et 40.

Et hinc concludit et velut juramento asseverat fore, ut
quisq; in se credat, habeat vitam aeternam, innuens se illum esse, q.
promissus erat et de q. dixerant Prophetae, vitam habituros et salutem
q. in ipsum credant, Moses e. docuerat Angelum illum, in q. est
nomen Dei, peccata remittere et servare posse Exod: 23: 21. David
de Messia dixerat omnes confugientes ad ipsum beatos esse Ps. 2: 12.
Esaias dixerat servum Dei cognitione sui multos justificaturum
Es: 53: 10. Habacuc eum, q. credat in Jesum illum venturum
in fine constituti temporis, justum fore et victurum; et quo hoc
vaticinio connexa sint, credere in Christum et habere vitam, supra non
semel docuimus: Hoc notari hic debet, quod Christus hoc ita con-
venit cum prioribus, ut antea docuerit fideles N.T. discipulos Dei fu-
turos, et nunc fidem in se postulat, sibi tribuere deam au-
thoritatem, et innuere q. Deus sit eum credat, et ut ostendat

v: 47.

hunc

hunc ē fructum fidei in se, ut q credat habeat vām cām,
N: 48. docet se ē cām vīæ N. 48. q qd sit, explicuimg ad
N. 35.

N: 49. Id vero de se affirmat ita, ut pbet id q dixerat N. 32
et 33. ape dum ostendit Mosen n dedisse verum panem ex
coelo, qa n dederit panem vivificum N. 49. Argtm q id
pbat petit Xtus ab ipso eventu et expia, qa q illum panem
manna ape in deserto ederunt, mortui sunt, mortui n tm
sua morte, et post expletos dies suos, s morte divinitus
immissa qp ut docet Apls 1. Cor: 10: 5. ex Num: 14. Itaq
Manna n fuit verè panis vīæ, ubi supra qp ostendimg.

N: 50. Quod vero de Manna negat q typus tm fuit, ut supra
visum, id de se affirmat, et duabus in rebus est pbat, ape id q
sit panis coelestis, et q sit panis vīæ, se e. verè descendisse
de coelo, et eo fine descendisse, ut q ex eo edat n moriat.
Quod ipsum supra qp de se affirmavit N. 35, 38. etc. ut n
sit opus q illic dicta st, hic repetere. Hic illud tm notandū
ē, q illud idem q supra vocavit ad se venire, in se credere,
hic vocet edere, adeo ut hac voce nam fidei et arctam com
munem cum Xto p fidem et eodem q in Xto et ex Xto vam ac
cipimg, emphatice explicet, edere e ē cibum assumere, man
ducare, in ventriculum demittere, concoquere et ita in San
guinem et spus, ipsamqs loris vām se in sibus actionibus pdantem,
mutetur, ut hoc ipso Xtus fiat, illum credere q eodem modo Xtm
p homologiam fidei recipiat meditando q. concoquat, et inde
amorem et reliquos actus vīæ spualis accipiat p spm vīæ, q est
spus Xti, et in illo ē, in q Xtus ē, p quem tum eodem mō agant
et moveantur, quidem p spus ajales membra ejus. Quo ipso simul

notat

Cap: 6.

notat, q. uti necesse ē adhibere panem s. cibum qa sine eo
vivere n̄ pōg, ita nulla sit sine Xto ē spū ēg vā, ē
quōm panis ideo ē ad vām conservandam ē corroborandam
aptus, qa ē in pane id q̄ habet efficaciam vim dandi, qa
sc. ē impignatus spiritus, unde fiant spūs ēquales, ita ipse habeat
spūm vōs ē vim vivifican. Et quōm nemini vām dat cibus,
ni q̄ eum assumat, ē cum eo arctasse unat, ut cibus sit in
ipso ē spūs q̄ st in cibo fiant ipsius spūs, ita nemiem in se
vivere, ni q̄ fiat unus spūs secum, ē in q̄ ipse formam accipi,
at Gal: 4. ē q̄ habeat sensum Xti ē in q̄ ipse vivat Gal: 2: 20, 21.
Et quōm q̄ assumat cibum ut q̄ eum vivat, agnoscit se ali
mento hoc indigere ē sine eo mori, ita aegri intimum sen
sum propria impotēs ē miseria, q̄ ad Xtum pellat, ē ut q̄
edit ut vivat, cum judeo edit cibum salutarem, ita aegrat
judicium, q̄ cum ratōe Xtum amplectamur, ē ut nascat ex judeo
de cibo salutari fames ē desiderium ēg, ita ags aegri in fide
libus famem ē sitim justitiae, ē ut ore assumat cibus ut unat,
ita amore assumit Xtum ē in amore, pia meditatōe fieri nobis
cum vā ē porro actuum intuitum. Et ut tandem famelico
nihil ē suavius q̄ fructus cibi, ita ex fide in Xtum n̄ poe n̄
nasci gaudium ē laetitiam vid: Rom: 14: 17. Igi modus unionis
cum Xto hoc mōo ppāt, ē simul indicat fieri n̄ poe, ut q̄
hoc mōo Xtum edat, ē in ipso ē q̄ ipsum vivat.

Quōd N: 51. denuo confirmat, ita ut distincte cam, cum N: 51.
se vocat panem vā exponat duplici ratōe, qt. sc. eam petit,
tum à psona sua, tum à merito ē officio: Dicit e. se ēe

panē

panem vivum, ut phet in se ee vam, et ideo vivum ac
vivificum, qa descenderat de coelo ut dng coeli, qndo e.
dicit se ee panem vivum, q de coelo descenderit, n negamus
qdem respicit ad ipsum et qt. sit incarnatus, et ita in carne
factus caa va, s pculo: qqs qa de coelo descendit, et in car
ne manifestari voluit, agnoscenda e in ipso ea va, q habuit
antequ caro fieret, q e va ipsis divina, et ea pculo: e fons
va vera, unde caps: 1. ut ostenderet in ipso vam ee, et
vam ee lucem houm docebat λόγον illum, q caro factus e in
initio fuisse apud Deum et Deum ee p quem oia facta sint,
revera e. nni in deo pt ee va vera mentis, in ipso solo
e fons va, qa n nni in eo luce pmg videre lucem Ps. 36: 10.
Igr n e ambigendum, qa hoc qqs innuat hic, se ee panem vi
vum, qa et qt. de coelo descenderat, et hinc qqs panem va seu
vivificum conf: 1. Cor: 15: 45, et 47. Sane qa ex coelo descen
dit tq. dng ex coelo, hinc pt vam dare et vivificare, et hoc
e fructum et fidei pra q recumbimus in ipsum, et ipsi confidimus
ut auctori va, q novimus ipsum ee n hoem tm, s Deum for
tem qqs q potet nos vivificare et resuscitare tum ex morte
peccti ad vam sanctam, tum ex morte cpis ad vam beatam,
atqs ita ee eis va tum grae tum gloae Authorem. Et si
vere talis e, utiq q hoc credat et in fide eum ut talem
amplectitur, f. ut hic e, edit, n pt n vivere in aeum x in
infinitum, absolutum e. hoc ita positum notat aeternitatem.

Ne vero qsq existimet q simpl q deus sit caa va, atq
adeo ut simul phet cum q de se dicebat q. ex coelo descen,

dere

Cap: 6.

dicit, ē rapi ex mulcere voluit ei debuit, q. studiosos hi ut supra videmus, conciliare n̄ poterant, docet q. ut vam suis daret ei mereretur, debuerat hoc fieri ei caro ut supra loquebat Eglista cap: 1: 14. ut carnem suam daret pro mundi va. Igr ponit qs ille sit cibus, q ēs Opparas; finis ei qs fructus; denq; qbs destinatus.

Cibus ē caro Xti, p carnem Xti ut supra videmus cap: 1: 14. alias sæpe huāa Xti nāa conf. Rom: 1: 4. 9: 5. et 1. Tim: 3: 16. Interdum eps distanctē Heb: 10: 20. Hic nihil vetat alligare totam ēs huāam nāam, consideratur e. ut hostia, ut statim videbitur; hostia a. n̄ eprē solum, ſs aya qsp fuit, imo eprē aya fuit hostia, eps e. p se n̄ patitur, neq si solum esset, potest ē hostia caualis et deo placens, s. ut ad Eph: 5: 2 ὀσμὴν εὐωδίας. Et in hosto quod erat πεφιλωτος, nemo eps affligebat et ayam eprē tangebat illud in cruce, deus mi etc. Matth: 27: ex Ps: 22. Carnem suam hic vocat cibum s. panē ut antea visum, caam vē n̄ utq; naalis et eprea, ea e. carne Xti n̄ sustentatur, ſs supnaalis, spualis et beata vē vera, qlem aliquies supra descripsimus, q ē in Dei cognitione amore et fruitione; Ejus Xti panis ē, s. caa n̄ tm qt. ipse deus ē, ſs qt. ē deus in carne manifestatus atq ita caro factus, et qt. in carne ē factus hostia p peccto, s. seipsum dedit et obtulit, ut reconciliaret hoes deo, ut peccata in ipso condemnarent, expiarent, et hoes p spm vē postliminio acciperent veram vam, liberati à lege peccti et mortis Rom: 8: v. 1, 2, 3.

Id

Id Xtus hic docet, quando ostendit, quo caro sua sit separata in cibum, eo ipso se. q. seipsum dederit p mundi va.

Dare hic fert in hostiam offerre, ut alias qq; sæpe vide Matth: 20: 28. Marc. 10: 45. Eph: 5: 2. 1. Tim: 2: 4 et 6. Tit: 2: 14. Notat igr hoc ipso juxta analogiam fidei et Scra q ut sacerdos sedm eam sponsoem vltariæ se offerat in hostiam ut exhibeat λόγον ad expiandum peccum et impetrandam ae, missoem peccorum; Itaq se et carnem suam dando, fuit sacerdos; Sacerdotum e. officium erat primarium offerre Heb: 5: 1. col: 8: 3. Dona qdem ea sacrificia egeunq nna notant, s victima sacrificia cruenta, et Xtus se n obscure eo ipso opponit sacerdotibus V. T. q n poterant manere Heb: 7. qa sacrificia eorn erant inutilia x qa n poterant peccum vere expiare et conscientiam consummare Heb: 7; 9; 10. capp: et Scra aliud sacerdotium promittat, aliumq sacerdotem ape sedm ordinem Melchisedeci Ps. 110. Et hic utiq debuit habere q offeret, ut argumentatur Apls Heb: 8: 4. non et sanguinem taurorum, nam illum Levitici sacerdotes offerebant, neq tn peccum expiare poterant. Itaq ut concludit Apls seipsum ἄμωμον Heb: 9: 15. victimam eprs sui Heb: 10: 10 — 12. coll: 9: 28. et Apoc: 5: 6. Eo fine q n poterant sacrificia, ipse se Gotheburum dicit Ps: 40. dum aures ipsi pforatæ erant, hoc e ut Apls explicat eps aptatum Heb: 10. Et hinc hoc loco dicit se carnem suam daturam x se totum et in spce eps suum, qb. sacrificium n fuit consummatum, qdm illud merdi punctum fuit, hinc qa in morte eprs fuit consummatum, et in ea fuit visibile argtm oblesis q pecco, eprs sæpe tribuit conf: loco Matt: 27: 51. 1. Cor: 11: 24. Rom: 8: 3. et 24. Col: 1: 22.

Heb.

Cap: 6.

Heb: 2: 14. 9: 15. 10: 20. 1. Pet: 2: 24. et 3: 18. etc. Sacer-
dos eo fine à deo constitutus Heb: 5: 1. hinc ipse qq ab eo con-
stitutus fuit Ps. 110. Deq illum dedit supra cap: 6: 16. misit
ut sapiens antea de se locutus fuit, imo fecit illum peccatum p
hostiam & pecco 1. Cor: 5: 21. quando peccata nra in ipsum conjecit
ut ipse fieret expiatio poena et in ipso peccatum condemnaret
Ps. 53. et Rom: 8. Attamen ipse qq se dedit ut hic legi qa
q. Pater voluit ipse qq voluit et altariae se obtulit nullaq
neutae q fiat Ps. 40. quando sibi dicit aures perforatas, hoc e.
erat servorum altariorum; Seipsum E obtulit p spm aum
Heb: 9: 14. fecit cum Patre consilium pacis Zach: 6: E li-
beratae sponsors eo ipso notat, imo n nn is q liber et sui ju-
ris erat et de suo solvere poterat, sponsor ee poterat et illa
p alio solvere, Mediator E ee poterat, qa de suo spondere et
de suo offerre poterat, habens praem vam suam ponendi et
resumendi Joh: 10. p altaiam exinanitionem et obedeam Phil: 2.

Quando a. se daturum dicit carnem suam, dicit se deo da-
turum vid: Heb: 5: 1. et Ps. 40. hoc E Patri q jus debatur
exercebat ut Judex.

Hac eao hostiae clarig exprimit à Xto, quando porro ostendit
q fine, q qbg et q cum effu carnem suam det, eo se. fine, ut
sua morte acquat mundo vam q eo eam offerens.

Vox vacg notat substitutionem in locum alterig, eg partes
qs suscipit, quando qs alterig sit sponsor et recipit, solutionem de-
biti eg postare, reatum eg expungere; ad hanc vocis illig em-
phasin pbandam sufficit locg q e 2. Cor: 5: 15. et 1. Pet: 3: 18.
Et evidentissime patet, substitutio illa in sacrificiis, de qbg hic
agimg, illis utiq imponebant peccata ipsorum houm, in ea con-

jiciebant

piebant, atq ita ajalia loco houm fiebant rea, et ut ta-
lia punciebant dum mactabant, quo hoes typice liberabant
et pecca eorum expiabant, atq in ijs ignis era dia exten-
quebat et eo clarissime respiceb loco citato 2. Cor: 5. ix. coll:
cum 2ij. ubi Xtus n noscens peccum, eg typa erant ajalia pura
et sine vitijs, dr facta peccum x hostia p pecco, quo upe
Deus, ut e Es: 53. pecca nra in ipsum conjecit, et ipsum pro
fecit explarem poenam, ut nos fieremus justia Dei in ipso, et
pace frueremur.

Notat E eos, p qbus se dicit daturum carnem suam pec-
catores et reos ee, atq adeo n poe vivere, nisi ipse p ijs se of-
ferat, eosq Deo reconciliet. Et 2. fe n eo tm fine fs et eo
cum effu carnem suam daturum p mundi va, ut mundo ne-
cario vivat, qa e peccor q peccor n poet p se vivere qa
lex et Deus sedm legem peccorem damnet, lex tm et peccum n
adimunt Deo ptatem et potestatem exercendi gratiam et misericordia,
neqs impediunt, q ming prorsus locum habere poet, fare quod
Deo visum fuit misere peccoris, potuit modis Deo dignis eum
salvare. Et hoc fuit ultas Patris et Filij, de eo inr eos conve-
nit, atq ita ex pacto Pater filium misit, filius venit et de
coelo descendit, ut p ijs quos Pater ipsi dederat, quosq ipse re-
demendos suscepit, seipsum offerret et sanguinem suum effun-
deret in remissiem peccorum ipsorum, et ut ijs impetraret jus
va aterna.

Atq uti hoc p sacrificia fuit adumbratum, ita in morte
Xti fuit impletum.

Illi a. p qbus carnem se suam daturum dicit, vocantur mundo

hoc e

hoc ē oēs Gentes, nationes ē familiæ terræ sine deterimine ta-
li, qle erat in V.T. ubi soli Judæi erant ppli Dei, soli habe-
bant altare ubi offerent victimæ ad expiandæ peccata, quem-
jam supra hanc vocis emphasin explicuimus vid: cap: 3: ab. Cap: 6:
Hac ē ratione explicat Xtus, quo ipse sit panis vitæ, q ē sit
Xtus coelestis cibi ē manna Christi, efficaciaq, cum manna tm
Judæis darent, neq illos ē à morte liberare poterat; Xtus effectus
sit vita æta, resurrectio ex ipsa morte, imo vita mundi, omni-
umq sine deterimine Gentium.

Hoc vero novæ murmurationes in Hadeborum his cæpa fuit, N: 52.
convertebatur e. inter illos ē disceptabat, quo hic carnem suam
poterat edendam dare, quem aliquies vidimus in superioribus verba
Xti obscura fuisse hominibus carnalia sapientibus. Sane q n cogi-
tat de alia vita q animali, neq de alio cibo q terrestri, illi
sermones de vera vita ē vera ēq cæpa n potuit n obscuri ē,
quem Nicodemo cogitanti tm de gratia carnali, obscurus erat
Xti de regratia sermo, regenuit sensus spirituales ad intuenda spiri-
tualia, atq ita ut deq illuminet oculos ut intuamur mysteria
verbi ēq ut aliquies annotavimus; hi hoēs debuissent hæc
melius prendere, ē cum jis, q cognita ipsi erant, conferre,
ita potuissent intuere Xtum, quod dicebat se carnem suam da-
turum p mundi vita, n dicere eo ipso, q carnem suam velit ore
comedi ut sit cæpa vita, sed q eam p mundo velit offerre ut sa-
crificium, noverant e. Deum constituisse olim sacerdotes, qui ex
piationem peccatorum debuerant facere, ē eo fine offerre sangui-
nem ē carnem bestiarum, etsi hæc ha hostia Deo placere
n poterat q spus ē; Itaq cogitare debuisset, quinam ē facer-
dotem

dotem secũdũ ordinem Melchisedeci, illumq; postilo sacrificio debere sedere ad dextram Dei τ et regnare inter hostes Ps. 110. τ ut Dnum
debuisset cogitare ex Zach: 6. eundem fore regem Messiam et sacerdotem, atq; adeo sic ellegere potuisset, Jesum Xtum Messia reges haberi volebat, hic explicare, quo simul sacerdos sit, et quam sit regni sui fautrix ape, q. velit seipsum offerre pro mundi x. eorum q. ex mundo ipsi dati erant, ut supra loquebatur, va, ut in mundo haberet ppłm peculij, sanguine suo redemptum et emptum.

Hæc a ellegates quant, quo Xtus carnem suam dare poit ut caam vae, cum tu illicebum est haaerum carnium esse, reficiebes, ut Xtus postea locit, v. 63. Spm ea q. vivificet, n carne et verba sua ea spm et vitam.

Xtus plenius hoc q. in sequentibus explicat v. 53. et seq. ita ut 1. ostendat sine eo cibo nullam ee vam, qui cibi esum vero ea caam va et resurrectionis, et carnem suam vere ea cibum, sanguinem suum potum. Tum vero ostendit, quo sit cibus et potus et quo comedi debeat. v: 53.

Primo q. Xtus ita respondet, ut ostendat sine carne sua et sanguine a ee vam, hacq; ratione phet esse et potus qui necessae ad vam v. 53. Hoc vero ita facit, ut pateat ed, q. antea notavimus a Xto intendi, ape q. ipse sit va, qi. sit sacrificium et se ipsum in mortem pro pecca tradat, dum distinguit carnem et sanguinem, atq; adeo ostendit carnem suam frangendam ea q. mortem, et sanguinem suum effundendum ea ubi olim sacrificia mactabantur et sanguis effundebatur in q. erat aja bestiae et dabat q. ajam suam Levit: 17.

Itaq; redarguit ejusdem ignoriam tacite, q. miratur qm carnem

Cap: 6.

carnem suam vocare cibum et sanguinem potum, cum tn si
rectè attendissent ad naam sacrificiorum, sle elligere potuissent
carnem et sanguinem sacrificiorum ee eam vox peccoribus
et ad typi antitypum radicando potuissent pervenire, atq;
ita jam sle patet, q sit hoc rectas edendi carnem et biben
di sanguinem Xti, et quo à carnis et sanguinis illig esu
pendeat va peccoris, npe eadem rectas, q expiaois pecca
torum p sacrificia, et eo mos pendere inde vam, quo à sa
crificio et commuoe cum illo pendebat expiao peccorum et
reconciliao cum Deo, in eg commuoe e peccoris va, peccor
q talis eam vam n habet sz ab ea e abalienatg, tum qa pec
cator, tum qa ob peccum poenae reg: Qua peccor, qa pel
lud ut in q e abnegao veritatis et bonitatis Dei, se separat
à fonte va, Deo et eg commuoe q e in dei cognitione et amore
qa sit reg poenae dum transgredit legem comminaoe facta,
et hoc incedit in poenam reatum, et hinc recte observat Vere
randg Beza, dici, ni edentis etc. n habetis vam, n vero ut
alg voluerunt explicare, habebitis, qa stratg ille in q peccor
e antea habet commuoem cum Xto p fidem ut eam et authore
va, e stratg alienatis à vera va, q e in favore dei scm
Seram Ps. 30. et speciatim in misericordia dei et grata, q inde
melior dr q va Ps. 63. Grata a. illa revera in Xto e, ut
supra videmg cap: 1. 14 et 17. ut et va N. 4. ibidem. Unde
jam patet sensg verborum Xti, npe q ni p sacrificium Xti
reconcilienti pp peccum, simt et manseri simt sub κατάρᾳ,
expertes vera et beata vita.

Quid vero sit edere v n edere ex superioribg patere pt,
fere p se patet ex consideraoe sacrificiorum n elligi esam car
nalem

nalem, nam et p qbus offerebant sacrificia expiatoria, ij n comedebant de ijs. Itaq; in merito et reconciliatione cū Deo pobis ē quenda ratio vitæ, atq; ita n ē necaria carnalis comestio ad fidē vitam habendam, sz fides reconciliationis et amor reconciliati Dei, amorq; eg q reconciliat, unde Xtus in antecedentibus edere explicuit p credere.

N: 54. Ubi vero sine fe et communione sui p fidem nullam docet ēe vitam, ita G docet in communione sui p fidem ēe vitam æternam et resurrectionem certo expectandam N. 54. Quod quidem affirmat eum in modum, ut edentibus et bibentibus promittat vitam, utique patet q credentibus et fidem p charitatis opa demonstrantibus promittat vitam, qpp adeo verba ipsis sint sppus et vita, sle patet, n agi de esu carnali, cum alias et impijssi vivere p ipsum possent, q ipsa ratio refellit. sz credendo in Xtum necatum vivimus et accipimus jus vitæ æternæ, qa accipimus p fidem communionem cum eo, q ē ipsa vita, in eg oblatione p mundi vita ē meritum vitæ æternæ, qpp habet spm vitæ, quem ex gratia dare pt ijs, q ipsi dati st. Quod a. sit conjunctio per fidem cum ipsa vita, ex ipsa ratione fidei patet, q cum nil aliud sit q obsignatio testij Dei q vita sit in filio ut veri, fieri neqt ut n q credit ut oportet, habeat vitam, et resuscitetur ultimo die; alterum e. necesse ē, v ut falsum sit illud testium, v ut falsum sit veram ēe fidem, vera e. fides si verum sit testium Dei peculiariter conjungit cum Xto vitæ ipsa, et cum testium Dei n potest ēe verum, fieri neqt, ut q credat, sz ut hic ē, manducat carnem et bibit sanguinem Xti non habeat vitam et resuscitetur ultimo die, ut supra aliquoties docuimus.

Hoc verò nunc porro confirmat Xtus quod 1. docet carnem

suam

suam esse verè cibum etc. 2. causam reddit, cur q edat etc. necessario vivat et 3. hoc explicat ab oeconomia v. 57. denique illustrat comparatione cum Manna. Cap: 6.

Primò docet carnem suam verè esse cibum et sanguinem suum verè potum: Eo ipso eadem affirmat q supra v. 35. quando dixit se esse panem vitæ. Is specialiq quando dicit carnem suam esse cibum, dicit, ut dixerimus ad v. 51. se esse sacrificium q peccata expiet, et sanguinem suum effundi in remissionem peccatorum, et se hac ratione verè expiare peccata, verè deo reconciliare, verè favorem eis, in q est vita et gratia, q melior et q vita, impetrare, et ita à reatu mortis æt, peccatum expiando à duro peccati q spm vitæ liberare et tandem perfecta et beata vita hoc modo participes facere. v: 55.

Atq ut hoc rectè ad ajum revocent, addit asseverationem ut eo ipso fieri in tm verum esse hoc testimonium, is et ostendat, q si oia ritè perpendant et sedm Scriptam eisq analogiam et fidei qqs examinent deprehensuri sint in se ullum aliam cibum quo ali ad vitam æam possit, imo si et ipsam rationem et expressam consulant, agniturri sint nem aliam cibum in se verum cibum, quippe ut supra loquebatur.

Ut verò ostendat q caro ipsig sit cibus et sanguis potus verus, inde et probat, qa si q carnem suam edat et sanguinem bibat fit in ipso, et ipse in illo manserit. Hoc etiam ex ipsa ratione esus incorporeare debet cum q conjungit, et ex q deducit totam cum Xto conjunctionem, ex qs q supra à nobis dicta st ad v. 50. et illgi pt. Quisqs cibum comedit, is cibum ore assumit, demittit in ventriculum, concoqt, mit- v: 56.

tit

det in succum et sanguinem, unde granum fieri, q. sit vera ajalis caro, ita atq; hoc q. in naam cibi, cibi in naam hominis mutati, et ita arcta è inde inter edentem et bibentem et cibum ac potum unio. Ea tn n è constans cum omni cibi terrestris peat, neq; adeo in hoc maneat. Fides Ch qb. cum esu et potu comparatur, hoc qqp efficit, ut conjungat credentem Xto, Xtum credenti, is cum hac differentia à cibo ac potu vulgari, q. q semel verè Xtum assumpsit, is in Xto et Xtus in ipso semp maneat sc. unit Xto fides, qb. fieri n pt, ut n Xtus eg sit q fedm testium veracis Dei fidei ipsum recepit.

Sed ut hoc mdo Ch Xtus ipsis, ipse Xti, Xtus in ipso, ipse in Xto è, ita manet in Xto, qa Xtus in ipso manet, qppe q è cibus verus et n pcens. Manet ipse in Xto, qa ea è nta vera fidei, ut sit pseverans, et fieri aept, ut q semel verè ipsum comedit et gustavit ea rate q suavis sit Dnus, n magis magisq; esuriat et sitiat, donec satietur, ut Petrus docet 1. Epl: 2: 2,3. extendit se fides ad finem illum fidei, ajarum salutem, ad bravium vocationis supnæ, donec illud apprehenderit, hoc è, donec plenè vim et fructum resurrectionis Xti sentiat, et Xto in gloria assimilet Phil: 3. Itaq; desideriis, precibus, meditatione, praeceptorum Xti manet in Xto, illiq; inharet ad finem usq; perseverans.

Sed ea eg è, qa Xtus in ipso manet & qa Xtus in eo q fide ipsum accepit vera, vivit, hinc è q ipse vivit, et vivat q fidem filij Dei Gal: 2. Vivit a. in ipsis et vivendo ostendit se è panem væ et vivum qdo vi morbis et resurrectionis suæ q spm væ liberat suos à lege peccti et morbis, illuminat illos flectit et regit voluntatem, et oia eprus qqp membra, idq; sedm

qposi-

Cap: 6.

propositum immutabile p vim inexhaustam et insuperabilem abq ea rade vam veram in illis incepit et perficit, adeo ut curet ne qsq eorum q dati ipsi st, peat, sp ut habe, at vam eam. Et hinc e q eo potia in fide conservant ad salutem, dum qs semel dilexit, ad finem usq diligit.

Fundamentum a. hg commnuos primum e, q electi sunt in ipso et ipsi dati πρὸ καταβολῆς κόσμου, unde e q ipse fiat unum cum ipsis dum carnis et sanguinis, ut ipsi, participes fat, ut sint ita caro de carne et os de ossibus eg, q ipsis et loco ipsorum patiat et moriat. deniq superata morte et impleto jure legis, spm vae ipsis largiat, p quem perpetuam in ijs vam operat, eamq in glam perficit. Quod ni faceret necessum est, ut o fide n recipiat ut panis permanens vivq et vae, v ut n sit ille panis vae permanens, quorum neutrum fieri pt.

Confirmat hoc porro ab oeconomia et missione sua, dum docet, fieri n pse ut qa Pater q miserat ipsum, vivat, et ipse pp Patrem, ita q edant ipsum n vivant pp ipsum v. 57.

Quidem hic supplent τινὲς κακῶς, forte qa existimant hic agi de va Jti, qd. e psona dna; Alij alia qpp addiderunt v. antecedenti ad sensum ut videt explicandum, sp non videt ulla eaa ee, cur o prig illud supplementum v hoc inserang, cum sine ijs sensq sit perpicuus verborum ut vulgo legunt.

Id et q q Jtg hic ut argtm adducat q pbet q ipse sit vere et permanens cibq, inde ducit, q Pater vivat, q ipsum miserit, ipseq adeo p et pp Patrem vivat.

v. 57.

Pater

Pater ut notum est ibi in oeconomia gratiae jus destituis q. exegit, et hinc ubique Dei nos venit, et hanc ob eandem ita a Patre ejus vitae deducunt, ita reducunt. Pater et dicit vivere, quia ait, quia habeat in tm vitam Deam, quia ipse vivit, sic et eum vivificare, unde accipiant ita vitam, et quia sit fons vitae peccatis, imo quia ipse Redemptori Xto vitam dederit, dum in mundum eum misit et eps illi adaptavit, et quia ipsum ex mortuis resuscitaturus sit ut vivat in aeum. Et de illa vita hic agi puto in vero de vita Dei personae Dei, quia inde manifeste colligi puto, qua ubique agit hic de carne sua, ut p. 7. sint victuri, qt. sc. dum se quia vita mundo obtulit, vitam inde meritus est, Logit de se ut misso a Patre, logit de se quem Judaei intuebantur coram. Itaque dum dicit se vivere pp Patrem, et p Patrem, pinde est, cum dicit qpp, ut ex Aristophane in tm docet Venerando Beza, sic ex Epl. Rom: 8: 11. notat junctum cum accusativo Atticis p, ut et pp Latinis idem notat; pt o. utrumque conjunge, sicut Patrem se misisse, sibi eps aptasse, eps illud in mortem tradendum ex q mundi vita, sic et resuscitandum ad vitam perpetuam, cum ipse sit fecundus fuitque fidem potentiam vitae indissolubilis, et hinc fieri a pce, ut a cum ipso vivant pp gtam pecca ipse in mortem traditus sit, et ad qrum justificationem resurrexerit, qppe cum p illes et illorum vita se offerat, et eam ob eandem in mundum missus sit, ut qi credant in ipsum a peant sic habeant vitam aeam. Quando vero dicimus hic agi de vita Xti sedem humanam naam, hoc tn ita illectum volimus, ac si eo ipso negaremus Xtum habere vitam qpp veri Dei, sic ita ut eam vitam hic in Spectemus, secum, et uti illi competebat, antequam

an

Cap: 6.

in carne manifestaret, fs ut eam ñ aliter hic consideremus
q. qt. ē humani juncta, in q deitas Cosmatikōs habitaret,
ita ut qt. deitas xti humani juncta fuit, eadem huma-
nitas q deitatem vivat, ita ut ea se in ipsa ēt porro in
membris xti manifestet, ēt qa vltas Patris fuit, ut ea ratione
deitas habitaret Cosmatikōs in xto, hocq qp sensu vivit
qd vam etiam q orta ex hypostatica unione pp vltam
Patris, eo ipso e. q Pater eum misit, voluit qp ut deitas
ea ipso habitaret Cosmatikōs ēt humanitatem vivificaret,
ēt porrò vi sua vivifica fideles, qppe qbus ipse partem mei
to, q ē in oblatione carnis eius ēt effusione sanguinis, partem
vi dēa vivifica vam sit communicaturus, ita ut hoc modo
optimè ōia cohaereant inter se, ēt cum prioribus. Affirmave-
rat carnem suam esse cibum, sanguinem potum. Per esum sui,
hoc ē fidem in se fieri ut ipse maneat in credentibus, illi
vicissim in ipso, quidem cibus ē in comedente, etsi ñ maneat,
indè q futurum ut cum ipse sit panis vivus illi in qbus ipse
maneat sicut habituri vam, cur? qa ēt Pater q ipsum mi-
serat, ut est cibus ēt potus ēt caa vae, vivat, ēt ipse q eius
vltam vivat, ēt ex morte ad vam resurrecturus sit, cum
in se qp habeat vam deam pp conjunctam dea ēt humana nat,
atq adeo fieri ñ potest, ut q in ipsum credant ēt q ipsum recipi-
ant, ēt in qbus ipse sit ēt maneat in ipsis, ille ñ vivat,
atq eo ipsi vivant q ēt pp ipsum f. praebent meritum eius
f. vim deam; Ut recte judicet Venerand: Beza meus appose-
tum esse huic loco dei fili deitatem essentialem in se consideratam
Arrian: disputatione ēt summam eius q xto dicere velit esse

carnem

carnem suam vera vita Deitatem, qa Deipraeixeos in ipsa habitet plenitudo Deitatis, q suo more ad Patris personam re-ferat, atq ita carnem ee vivificam, n vi extrinseca sed qa ar-cte unita vae essentiali ut vivamq p ipsum, qt. ipse vam opah meritio carnis et spu suo.

Qua ratione Xtus omem eam vae explicat et ad primam nos ducit, q e vae Patris et consilium ac pactum cum filio, hq porro messio et manifestatio in carne, carnis oblatio, resuscitatio unde tum profluxit in eos p qbs eam obtulit, va pp hostiae meritum et vim deam vivificam, unde fieri n pt, ut gere-unt in ipsum, n vivant, ut in qbs Xtus e in ipsis n vivat et vim suam vivificam pbet ipsis effis hic in gratia et tandem plene in gloria. Quod n aliter recte intelligimus, ni qt. experimur, va e. ipso fonte se manifestare debet ipsisq operaetur.

N: 58. Hoc iterum confirmat ita, ut jam concludat se ee panem q ex coelo descenderit, q supra affirmaverat v. 32 et 33. quippe cum missus sit a Patre ex coelo, hanc ob eam qualis vim habeat vivificam, q denique q comparationem cum manna iterum exaggerat, dum docet manna ee cibum peundem, se cibum ee pmanendem in vam aam, unde ille cibus n potuerit libera-re a morte, hic liberaturus sit, ut intelligant, deum jam tum, quo in summa necessitate manna dederit, mediatorem fuisse datum hq cibi et illam hs typum fuisse, atq eo ipso n habuisse id, q in antitypo qui debebat, ut umbra n habeat vere id, q corpus. Quo atq ostendit qqs se melioris Test: et foederis Mediatorem ee q fuerit Moses, quippe q manna potuerit Deus a Deo impetrare, cum ipse carnem suam offerat, ea cum effica-cia, ut q eam edant sint victuri aum.

Ex

Ex qbus ovibus fle poterant illgere, hac n ea illgenda carnalr, cum itaq; carne huna n vivat in os assumpta et demissa in ventriculum, hac ei n manet in comedente, et in impgis aqs ea poet ac in pgs, et filius n vivit pr Patrem, ipsum edendo, itaq; verba Xti, ut dein dicit, st spg. Cap: 6.

Arrobat tandem ab Eglista loco, ubi hac Xtus locutus fuerit Capraum se. in Synagoga, pculo n fine raae, illic e. doctores dslos instruebant, illic ab antiqs tpribus lex fuit lecta ut e Act: 15: vi. Xtus itaq; docere voluit se ea doctorem et Prophetam pmissum, se ea illum q legem n tm explicaturus ss et impleturus set, imo q is sit, quem lex et Prophta Conatiaverint, finis legis, spg qphae, cum ut volunt Hebrai Prophta qs in Synagogis Electi fuerint cum lege, lex ut putant inde à tpribus Moses et ex eis institutus, Prophta à tpribus Esrae, et ex eis ordinatae, et licebat in Synagogis post absolutam lectionem Essentibus, si qs haberet ad adhortationem v consolationem auditorum faceres, in medium ferre, ut videre e Act: 13: 15. Praeterea in Synagogis qs docere Xtus debuit et voluit, ut ostenderet se n clancularium ea, q lucem fugiat et examen sedm legem, ss q habeat in lege et Prophtis testium, unde ad vam suam in publico actam provocabat, quo ipsum Phensuri erant ut Latronem. N: 59.

Quem ergo hic Xti sermo habuerit in multis auditorum docet N. 60. videbat ipsis sermo hic durus v. intellectu difficilis, remotus à communi loquendi consuetudine, absurdi aliqd ponens adeoq; q offendat auditorem et audendi impatientem reddat, ita e. illgi hac verba qnt, ut sit Querela de verborum tum obscuritate, tum absurditate, ἀνέσεν e. interdum notat et per Meton: antecedentis q consequenti illgere. Igr q illgere n poterant N: 60.

rant

rant, audire nolebant. Illi verò q de illo conquerebant, vnr dpli Xti, n sincera illa fide, q dpli vnr illi q oib alijs regle, ctis et abnegatis Xto jam non dederant, ipsumq sequebant, ut Messiam Prophtam promissum, Doctorem suum, illiq ministrabant, sic q Xtm sequebant, eqq sermones audire gestiebant s. rei novitae s. miraculorum celebritae, s. qt: et tprum, qbs Messias expectabat ab oib, condioe excitati.

His q durg videbat Xti sermo, q, ut ipse postea explicat, spualr illgi debet, inde erat, q ipsi carnales erant, qmdm Apls loqr ad eundem fere modum Rom: 7: 14. Ut e inde e, q lux in hoc peccore excitet potiq et irritet concupiscentiam q corrigat domet et compescat, q carnalitai hois, atq adeo Ugovymali bas, xos studio et rationib carnis repugnet, ita ex simili disproportione e, q sermo alias clarq et manifestum sensum habens, videat durg, intellectu deficeris, imo absurdus, quam disproportio e inr intellectum et voluntatem, et auditores et rem de q e sermo, v ipsum et sermonem qmdm in superoribs aliqties jam monuimq, requirit ad intelligendum verbum Dei, ut n sit ajus hois imbutq v Qjudijs v pravis cupiditatibq, sic q fidem amorem et obsequium dei Qparatq et purgatq, utq spuales sit x humanis, desiderii cupidq, qpriam oem sapiam, oem humanam authoritatem abnegans, et ut recte ita attendat et ad conscientiam examinet, et spualia cum spualibq conferat, alias fieri n pt, qn et fiat, q dr de Judaeis 2. Cor: 3. q in lectione Moysis velum habeant oculis suis impositum; uti et expria docet idem evenire in visione exprali, si oculq male sit affectq, lux eum offendat, neq fieri pt, ut lucis ope recte videat, suavissima amara videat jis q habent infectum palatum felle, etc.

W: 61. Xtq hoc et novit et ipsorum murmuradem argtis compescuit et refellit, simulq rectam eam indicat, cur sermo ille ipsis videat durg W. 61. et seqq.

Dicit

Dicit Xtm apud se ipsum novisse; innui videt, Xtm à se et
se novisse, ita ut hoc ñ audiverit, ita ut videat idem innui
q. è Joh: 2: 24 et 25. de q ibi, q sit ille q occulta et novit,
qt. se in illo habitabat deitas epialiter, q huac ipsig mente
revelare id poterat, ea e. aliàs p se ñ erat officia.

Verum ñ novit tm murmuratoem ipsorum, ſs et qp egit, ut
ipsos refelleret et erudiret, convinceretqp statg sui miseri, eaqp ra-
tione excitaret ad preces humales ob auxilium dei, cum antea
dixesset neminem venire, ñ quem Pater trahat et doceat.

Primo itaqp meriah q, hoc ipsos offendat et scandalo sit, q
ita loqr de carne et sanguine suo; q ipso videt innuere
q si ipsi recte attenderint ad verba sua, eaqp cum ijs con-
ferrent, q ñ conscia ñ verbum dei doceat, fle ex analogia
Scrae illgere poſſint id se ñ velle carnalem esum carnis sua
et eam vie, ſs hoc verba spualiter illgenda ea et hoc fle ma-
nifestum futurum.

Argtm q adducit 1. hoc e ſc: se ascensurum in coelum, Ad: 62.
ubi antea fuerat, et unde se venisse toties dixerat. Deus
hic ſtg innuere videt. 1m q cum antea in coelo fuerat,
indeqp se descendisse dixerit, inde illgere potuerint se ñ ce
merum hoem, se et deum de coelo, atqp adeo spm vivificum et
habere vim vivificam, adeo ut cogitare et debeant, 30, q hic
dicat, ñ decere de carne sua simple, ſs qt. in ea inhabitet de-
itas epialis, et hoc manifestum futurum p ascensoem, nam et re-
surrectio et ascensio in coelum demonstrata erat, q sit ñ si-
lig hoes tm ñ merg hoes, ſs filig dei ñ dei avdzedtos, quidem Scra
hisce argtis id adstruit, ut videre e Rom: 1. Heb: 1: 2: et
5: capp. 2m Quod innuere videt hoc e, q ex Ascensae et

et

Cap: 6:

et sublatae carnis suae in coelum sit manifestum futurum carnem suam non esse carnalem edendam et ore assumendam, sed carnem suam fore victimam offerendam pro mundi vita et tandem in coelum inferendam, ut illic peccatorum expiratione facta sistat deo ad impetrandum suis remissionem et vitam, neque enim poterat, ut, quia caro in coelum erat assumenda, ea ore comederet, quemque quia ita in mundo sed paucissis vitam dare potest, dixerat a jam antea se eam dare pro mundi vita.

N: 63. Id quod ita paulo obscurius proponit et ratiocinando vult explicari ad rem praesentem, id clare affirmat N. 63. et hoc est argum. cum quo poterant convinci, verba illa non esse carnaliter intelligenda, hoc est, quod hic affirmat, esse quod spiritus vivificet, quod tq. notionem communem et vibrantem fidem persuadendam proponit sic. quisquis intelligit quod sit vere vivere, quod sit vita rationalis, quod pia, quod beata denique, is fide intelligere potest talis vitae alimentum esse proprie carnem ore assumptam, nulla est in hanc eam et talem effectum proportio est, ea enim consistit ut supra monuimus in rectis et jucundis et tandem jucundissis et effectissis mentis operationibus circa deum summum bonum ac verum primum. Quod vero caro vel os vel stomachus faciunt ad producendas tales in mente operationes; Ipsa et ratio docet spiritum esse quod vivificet, mentem efficam et omnipotentem deum verum, quod mentis vitam primo dedit eamque conservat, et augere et efficere solus potest. Praeterquam quod verbum dei ipsos erudire poterat veram vitam a deo et spiritu eius provenire, neque excogitare debebant spiritum, quem a deo missum esse ex dictis et factis eius constare poterat, eos non abducere a vera vera vita cum deo tq. vita eam quaerere ad carnem quae ores assumuntur ut reliqui cibi et alimenta vitae corporalis.

3. Argum

Cap: 6.

2. Argum. & petit à carnis ad hunc essum, inutilitate et impotentia; Caro inq̃t n̄ prodest q̃q: An de carne in gre, an de sua carne loq̃t Xtus hoc loco? in eo desserunt interpretes, Venerand. Beza, tam priora q̃ hæc verba putat esse intelligenda in gre de spiritu et carne, unde homis vita oriatur, atq̃ ita p spiritum vivificante intelligit spiritum hominis, q̃ sit in hoc principium vitæ, sic hoc orbum habere videtur ex errore hausto in scholis Philosophorum, ubi et vita animalis à mente derivatur, q̃ statuit forma hominis substantialis, atq̃ ideo potuerunt de vera vita et spiritu Authore ~~patrum~~ cogitandum putarunt, et similiter n̄ de carne in gre, sic de Xti quoq̃ carne hæc verba intelligunt, ut sensus sit, carnem suam ore assumptam, ut illi male interpretabantur Xti verba n̄ esse panem vitæ, eamq̃ adeo veræ, ac et beatæ vitæ, ni qt. p eam facta sit expiatio peccatorum et sanguinis effusio impetrata remissio peccatorum, et jus ad vitam, spiritumq̃ adeo vitæ novæ Author. Hæc verò fide credenda esse et ut credantur meditanda, spiritualia cum spiritualibus conferenda, spiritum p fidem ad deum extollendum, ut à spiritu eius illuminetur et meritis Xti ac beneficiorum eius in gratia et gloria particeps fiat, carnem Xti n̄ solam esse intuendam, sic qt. fuit tpore deitatis et in carne ea habitavit et porro carnis meritum potenter dia sua vi datis sibi à Patre applicet, sine q si esset caro, inutilis esset, ni e. tum spiritus hominis in oblatione Xti agnoscat demonstrationem justitiæ, sanctitatis diæ, manifestationem novitatis dei, glorificationem dei, ni spiritus Xti carnis meritum applicet, et faciat ut vis mortis et resurrectionis Xti manifesta fiat in mortificatione Veteris et vivificatione novi hominis, caro et carnis oratio ejus plane inutilis esset.

Hinc

Hinc qdq concludat ad eos erudiendos et à carnali sensu ad spiritualem traducendos verba sua esse spiritum et vitam: Contextus sic docet hoc eo sensu intelligendum esse, ut his verbis refellat perversa auditorum horum opinio de carnis Xti orali manducatione; quando et dicat verba sua esse spiritum innuit ea esse spiritualiter intelligenda qt. ea agant de spiritu cum hominis tum dei; hominis qt. ille spiritualiter edit panem illum vitæ, carnem Xti et bibit sanguinem eq in filio se.; Dei qt. is vi meriti Xti operis veram vitam; sicq et st verba Xti qa agunt de spiritu et spiritualibq et spiritualiter intelligendo et qt. ut intelligantur et fide recipiantur, sintq adeo salutaria, hoc facit spiritus Xti, q comitatur verbum, idq efficax facit in corde hominis, ita Rom: 1: 16. eodem modo dr Evangelium potentia dei, cognoscitur quando sentit potentiam dei comitantem verbum Evangelii et q illud ac cum illo operetur salvare hominem.

Quando verò dicit verba sua vitam esse, fieri ea agere de vera vita et vera vera vita cæa, ea rectè intellecta et fide assumpta et recepta esse verba vitæ, se. si qs ea spiritualiter intelligat et dijudicet, illisq ad fontem vitæ agnoscendum quendum et amplectendum erudiat et excitet, q fiat p operationem spiritus, unde ita conjungenda st hæc verba, ut fieri putet, q si spiritus verba illa comitatur, ut spiritualiter dijudicentur et recipiantur, tum demum ea vitam esse, aliàs si qs ea ita intelligat ut putet carnis esum dare vitam æternam, illi fore verba sua in odorem vitæ ad vitam, st mortis ad mortem.

N: 64. Postq ita Xtus docuit et argtis probavit verba sua male ab ipsis carnalem in sensum tracta fuisse, ostendit nunc fontem perversæ hujus interpretationis incredulitatem ipsorum, eamq pstringit, quando dicit quosdam ex ipsis non credere. Quod et quando di-

cit fecit ñ ipsos ñ credere hisce verbis, ꝗ illos absolutè ñ credere, dere ⁊ ñ habere veram fidem, qlis negrebat, in vero Israelita, ñ cognoscere dram veram salutis ꝗ Messiam conferendæ, ignora re Scras Mosen et Prophas, atq; adeo Deo et Mosi ñ credere, quidem ita loquebat cap: 5: 38. Et hg fidei defectg erat caa horum errorum, ꝗ e. mysteria Dei ꝗ Mosen et Prophas revelata, typis multis adumbrata attrahserat et credidisset conferendo spualia cum spualibus, sle attrahsset sensum verborum xti spualē. Et hoc ipso xtus qq ñ obscure docet caam ipsorum infidelitatis, in ipsis ee, ipsosq; ppea culpabiles et reos ee, Qserbem cum ex agnitione impotentiæ suæ ñ confugeant ad eum q docere ipsos et trahere poterat.

Cum verò fides sit cordis opus, corde e. credit, videri potest xtus temerè de eo quæstiare, hinc addit, xtm optime novisse, q affirmaverat, ꝗppè q hoc ab initio fuerit, quam ñ crederent, et qs ipsum pditurus sit. Novit hoc eo q dixerung antea mos, q deus p se ipsum, q hoc p revelaōem.

Quod eo facere debet, ut quo cogitamus, deum, xtm, spm S. intima cordis nosse, cor rum et castum servemus et purum ab erroribus et cupiditatibus pravis, ut deus in eo tq. in tplo suo habitare et sanctificari potit, amat e. veritatem in interioribus et spu imprimis coli in spu et veritate adorari vult ut supra dixerung

Hinc vero jam ꝗ se patefiebat, cum jam ipsorum cor malum et infidele eet, necesse ee, ut deus illud mutet, illuminet, sanctificet, trahat, doceat, quidem disertè dr N. 65. hanc ob caam antea xtm dixisse, neminem posse ad se venire, ñ

illi

Cap: 6.

N: 65.

illi datum sit à Patre, hoc e. ipsa ratio docet, necesse esse ut mens hois proportionet obto, q illi cognoscendum, judicandum, amandum etc. ppnr, et si sit disproportio, eam tollendam esse, de qbus supra egimus plizes. Hoc Et in auditoribus hisce debebat exhibere humilem animum impotiae, abnegationem sui, spes, fusperia ad deum, apprehensionem potiae dei, ut ea infirmitates confirmaret, conversionem ad ipsum tq. solem et lucem suam, refugium ad ipsum tq. robur, potiam vis suae, ut ille illuminet, trahat, doceat et ducat in veritate. Unde iterum Xtus hoc repetere voluit, ut illis et nobis hac ratione ostendat, ubi vera fidei fides et ea opus et donum ac bonum effectum sit querendum sc. apud deum Prem luminum Jac: 1. unde meritò diplus perpetuò et indefinenter orandum esse docet 1. Thess: 5. quo pertinet illud ipsum Ps. 119. retege oculos meos, ut videam mira, talia legis tuae.

N: 66. Et q Xtus verbis hic docebat reipsa eventus probabat qsdam e. in credere, neq quenq venire ad ipsum, in quem Pater traheret, multorum apostasia confirmabat, vt e. g. 66. hunc fuisse finem sermonis Xti, q multi retro iverint s. deseruerint à Xto neq cum amplius secuti fuerint, facti sc. apostatae. Quam ex rei ipse investigare et demonstrare ex ijs q Xtus hucusq locutus fuerat. Si ipsos spectemus infidele et incredulum eorum cor, si deum liberum et decretum de qbusdem relinquendis, utrumq e. Xtus docuerat, et q in credierent, et q in traherentur à Patre, q sc. cor mutare et ex infideli fidelem facere pt, venire ad ipsum nequeant.

Quod primum attinet, ubiq S. Scra eam, cui verbum dei in habeat eum in hoibus effum, quem debebat rejicit in ipsam

hois

Cap: 6.

hoc ed huac cordis perversitatem, malitiam, carnis studium, carnales cupiditates, ita Matt: 13. quando agit de vario Qdecaoris verbi dei in varijs eventibus; ostendit inde ee, q in quibusdam non agat radices, qa cor tenebrosum sit et obsitum ed induratum varijs concupiscijs ed Qiudijs ed, ut illic Xtus ipse explicat v. 5. ed sqq. ita Apls 1. Cor. 2. 14. docet inde ee, q quam non illgant neq recipiant ea q dei st, qa sint Ψυχικοὶ concupiscijs dediti, ita Apls Heb: 12. apostasias eaam docet ee malam radicem in cordes v. 15. ed 2. Cor: 4. docet inde ee q Egliam quibusdam tectum sit, qa diabolus s. Princeps hj mundi corda infidelium excoecavit, q facit ed q concupiscentias q qs in jis efficax e ut docet Eph: 2. 2, 3. Jane q hoc a abtendat, neq ipse Qtium potest deum habere in cognitione ed verbum ij meditari, ed à malo ipsij ajo e, libere e. ita agit, unde ed ita exprimit in Sera, q nolint audire, aures obturent, cor avertant, deum contemnant, ed hinc justa e ipsorum damnatio

Attamen certum e deum cor hois q velit flectere poe, adeoq deo fle ee cor hois apte ut attendat, à Qiudijs illud ed concupiscijs purgare, aures dare ad audiendum, oculos ad videndum ed cor ad illgendum. Verum hic invenit liberum dei beneplacitum, q q misericorditer quibusdam dat, justè alijs negat ed memeniasse debemus ij q e Rom: 9. ex Exod: 33: 15 – 18. miserebor ij misereboor ed vide v. 15. visum illi fuit in quibusdam ostendere divitias misericordiae suae, in alijs iram, ed potiam suam ut e ibidem. Cujus consilij dei caus ed rationes ne anxie inquirere caveat Apls Rom: 11. 33, 34. sufficit hoc deum revelasse nobis, ipsamq expectam ad quare.

Verum

Verum quando horum videmus apostasiam, eosque inquirimus causas, quid: ut supra ostendimus plures, hæc fuit, quod ad Xtum sequendum incitati fuerant, alis quibus debebant fine, alysque motivis, et hi quid: sequebantur Xtum pro panem & pro vanam de carnalibus beneficijs & ipsum conferendis operem, quæ spes quando evanuerunt, desierunt Xtum, quem seq. non sibi ope Xtum; Ita impij apud Joannem cap: 31. adeo Deum rejecerunt, qua putabant cultum Dei ipsis non prodesse. Si accedat, quod verbum Dei non recte illatum, neque radices egerit in corde, facilior è relapsus, ubi patet Matt: 13. vel si majus commodum aliorsum trahat, vel persecutio oriatur ob nomen Xti, quæ huiusque sæpe prædicat, ut tales apostatæ quando sæpe sua q. frustrantur, quæ ipsos ad sequendum Xtum agebat, q. acti in furorem, sunt infensissi postea veritatis hostes. Quod animadvertentes imprimis curare debemus, ne in nobis sit radix infidelitatis et apostasiæ, ut sc. cor purum adferamus ad Deum et Xtum, quod in simplicitate et veritate tum quæt Deum et Xtum cognoscere, amare, colere, ut eo tandem plenè fruatur. Tale cor è optus ager quæ recepe semen verbi divini et fructus facere potest ad vitam æternam. Tales sit arbor plantata ad rivos aquarum, fructum opportuno tpre fructus et non marcescens Ps. 1.

N: 63. Hi dum Apostatæ fuerunt, neque amplius Xtum sequuntur, Xtus ad XII Apostolos conversus, ipsorum quoque explorat consilium, et an et ipsi recedere velint rogat. Duodecim hi erant illi, quos delegerat ut essent legati ipsius, postquam sc. ardenter Spiritus fuisset Luc: 6. quos volebat esse ἀνοικτοὺς καὶ ἀνοικτίρμονας auditores et spectatores dictorum et factorum suorum, quosque emittere tum ad Judæos primum, tum ad Gentiles postea decreverat, ut

annunti-

annuntiarent Evangelium Xti. Ita quando interrogat de opposito ipsorum, id in agit tq. q ignorat, qli quisq; ego sit, antea e. hoc ipsum nosse p se dictum erat, et idem postea pa„ befecit ex ijs, q de Juda Qdicit, ß hac interroqav eo spectat, partim ut eliciat ex suis confessoem et acuat ipsorum studium, partim ut detegat unig maliam. Ita deq saepe agit quando explorat suorum fidem et virtute, ut tq q ignem explorent et tq. aurum purum pbum in„ veniant; eo mo explorabat Abrahami fidem Gen: 22: coll: Jac: 2: ita agit circa eos oes à qbq vult tum per p ream in adversis, tum q ipsum martyrium mortis glorificari, ut in illis ita pateat vis et potea dei. Contra ea rae vult qq innotescere aliorum hypocrisin uti docet Matt: 23. et hoc patet ex sequentibq ubi occur„ rit Petri confessio hoc mo elicita, q cum ipso alijs com„ munis erat, et qlq de unig apostasia Qdictio.

Cap: 6.

Simon Petrq Q suo et suorum condiscipulorum nae opposito Xto constanter adhaerendi manifestat, et raoibq qbq illud inhebat, confirmat. Saepiq Simon Petrq itaQ alijs et nae q. aliorum locutq fuit, s. q emphior est, s. q hoc illi s. vocaois s. alterij eydem Qrogativae caa convenerit prae alijs. Vocat Xtm Dnum, eo ipso innuens pculd: caam, cur adhaerere illi debeant, qa Dng sit, ipsum e. hac voce in emphasi uti, ut eo sensu, q Rex Messias, dei filij Dng eri merch, sequentia doceat. Tali dao adhaerere et obsequi debebant in secundis et adversis, n tm pp poteam eq, sed

M: 68.

impri„

imprimis pp bonitatem et gratiam; Hanc q allegat porro rationem propositi apud ipsum permanendi, qa verba vitæ habeat et solus habeat.

Verba vitæ q sensu ipsum decat habere, sile ex antece-dentibus illgi pt, sc. qb. qd credidit et facto opus sit, ut qs habeat viam eam docebat, et indicabat eamq vitæ et fontem vitæ apud deum, atq ita panem vitæ in transeuntes hq et futurum, si manentis et ac manentem. Sed imprimis qpp qb. cum verbis conjuncta erat vis vivifica, ut ex prioribus illgere poterat, et quod ipso sensu expressebat, qs e. debitet id q supra xtus docuit de vita Patris et eq tractoe, id Petrus expts sit et senserit se trahi atq ita intus doceri, atq ita se vivificari p verba xti; ea e. quod st p operam spus efficacia in corde nro, ut eorum sensum illgentes, veritatem a-memus et sentiamus in nobis pios illtus motus, atq ita vere vita indicia, tum demum verba illa ee verba vitæ pnus vere testari, quod sc. verba illa comitabat potentia dei et demonstratio spus et virtutis 2. Cor: 2: 4 et 5. et 4: 19 et 20. quo fiunt potentia dei ad salutem. Et eq efficacia, q fuit in verbis xti ut verbis vitæ, habemus explm in jis, quos xtus erudivit in via versus Emaunten Luc: 24: 32. Prudens q qsqs recte ad con-scientiam suam examinat verba xti, fatetur debeat in illis manifestari veram viam ad vitam veram.

Et hac ratione erat, cur tq absurdum et stultum facinus à se et gaudis suis amoliat apostasiam à xto dno, q habeat verba vitæ, revera e. nihil vita et terrestris hominibus gratius e, ovia hoc dat q vita, multo magis qsqs q sit vera vita, q aia et beata vita

qpp

Cap: 6.

quæ eg cæa, sle oia q hisce contemnet uti Apls Phil: 3. oia
in comparaoe horum q stercore et damno habet unde Ps: 63.
favor dei melior va dr et Ps. 73. summa ois felicitatis
pni in communoe dei, comparaoe e. instituenda inter ea et
transitoria, q se patet ea transitoria preferenda ee, atq adeo vam
terrestrem n aliter considerari debere q ut viam ad vam ve
ram in q et q sit va vera et q eo via deducat, ingrendum sedulo,
eingq ea ambulandum e, oia bona summo bono subordinari qq
debent, et nihil q bono haberi q abducat à summo bono, ut
recte Petrg calculos posuerit, quo judicavit a ee recedendum
ab eo q habeat verba væ eaqp ea, q debebat ee oium voluptum,
oium deliciorum, oium studiorum, oiumqp actoum summa, finis
et scopg, ita ut ad eum finem et metam sit oi vicium contra
hoc contendendum, donec eam qs attigerit, ita ut nec finis
ille nec media ad illam unq negligi debeant. Manendum q
ea apud Xtm judicabat et persuasebat, Qsertim qa solg habebat
verba væ ææ, q indicat interrogao ista ad quem abibimus,
tu habes etc. neqp e. apud Pharisaos et Scribas ea invenerit
allegebat, neqp apud quemq alium q apud Prophetam emissum, q
verba dei loq debebat, quem Jesum ee multis argtis cognove
rat. Et hinc novam raoem quæsiti pseveranti hanc dat
V. 69. q Xtg sit Jesus, filius dei viv, qqp id credat et cogno
verit.

Xtg e unctg et eo noe xat' ἐξοχὴν ab ipso indigitabatur
Messias s. unctg esse, quem expectandum in plenitudine temporis
Deg posuerat, q oibg alis unctos, s. qphas illi s. Reges s. sacer
dotes erant, excellentior multo ee debebant, et noes illig em
phasin vere implere et veritatem ostendere eg, eg in alis n

V: 69.

nisi

nisi umbra fuerat, notum e. ē id per Messiam ē xtum Judaeis significari.

Illum ex q Rege, sacerdote, qsha pmisso hoc ipso habet, ē idem innuit ē declarat, qndo docet se p eo xto habere, q ab testabant Sera debebat ē ē vri filij dei vivi, nam ex Q. 12. alijsq locis noverant Messiam filium dei fore, etsi vim, emphasin ē rationem eg nōis n ita clarè ē plenè tum qdem cognoscerent oēs ac nunc postq glorificatq ē Messias ē demonstratq dei filij s. δεύτερος, attamen filium dei fore noverant, unde nōa filij dei, Messias, Rex Israelis alternant, uti annotavimus ad cap: 8. 50. certè qties filij dei vocat in Sera xtq, tota persona δεύτερος indigitabat.

Hoc a. dicit Petrus se credere 2. se judicare Jesum ē pmissū Messiam, ē in ipso pmissoēs de Messia ē ē porrò fore na ē amen, fesq adeo ipsum p eo habere, q q haberi volebat, atq obsignare hoc ipsis de se ipso testium sincera fide ē assensu.

Verum ne temeraria videat hac fides, ostendit eam n ē vanam, q nitat alitrum hōum authoritate v inconsulta qdā credulitate, addit se cognovisse hoc, atq ita indicat fidei suæ fundm, q idem fundm ē debet oi vera fidei. Certè assensq rationalis debet niti argtis idoneis, rationibq sufficientibq, ita ut illi insit ἔλεγχος 2. ut sit conclusio ex certis pmissis, aeq e. fides excludit fs pregrit dopebnòr aliquem, qppe cum obm fidei ktq de xto etc. n sit nobis cummenis, fs refunde debeat in testium dei de xto, itaq certi ē debemq de testimonij istis dijtate ē sensu vero simul; de illis certi ē pmq eo nos, quem xtq cap. precedenti indicavit, s. ex collatione dictorum sa-

ctorumq

Cap: 6.

eorumq; Xti, tali tpe, tali loco cum Mose et Prophis, tum vero observate opum eorum, q facta st à Deo, Xto et Aplis, ad adstruendam et confirmandam fidem Xti et Eglij, uti Apls Heb: 2: hac rate sermonem Xti et Aplorum eg pbatum à Deo et docet. Et hac rate cognoverat qqp Petrus et gdpli eg Jesum et Xtm, ex Mose hoc et gphis innotuerat ipse, factis qqp et miraculis Xti comprobatum erat, et ita fides illorum radices egerat, ut in ipsis tentationibq poet ee firma.

Et hoc argto pbat se gdplosq suos stulte et impie facturos, si ab ipso discedant, q sit verus Messias, et talis ab ipsis credito et cognito, Messiae e. adhaerere utiq; debebant, hic erat desiderium Gentium, expectatio et consolatio Israelis, hunc osculari osculo amoris reverentiae et obedientiae debebant, ad hunc confugere ut salvarentur, hic e. expiare pecca, hic reducere justitiam, hic ora q ad vitam et pietatem necessaria abunde suppeditare debebat, testibq gphis. Igr manendum apud ipsum erat, cum Xtus eet et vitae aeta verba haberet, ipsiq; hoc n crederent temere, s cognovissent.

Inde patet eum q semel recte noverit Xtm et plenitudinem gratiae, q e in ipso, et experiri n tm, s gustaverat qqp amabilia eg, ora q Xto vilia ducere et q stercore et damno habere et oi virium contentione id agere ut maneat in Xto, donec plene expiatus, verba ipsig ee verba vae, quemo credere qt, ni verbis illis credat et secum ea vivat, atq; ita ipso ope pbet verba illa ee vivifica, q abnegatur q opa mortua, ea ing q n efficiunt ex corde vivo h.e. activo circa deum p cognitionem, amorem et obedientiam eg.

Xtus

Xtus hanc Simonis responsionem et confessionem tacitè approbat et indicat revera plerosque ipsorum persevaturos in fide ipsis ad finem usque, undecim se ex duodecim illis, quos elegerat, unum tn Diabolum esse, q Evangelista eventu quasi docet dictum fuisse de Juda Simonis Ischarioth Xtum proditurus. Xtus interrogando primo quit, annè ix. elegerit, quo q. confessam ipsorum testem constituit efficaces illis vocabis, q non sola argtm esse poterat q ipse sit verus Messias, cum ita cor ipsorum plexerit ut statim sine mora obsequerentur et sequerentur. Præterea videtur eo ipso provocare ad facta sua q hucusque viderint, et qbus demonstraverit, q non ut impostor ipsos post se traxerit et à deo abstraxerit. Denique videtur eo ipso tacite ipsis commendare examen sui, ut ita quis apud se pondat qbus de eis, an ob argta idonea et pias causas, an vero ex carnali cupiditate, ut semel indigebat, q si quis ex ix. illis secutus ipsum fuerit carnali quam modo, is et ob easdem causas ob qs hucusque ipsi adhaserit deserturum quis Xtum, ut exerte quis prædicat fore, ut nunq ipsum deserat neq deferat simpliciter, sed diabolus fiat.

Quid sit Diabolum esse, patet ex ipso nse et ijs q dnr in Scra de eo q καθ' ἐξοχὴν διάβολος vr. Dblus è q calumniatur et calumniando alium in discrimen adducit et periculum atque accusat, q adversatur honori, commodis edo. alicujus. Hanc singulari ratione Dblus vr ille, q q mendacium primum hominem seduxit, atque ea ratione primus author fuit peccati, q ex uno transijt in oes, quis calumniatus fuit primo et legem eus, tum veri accusat pios et suos ad similia facta incitabat. Itaque Dbli sit alli, q progenies viparum vnr et semen serpentis Genes: 3. et Matt: 3. q filij sit Dbli et opa eus faciunt, in qbus ipse effi-

cax

Cap: 6.

cax & Joh: 8. Eph: 2. et 2. Cor: 4. q st ministri eg et se opponunt regno et dra Xti 2. Cor: 11. Et hoc sensu Judas fuit diabolus, qa Dblus in ipso fuit efficax, q in cor eg dr intrasse, egq opa fecit et magistram suum, eg panem comederat, eg salutares sermones audiverat, eg dia facta viderat, adversarig ipsig pdidit ut condemnaret et occideret.

Quo ipso fane Xtus locutus fuit ea q dplis fidelibus adferre consolationem poterant et excitare ad diligens scrutinium sui et ad pcam sollicitudinem circa seipsos, ne q raoe in ipsis hoc verarent et hanc ob caam n nominavit eum, q Dblus erat ut qsqs eo magis cet de se ipso sollicitus, et timeret, ut fides staret et stare poet, neq ulla raoe se ipsum efferret ut Apls admonet Rom: 11. Et e. ghinet in Scra commemoratio lapsg aliorum, ut caveamus nobis à simili errore et peccto ut n peccta aliorum imitemur. Et qd magis excitare sollicitudinem pt in pjis, q exploratum, q Xtum cognoscunt, pfitenti, sequunt, imo qdam et ipsig caa patiunt et postea apostatae fiunt, pericula enim eorum debent eos cautos facere, et p continuum timore pfeverent et securi sint, ubi Apls quemvis cum timore ac tremore salutem opari Phil. 2. Et talis pig timor, q sollicite curat, ne incidamus in peccum e argtm pfeverantiae et custodiae dei.

Denique Xtus hic iterum pbat simul se illum ee, quem Prg ee dixerat Xtum vpe, filium dei vivi, docebat e. se scrutari corda et renes et nosse mentis arcana, et hinc sibi competere Characterem Messiae, q erat odorare timorem dni et n judicare secdm visum oculorum et auditum aurium Es: 11.

Quis

Quis a. fuerit ille dicit Evglg Sc. Judas Simonis Ischa riothes Xti proditor, unus ex duodecim ut eventus probavit. Et explm eo pertinet, ut aliquamq; menestram Xti esse, ita simul vere fidelem, et poe multos alios ita prodicare Xtum, ut ipsi reprobi fiant 2. Cor: 9. neqs e. prodicare Ecclesiam et Xtum sb vera veritatem, q e in Xto cognoscere, credere, amare, va exprimere, hoc facit fidelem, ut miseranda sit aliorum sors, q dum defendit v docent mysteria salutis et verba vae, illa a amant et fidem ea damnabunt tandem.

Denique hic manifesta fit duritaes hujusmodi cordis; hac audivit Judas, inde cognoscere potuit Xtum ferutari corde et esse verum Messiam et tn proditor Xti factus fuit, ut patet, et verum esse illud q dr Jer: 27. cor peccatoris esse incurabile liber aegrum et sua externa media magis indurare hominem quia eq cor malum E, atqs adeo remedium venire ni eum Spr trahat et doceat ut supra Xtus monuit.

Caput VII.

Hoc capite exhibent nobis varias disputaones et sermones variorum cum varijs et varijs de rebus. Prima disputatio et colloquium e Xti et fratrum eq ante festum à V. 1. ad 10. Secunda Xti cum pplo in festo inde ad V. 29. Tertia Xti cum jis, q dicebant ipsum daemonium habere à V. 20 — 24. Quarta Xti cum jis q ipsum contemnebant, ideo q unde est noverant à V. 25 ad 29. Quinta cum Judaeis, postq Phari-

sai